

THE UNIVERSITY
OF ILLINOIS
LIBRARY

913.37

B86

CLASSICS
DEPARTMENT

DE NEOCORIA

SCRIPSIT

GUILELMUS BUECHNER.

E

1770
227

DE NEOCORIA

SCRIPSIT

GUILELMUS BUECHNER.

*οὐ γὰρ τὰ ὀνόματα πλῆσις τῶν πραγ-
μάτων ἐστί, τὰ δὲ πράγματα καὶ
τῶν ὀνομάτων.*

Dio Chrysostomus.

GISSAE

J. R I C K E R

MDCCCLXXXVIII.

913.37

B86

Class

Argumentum.

	pag.
A. Praefatio	1—2
B. Pars prior. De Graecorum aedituis	2—21
De nomine (—7). De negotiis (—17). De ministris (—19). De munere modo annuo modo perpetuo (—20).	
C. Pars altera. De civitatibus neocoris	21—116
Civitates Asiae publicis quidem in monumentis numinum domesticorum neocori non ante finem saeculi p. Chr. secundi, Caesarum multo prius appellantur (—23). Neocoria nude dicta ad Caesares pertinere solet (—26).	
CAPUT I. Quae fuerit civitatum, quae Caesarum νεωκόροι appellantur, condicio	26—87
Convenit neocoriae titulus eis oppidis, ubi templa Caesarum ex senatusconsulto exstructa ludique celebrati sunt (—28).	
§ 1. De imperatorum in civitatibus neocoris templis	28—61
Quot templis oppida singula ornata sunt, tot neocoriis glorianur (—29). Templa sunt provincialia; refutantur, quae Monceaux contra hanc Mommseni sententiam protulit, cum demonstratur neocoriae titulum paulatim usu receptum esse (—33); Romam deam neque omnibus in templis provincialibus Caesaribus aggregatam et ex reliquis procedente tempore interdum remotam esse (—43); civitatum templis provincialibus auctarum et civitatum νεωκόρων numerum ac nomina fere congruere (—56). Confirmatur Mommseni sententia eo quod Cyzicus eodem tempore, quo templo provinciae ornatur, neocoria gloriari incipit (56), quod sacerdotes templorum Asiae initio ἀρχιερεῖς τῆς Ἀσίας ναοῦ τοῦ ἐν Ἐφέσῳ, ἐν Σμύρνῃ etc., postea compluribus neocoriis metropolibus concessis ναῶν τῶν ἐν Ἐφέσῳ etc. appellantur (—60), quod ludi cum neocoria Cyzici cohaerentes Asiae communes vocantur (—61).	
§. 2. De ludis in civitatibus neocoris celebratis	61—69
Ludorum nomen ab eo principe trahitur, cui templum dedicatum est (—63). Quinto quoque anno ludi aguntur	

135800

(—64). Ludi apud ea templa celebrati, quibus exstructis civitates metropoles redditae sunt, κοινὰ (κοινόν) Ἀσίας, Βιθυνίας etc. vocari possunt (—67). Hoc non licet dicere de eis agonibus, qui cum secunda aut tertia metropoleon singularum neocoria cohaerent.

§ 3. *De senatusconsulto ad neocoriae titulum gerendum necessario* 69—76

Nulla in provincia templa Caesaribus eriguntur nisi ex auctoritate senatus (69). Quamquam verba κατὰ τα δόγματα τῆς συγκλήτου neocoriae titulo ab Asiae civitatibus interdum addita non ad haec senatusconsulta, sed eo referenda sunt, quod civitatibus Asiae discordibus saeculo p. Chr. altero suus cuique titulus sollemnis a Romanis confirmatus est (—75). Contra Laodicea in verbis νεωκόρος δόγματι συγκλήτου senatusconsultum significat, quo templum Caesarum aedificare ei permissum est (75).

§ 4. *De numeris neocoriarum in nummis interdum variatis* . 76—87

In lapidibus numeri semper recte indicantur (—77). In nummis ei saepe omnino omittuntur (ibid.). Nullae civitates nisi Sardes et Nicomedia inter duplicem et triplicem neocoriam sine lege variant [refutatur Krause, qui alias quoque ut Ephesum, Pergamum, Smyrnam hoc commisisse affirmavit] (—82). Pellerinii et Krausii opinio ad hanc difficultatem, quam sibi auxerant, solvendam proposita est temeraria (—84). Eckhelii sententia comprobari non potest (84). Incerta proponuntur (—87).

CAPUT II. Quando civitates singulae νεωκόροι factae sint 88—115

Civitates non semper eodem tempore νεωκόροι appellari incipiunt, quo templis ornantur (88). Maturius quam in nummis neocoriae titulo in lapidibus uti solent (ibid.). Quod in tempore titulorum definiendo saepe negligitur (—90). Dispositio (—92).

§ 1. *De civitatibus ab Iuliis et Claudiiis neocoria auctis* . . 92—97

Ephesi, Pergami, Smyrnae, Nicomediae, Ancyrae, Tarsi neocoria ad quem pertineat, quando primum inscribatur quaeritur.

§ 2. *De civitatibus inde a Traiano usque ad Commodum neocoria auctis* 97—103

Agitur de neocoria altera Pergami, Smyrnae, Ephesi, Nicomediae, Tarsi, de prima Sardium, Cyzici, Laodiceae Phrygiae.

	pag.
§ 3. <i>De civitatibus Septimii Severi filiorumque neocoris</i> . . .	104—109
Neocoriae Perinthis (I et II), Cyzici (II), Sardium (II), Mazacae-Caesareae (I et II), Ephesi (III), Smyrnae (III), Pergami (III) examinantur.	
§ 4. <i>De neocoriis originis incertae</i>	109—115
Neocoriae Synnadae (I et II), Anazarbi (I et II), Tral- lium, Hierapolis, Philadelphiae, Amasiae, Neocaesareae (I et II), Nicopolis, Tomorum, Philippopolis, Thessalonices (I et II), concilii Macedonum (I et II), Sides, Tripolis, Aegarum, Neapolis, Perges, Ancyrae (II) recensentur.	
D. Peroratio	115—116
Excursus. De sacerdotibus Asiae provinciae . . .	116—132

Sacerdotum templorum provincialium nomen sollemne in Asia est ἀρχιερεὺς τῆς Ἀσίας ναοῦ (postea ναῶν) τοῦ (vel τῶν) ἐν Περγάμῳ, ἐν Σμύρνῃ, etc. (—118). Ab his sacerdotibus eos distinguere non licet, qui ἀρχιερεῖς τῆς Ἀσίας vocantur (—125). Eidem inde a saeculo p. Chr. altero asiarchae appellari possunt (—129). Quid asiarchae antea fuerint, ambiguum est (—132).

Corrigenda.

- p. 7 adn. 2 leg. *νεοκορῶνται* pro *νεοκόρωνται*.
 p. 11 adn. 4 leg. Herwerden pro Heerwerten.
 p. 14 l. 22 leg. Ilithyarum pro Ilythyarum.
 p. 33 adn. 2 leg. Guiraud pro Guirand.
 p. 36 l. 6/7 leg. dell' pro de l'.
 p. 42 l. 11 leg. quae pro quas.
 p. 63 l. 11 leg. demonstrari pro demonstrari.
 p. 65 l. 15 leg. *Κυ[ζ]ίχφ — πανκράτιον* pro *Κυ[ζ]ίχφ πανκράτιον*.
 p. 85 l. 6 leg. primum pro primo.

Praeterea in adnotationibus accentus et spiritus nonnunquam exciderunt : p. 22 adn. 2 l. 3 (l. *ῆ* pro *η*), adn. 5 l. 2 (l. *δ* pro *ο*); p. 29 adn. 3 l. 5 (l. *νεὼς* pro *νεως*); p. 54 adn. 5 l. 3 (l. *ἀπογραφας* pro *ἀπογραφας*); p. 70 adn. 3 l. 2 (l. *ἐγὼ* pro *ἐγω*), l. 4 (l. *το* pro *το*); p. 96 adn. 1 (l. *ἰμῖν* pro *υμῖν*), adn. 3 (l. *κοινὸν* pro *κοινων*).

Rationi atque consilio illi Caesarum consecrandi principes mortuos quae venerationis formae debeantur cum a compluribus iam curis subtilibus quaesitum sit, de provincialium adulatione ab cultu Romano aliena rarius adhuc neque semper feliciter actum est. Orientis maxime in provinciis pleraque fere sunt ambigua. Unius quidem rei huc pertinentis — neocoriae titulum dico a civitatibus quibusdam in lapidibus ac nummis gestum — principia ac rationes Krause melius quam Eckhelius ¹⁾ perspexisse aliquando sibi videbatur ²⁾. Sed qui nostra aetate eam attigerunt ³⁾, neque in Krausii opinione acquieverunt et sententias protulerunt adeo inter se diversas, ut quaestionem ab eo solutam esse credi nequeat. Non inutile igitur videbatur retractare materiam, praesertim cum titulorum copia magis in diem affluente latius nobis pateret prospectus. His confisi periculum illud quam maxime evitare studebimus, quod nummorum imperitis, quorum ex numero emergere frustra adhuc studuimus, in hac re imminet. Ceterum non

¹⁾ doctrina nummorum IV p. 291 sq. Veteriores, qui de neocoria egerunt, ibi nominantur.

²⁾ J. H. Krause, *Νεωκόρος*, Lipsiae 1844.

³⁾ cf. Preller-Jordan, *Roem. Mythol.* II p. 451. Mommsen, *Roem. Geschichte* V p. 319. Marquardt, *Staatsverwaltung* I p. 504. Pallu de Lessert, *l'Afrique Romaine* (Paris 1884) p. 19 („question-pleine d'obscurités“). Monceaux, *de communi Asiae provinciae* (Paris 1886) p. 17 sqq.

nummorum, sed titulorum maxime ex auctoritate difficultates cum hoc argumento coniunctas solvi posse ex disputatione nostra abunde elucebit.

Cum neocoriae autem titulo, quo civitates complures Asiae et provinciarum finitimarum vel propin quarum propter iura quaedam et officia in cultu Caesarum suscepta gloriantur, munus *νεοκόρων* nihil fere cohaeret. Quod etsi ab eo, quod aedituis Romanorum mandatum Marquardtius docte illustravit ¹⁾, non valde diversum erat, tamen difficultatum nonnullarum gratia, quae solvi fortasse possunt, praeterire nolimus. Tam disiecta sane ac dissipata sunt membra, ut ita dicam, quae ad corpus componendum requirantur oportet, ut hac quidem in re nihil me fugisse sperare mihi vix liceat.

I.

De Graecorum aedituis.

Νεοκόρων in templis officia qui definienda sibi proponit, eandem in difficultatem incidit, qua qui de Romanorum aedituis egit pressus est. Exstant enim de utrisque et scriptorum et lapidum testimonia non pauca, sed adeo diversus est eorum, qui aeditui sive *νεοκόρων* officiis functi esse dicuntur, in vita locus, tam varia neocoros quidem singulos negotia gessisse comperimus, ut condicionem eorum unam ubique eandemque fuisse aut mansisse credi nequeat.

Quam difficultatem priusquam solve conemur, quae fuerint munera, quibus quidem hodie neocoros functos esse sciamus, demonstramus oportet.

¹⁾ de Romanorum aedituis, in commentat. in honor. Mommseni p. 378 sq. cf. Staatsverwaltung III p. 214 sq.

Primum vero de nomine ipso pauca dicere e re esse videtur. Atque Hesychius quidem, qui s. v. *νεωκόρος* — ὁ τὸν ναὸν inquit κοσμοῶν· κορεῖν γὰρ τὸ σαίρειν ἔλεγον, magis quam Suidas s. v. *κόρη* — *νεωκόρος* δὲ οἶχ' ὁ σαροῶν τὸν ναὸν, ἀλλ' ὁ ἐπιμελούμενος αὐτοῦ et s. v. *νεωκόρος*· ὁ τὸν ναὸν κοσμοῶν καὶ εὐτρεπίζων[ἀλλ' οὐχ ὁ σαροῶν]¹⁾ primigeniae vocis notionis rationem habet. Quae, cum *κορεῖν*, cui curandi et exornandi vim L. B. de Locella imponere frustra studuit²⁾, pro *σαίρειν* dicatur, nulla alia esse potest quam „qui templum verrit“. Eos, qui Iones non essent, *ναοκόρος* (cf. Hesych. s. v.; Wescher-Foucart, inscript. rec. à Delphes n. 36. 292. 321. 434. bull. de corr. hell. V p. 409) vel *νακόρος* (cf. Wescher et Foucart, l. l. n. 247. 248. 256. Le Bas, voy. archéol. II 147 b) pronuntiasse, atque formam *νεοκόρος* multo saepius inveniri quam Eckhelius opinabatur, qui Cyzicenos solum et Pergamenos ea in nummis uti censuit³⁾ neque deesse formas *νηοκόρος*⁴⁾ vel *νειοκόρος*⁵⁾ neque *νακορεῖος*⁶⁾ minus forsitan intersit

¹⁾ haec verba Bernhardt cod. A et Photium secutus delet.

²⁾ apud Eckhelium, d. n. IV p. 289.

³⁾ l. l. II p. 454 (cf. Krause, *Νεωκόρος* p. 5). At cf. Imhoof-Blumer, monnaies grecques p. 285 n. 41 (Ephesus); catalogues of coins of the brit. Museum, Thrace p. 151 n. 32 (Perinthus); Wood, discoveries at Ephesus append. III n. 12, 13; bullet. de corr. hellén. VII p. 292 (Tarsus); c. i. g. add. 3846 z 43. (Aezani) alib. Hoc in titulo Ἡρασῆ[χ]α[λ] Τρόφιμος ὁ καὶ Νεοκόρος Ψιττακ[ῶ] ἰδίῳ θρεπτῶ μνήμης χάριν Νεοκόρος recte pro nomine proprio sumunt. In insula Delo id pervulgatum fuisse Athenaeus docet (IV p. 173 a); quod titulo Deliaci c. i. g. add. 2306 b confirmare liceret, si lectio ibi certa esset (exemplar praebet ΝΕΟΧΟΔΟΥ, unde *Νεωχώρον* Keilius (anal. epigr. p. 250)). In aliis titulis ut c. i. g. 1703. 3664 *Νεωκόρος* nomen proprium est.

⁴⁾ anthol. palat. IX 22, 2 (Philippus).

⁵⁾ ibid. VI 356, 2 (Pancrates).

⁶⁾ Newton, catalog. of ancient greek inscript. in the brit. Museum II n. 353.

quam scire, quae fuerit ratio inter munus zacori et neocori.

Quae res contorta ¹⁾ ut explicetur tandem, hoc primum tenendum est, zacori munus ad profana quoque pertinere potuisse. Nam sive illud ζα intensive positum sive ex *διά* ortum esse censemus, utique hac voce is significatur, qui verrit. Quocum congruit, quod ministros et ministras ζακόρους interdum appellatos esse comperimus : cf. Suid. s. v. ζάκορος — καὶ ὁ ὑπηρέτης. Λευκαδίᾳ [Menandri]

ἐπίθες τὸ πῦρ ἢ ζάκορος οὕτωςι καλῶς ²⁾).

Nec vero quominus templa quoque purgandi munus zacori susciperent, quicquam obstabat. Eis autem in delubris neocoros non fuisse et consentaneum est et facile demonstrari potest. E. g. nullus exstat titulus, quo aedituos Aesculapii Atheniensis neocoros vocatos esse comprobetur, cum ζακόρου saepissime mentio fiat ³⁾. Nec magis in templo peregrinorum qui appellantur numinum Deliaci aedituus νεωκόρος vocatur, sed semper zacori nomine ornatur ⁴⁾. Rursus nemini unquam venit in mentem neocoros Apollinis Deliaci aut Delphici aliter vocare.

Non recte igitur C. Fr. Hermannus ζάκορος formam antiquiorem fuisse censuit ⁵⁾. Atque quod eam in cultibus, qui gravia et mystica appetiverint, permansisse docet, vel eo refutatur, quod in templis Aesculapii aeditui modo

¹⁾ cf. Bernhardt, in edit. Thom. mag. s. v. ζάκορος; Dindorf. in edit. thesauri Stephani s. v.

²⁾ Fragm. comic. ed. Meineck. IV p. 160.

³⁾ c. i. a. III 68 c. e. 132 o. 171 a. 181 c. h. 229 b. 231 a. b. 774 a. b. 780. a. b. 894 a.

⁴⁾ Bull. de corr. hellén. VI p. 326 n. 20 Αἰσχυρίων — τὸν ἑαυτοῦ ὕδν Αἰσχυρίωνα κλειδουχῆσαντα Σαράπιδι, Ἵσιδι, Ἀνούβιδι ἐπὶ ἱερέως Δημητρίου τοῦ Δημητρίου Ἀναφλυστίου, ζακορεύοντος Μαραθῶνος. cf. ibid. n. 22. 23. 35. 55. 66. 67. VII p. 280.

⁵⁾ antiquitates II § 36, 7.

zacori ut Athenis, Epidauri ¹⁾, Lesbi ²⁾, modo neocori ut Deli ³⁾ et Pergami ⁴⁾ appellantur.

Itaque plane ex libidine alterutram formam electam esse statuimus. Facile autem intellegitur, quomodo in sermone minus subtiliter composito haec nomina commutari potuerint. Quod Menandrum fecisse cognoscimus ex Suidae verbis *ζάκορος· νεωκόρος· Μένανδρος δις ἑξαπατῶντι*

οὐ Μεγάβυζος ἦν,

ὅστις γένοιτο ζάκορος;

nam Megabyzos, Dianae Ephesiae aedituos, *νεωκόρους* appellatos esse constat ⁵⁾. Rursus zacorus Aesculapii Atheniensis in scholiis Aristophaneis (ad Plut. v. 670) neocorus vocatur. Simili fortasse modo Dioscurus in titulo Romano c. i. g. 5996 *νεωκόρος τοῦ μεγάλου Σαράπιδος* vocatur, in altero item Romae reperto c. i. g. 6002 legimus

*Νηὸν μὲν σιγαλόεντα Σαράπιδος ὑψιμέδοντος
Ἥδ' αὐτὸν χρυσοῦ παμφανοῶντα βολαῖς
Στήσαντο ζάκορός τε Διόσκορος ἡδὲ Κυρίλλου
Εὐνетиς ἡ μακάρων μήποτε ληθομένη
Καὶ δύο τῆς αὐτῆς γενεῆς, ἕνα θεσμόν ἔχοντες,
Οἷσι μέμηλε κλυτῆς ἔργα νεωχορίας.*

Idem quidem Dioscorus num utroque loco commemoretur nescimus; sed altero formam *ζάκορος* metri causa electam esse constat. Neque enim Romae neque Ostiae zacori Serapidis praeterea inveniuntur, sed aeditui neocori

¹⁾ Aeliani v. h. IX 33.

²⁾ Conze, Reise auf Lesbos tab. XVII 1. cf. Collitz, Dialectinschriften I n. 255 — *λεροκάρυνκα τῶν (ἰ)ερέων ζ[α]κόρων σωτήρος Ἀσκληπίω. κ. τ. λ.*

³⁾ Bull. de corr. hellén. VI p. 24 l. 196 *νεωκόρω εἰς Σαραπιεῖον Ἄμυν φ[α] κ. τ. λ. νεωκόρω ἐπ' Ἀσκληπιείω φ[α]*. Certa supplevit Homolle, cf. ibid. p. 83.

⁴⁾ cf. Ael. Aristid. I p. 447/8. 456. 473/4. alib. ed. Dind.

⁵⁾ Xenophon, anab. V 3, 6. cf. Ritschl, parerg. I p. 406 sq.

appellari solent¹⁾. Idem certe fit in titulo, quem Stratoniceae repertum ediderunt Deschamps-Cousin, bullet. de corr. hellén. 1887 p. 387.

Ἐξ ζακόρων ζάκορος, φιλότειμός τε ἐκ φιλοτείμων,
 Αἰνείου μεγάλου καὶ Πανλείνης φίλος νίδος,
 Ζητὶ Πανημερίῳ ὑπάτω μεγάθυμος Ἰάσων
 Ἀμμιγα Πυθιανῇ περικαλλεῖ τῇ συνομενῶ
 Ἐπὶ ἔτη φιλότειμα Κομόρια θύματ' ἔρεξεν,
 Δαΐτας ἴσας παρέχων Ζητὸς βουλαῖσιν Ἰάσων
 Σὺμ φιλήν τήθη κ. τ. λ.
 Θεοφανεῖ τε κασιγνήτῳ, ζακόρῳ τὸ πρὶν ἄγνῳ,
 Δῶκεν ἔη πατρὶ δηνάρια μύρια Ἰάσων
 κ. τ. λ.

Quo loco cum ζάκορος in cultu Διὸς Πανημερίου nusquam commemoretur, sacerdotem poetice zacoron appellari, qui titulum ediderunt, suspicantur, nec vero reticent per septem annos sacerdotio quemquam functum esse ex titulis multis a se repertis demonstrari non posse. Cum autem neocori in his titulis commemorentur²⁾, Iasonem neocoria per septem annos functum in his versibus zacoron appellari multo veri similis videtur.

Quae cum ita sint, verbis Thomae magistri s. v. ζάκορος — ζάκορος καὶ νεωκόρος διαφέρει· ὁ γὰρ ζάκορος σεμνότερόν τι ἢ νεωκόρου non magnam fidem habemus. Ornati quidem erant zacori nonnullis in templis auctoritate

¹⁾ Testimonia collegit Dessau c. i. l. XIV 47. cf. 188. Quae cum ita sint, in versibus illis verba ἔργα νεωκορίας non solum ad illos δύο τῆς αὐτῆς γενεῆς, sed etiam ad Dioscorum et Eunetia referenda sunt. Aliis quoque locis neocori Serapidis religione funguntur : cf. c. i. g. 4724. 5912—4. Kaibel, epigr. graec. 824a. Bullet. de corr. hell. VI p. 24 col. 196. Firm. Maternus, de errore profan. relig. c. 13, 4 ed. Halm. Uno solum in titulo c. i. g. 4470 Laodiceae Syriae reperto ἀρχιζάκορος Σεράπιδος commemorari videtur (exemplar praebet ΑΡΧΙΝΑΚΟΡΟΥ).

²⁾ l. l. p. 376.

satis magna, sed neocoris multis locis idem obtigisse ex disputatione nostra elucebit. Idem denique quod vocibus νεωκόρος et ζάκορος voce σηκοκόρος significari testatur Hesychius s. v. σηκοκόρος· ὁ τὴν ἐπιμέλειαν τῶν σηκῶν ποιούμενος — ὁθεν καὶ νεωκόρος ¹⁾). Contra vox Laconica σιοκόρος (cf. Hesych. s. v. σιοκόρος· νεωκόρος, θεωκόρος, θεραπευτῆς τῶν θεῶν) verbis νεωκόρος, σηκοκόρος temere comparatis ex θεοκόλος (cf. θεοκολέω, θεήκολος) depravata esse videtur ²⁾).

Absoluta hac de nomine aedituorum quaestione ad munera eorum transire licet. Inter quae primum fuisse purgandi a sordibus templi, quod ex nomine conclusimus, verbis Ionis, quem neocoriae antiquae exemplar Euripides praebet, apte confirmatur. Memineris velim cantici illius, ubi hortorum Ion mentionem facit (v. 116 sq.)

ἵνα δρόσοι τέγγουσ' ἱεραί

μυρσίνας ἱερὰν φόβαν,

ᾗ σαίρω δάπεδον θεοῦ

παναμέριος ἄμ' ἁλίου

πτέρυγι θοᾷ

λατρεύων τὸ κατ' ἡμᾶρ.

atque ab choro eum appellari (v. 794 sq.)

τὸν νεανίαν,

ὃς τόνδ' ἔσαιρε νάον.

Sed ad alia quoque ministeria inferiora aeditui curam pertinuisse consentaneum est. Neque miramur, quod maioribus quidem in templis complures neocori interdum commemo-

¹⁾ cf. Ps. Manetho, ἀποτελ. IV v. 430 ἔσσεσθαι σηκῶν τε νεωκορίησι μέλοντας.

²⁾ ex verbo νεωκορεῖν (aeditumari) satis trito derivatur νεωκορεῖσθαι lexicis ignotum : cf. Wood, discov. at Ephes. append. VI p. 10 l. 15 νεοκόρωνται (scil. τὰ ἀναθήματα) παρὰ Σαλο[νταρίῳ αὐτ]ῷ καθιερωκότι κ. τ. λ.

rantur. Ut in templo Apollinis Deliaci tres ¹⁾, in Asclepio Pergamenorum duo (cf. Ael. Aristid. I p. 473 Dind. ἡν Φιλάδελφος τῶν νεωκόρων ἄτερος). Atque ut alia hoc loco omittamus, Firmicus Maternus de turba neocoron verba facit, qui Serapidis simulacrum in Aegypto custodiverint ²⁾. — Ut Ionis est volucres audaces a templo prohibere ³⁾, sic Amorgi incolae, ne homines peregrini Iunonis suae templum ingrediantur, neocoron cavere iubent in titulo quarto a. Chr. saeculo attribuendo, quem edidit R. Weil, Mitteilungen I p. 342 ἔδοξεν τῇ βο[υλ]ῇ καὶ τῷ δήμῳ, Ἀγ[νων] εἶπε· Μελίτων ἐ[πεστ]άτει· μὴ ἐξεῖναι κα[τέρχ]εσθαι εἰς τὸ Ἡραῖ[ον] ξένῳ μηδενὶ, ἐπιμελε[ῖσθαι] δὲ τὸν νεωκ[όρον] καὶ ἐξείργειν· ἐὰν δὲ μὴ ἐξείργῃ, ἀποτ[ίνει]ν αὐτὸν τῆς ἡμέρας ἐκάστης δέκα δρα[χμ]ὰς ἱερὰς τῇ Ἡρᾷ κ. τ. λ. cf. Phil. Jud. II p. 236 Mangey οἱ δ' εἴσω (scil. νεωκόροι) κατὰ τὸν πρόναον (sc. εἰσὶν) ὑπὲρ τοῦ μή τινα ὧν οὐ θέμις ἐκόντα ἢ καὶ ἄκοντα ἐπιβῆραι ⁴⁾· οἱ δ' ἐν κύκλῳ περινοστοῦσι κ. τ. λ.

Eodem referas, quod neocori fores claudunt atque aperiunt : cf. Ael. Arist. I 447/8 Dind. ὁ δ' ἔφη — εἶναι περὶ λύχνους ἥδη τοὺς ἱεροὺς, τὰς τε δὴ κλειῖς ἀνακομίζειν τὸν νεωκόρον· καὶ τυχεῖν ἐν τούτῳ κλεισθὲν τὸ ἱερόν κ. τ. λ. Quomodo autem aeditui homines, qui delubra frequentarent, curaverint, illustratur verbis Theodoretī, hist. eccles. III 16 εἰστήκεισαν νεωκόροι (Antiochiaae) περιρραντηρίοις τοὺς εἰσιόντας προκαθαίροντες, ὥς ἐνόμιζον. Aesculapii autem in templo Epidauri exstructo aedituos in aegrotis curandis medicos adiuvisse scimus. cf. Hipp. Rhēg. apud Aelian. v. h. IX 33 οὐ παρῆν ὁ θεὸς, οἱ μέντοι ζάχοροι κατακλίνουσι τὴν ἀνθρώπον, ἐνθα ἰᾶσθαι ὁ θεὸς εἰώθει τοὺς

¹⁾ Bull. de corr. hell. VI p. 24 col. 196. cf. Homolle ibid. p. 83.

²⁾ De errore prof. relig. c. 13, 4 ed. Halm. cf. c. i. g. 6002.

³⁾ v. 106 sq. 154 sq.

⁴⁾ Idem de aedituis Roman. comprobatur Marquardt, l. l. p. 380.

δεομένους· καὶ ἡ μὲν ἄνθρωπος ἡσύχαζε προσταχθεῖσα, οἳ γε μὴν ὑποδρῶντες τῷ θεῷ τὰ ἐς τὴν ἱασιν αὐτῇ ἐποίουν κ. τ. λ.¹⁾ Non recte Kabbadias, qui eandem fabulam in columna Epidaurensi inscriptam edidit (ἐφημερὶς ἀρχαιολογικὴ 1885 p. 15), eos qui ab Aeliano οἱ ὑποδρῶντες τῷ θεῷ, in titulo υἱοὶ τοῦ θεοῦ appellantur, eosdem atque zacoros esse censuit²⁾. Contra aetate posteriore neocoros Aesculapii Pergamenorum ipsos quoque aegrotos sanandos suscepisse ex Aelii Aristidis de morbo suo narratione cognoscitur³⁾. Alia de aedituo templi Amphiarai Oropensis, ubi aegroti item incubabant, comperimus ex titulo intra annos 420 et 350 a. Chr. composito⁴⁾, qui editus est ἐφημερ. ἀρχαιολ. 1885, p. 94. τὸν ἱερέα τοῦ Ἀμφιαράου φοιτᾶν εἰς τὸ ἱερόν, ἐπειδὴν χειμῶν παρῆλθει μέχρι ἀρότου ὥρης μὴ πλέον διαλείποντα ἢ τρεῖς ἡμέρας, καὶ μένειν ἐν τοῖς ἱεροῖς μὴ ἔλαττον ἢ δέκα ἡμέρας τοῦ μηνὸς ἐκάστο(υ) καὶ ἐπαναγκάζειν τὸν νεωκόρον τοῦ τε ἱεροῦ ἐπιμελεῖσθαι κατὰ τὸν νόμον καὶ τῶν ἀφικνε(ο)-μένων εἰς τὸ ἱερόν — col. 20 ἐπαρχὴν δὲ διδοῦν τὸμ μέλλοντα θεραπεύεσθαι ὑπὸ τοῦ θεοῦ μὴ ἔλαττον ἐννεοβόλου δοκίμου ἀργυρίου καὶ ἐμβάλλειν εἰς τὸν θησαυρὸν παρεόντος τοῦ νεωκόρου — col. 39 τὸ ὄνομα τοῦ ἐγκαθεύδοντος, ὅταν ἐμβάλλει τὸ ἀργύριον, γράφεσθαι τὸν νεωκόρον καὶ αὐτοῦ καὶ τῆς πόλεως καὶ ἐκτιθεῖν ἐν τοῖς ἱεροῖς γράφοντα ἐν πετεῦροι κ. τ. λ.

Est igitur aeditui cavere, ne qui auxilium a deo petentes in templo indormiverint, iusto minorem pecuniam in arca reponant, ac simul notare indormientis et nomen et patriam. Cum autem templum Amphiarai, quod ab

¹⁾ cf. Aristophan. Plut. v. 668 sq. et schol.

²⁾ Verum viderunt v. Wilamowitz, Herm. XIX p. 448. Zacher, ibid. XXI p. 470/1.

³⁾ I p. 459/60 Dind. ἵστερον δὲ στέαρ τε χήνειον ἔδωκεν ἐπὶ τῷ νεωκόρῳ Ἀσκληπιακοῦ σχήματι. cf. p. 477. 478. 491. 494.

⁴⁾ cf. v. Wilamowitz, Herm. XXI p. 91.

Oropo non paullum remotum fuisse scimus, per dies atque noctes ab aegrotis frequentetur, sacerdos autem paucis tantum diebus in templo adesse iubeatur, de assiduitate neocori cogitare¹⁾ cogeremur, etsi de neocorio templis adiecto nil aliunde sciremus. Legimus autem in titulo mutilato c. i. a. II 827 l. 9 α δύο πρὸς τῷ νεοκορίῳ. Neque Boeckhium²⁾ secuti vocem νεωκόριον in lapide clare³⁾ exhibitam in suspicionem vocabimus, praesertim cum in titulo Eleusiniaco, quem edidit Chrestos Isuntas ἐφημ. ἀρχαιολ. 1883 p. 117/8 col. 65 (= c. i. a. add. II 834 b col. II l. 65), legantur verba *χοινικίδες ταῖς θύραις τοῦ θησανροῦ καὶ ταῖς θύραις τῶν πυλίδων καὶ ταῖς τοῦ νεωκορίου* (cf. ibid. col. 44/5, 72), et neocorii praeterea mentio fiat in titulo Deliaco, quem edidit Homolle, bullet. d. corr. hellén. 1882, p. 29 (= Dittenberger, sylloge n. 367) l. 177. Delphis quoque apud delubrum aedituos habitasse comprobatur titulo, qui editus est bullet. de corresp. hellén. V p. 409, cuius in fine legimus *ἀ ὧνὰ κεῖται ἐν τε τῷ ἱερῷ τοῦ Ἀπόλλωνος παρὰ Κλέωνα τὸν νασκόρον καὶ Φιλοκράτη, Εὐ[α]ρχον, Ἀριστόδαμον Ἀμφισσεῖς, Κάλλιαν Ἡρακλειώταν, [Δ]ροπίναν Καλλιπολίταν.* cf. Wescher et Foucart, insc. rec. à Delphes n. 248. Atque cum Romanorum quoque aedituos in aedibus vel prope aedes habitasse Marquardtius demonstraverit⁴⁾, ubique hunc morem fuisse statuere non dubitamus. Qua aedituorum assiduitate sacrilegiis maxime provisum esse reapse patet. Facile autem intellegitur, quomodo ex hac rerum sacrarum custodia consuetudo oriri potuerit, ut privati quoque homines sicut Romae aedituis⁵⁾ ita in

¹⁾ Comprobat v. Wilamowitz, l. l. p. 94.

²⁾ Staatshaushalt II p. 231.

³⁾ cf. Rhangabé, ant. hell. ad n. 858. Homolle, bullet. de corr. hell. VIII p. 322.

⁴⁾ l. l. p. 379.

⁵⁾ Ibid. p. 381.

Graecia neocoron fidei pecuniam atque litteras interdum committerent. Quod iam Xenophontem Graeciam post expeditionem appetentem in templo Dianae Ephesiae fecisse, satis notum est ¹⁾. Eodem autem referendum est, quod in manumissionis actis Delphiacis venditionis tabulae (ἡ ἀνά) ²⁾ neocoris asservandae tradi saepe dicuntur : cf. Wescher et Foucart, l. l. n. 247, 248, 321. Bullet. de corr. hell. V p. 409. Adeo haec consuetudo erat pervagata, ut, si Ritschelio fidem habes, Menandri aetate Graeci si audirent

οὐ Μεγάβυζος ἦν,

ὅστις γένοιτο ζάκορος ;

intellegerent „nonne Megabyzus aderat, cui pecunia mandaretur ³⁾ ?“ Elucet autem ex iis, quae attulimus, non recte Nauckium in prologi Ionis Euripideae v. 54/5

Δελφοὶ σφ' ἔθεντο χρυσοφύλακα τοῦ θεοῦ

ταμίαν τε πάντων πιστὸν κ. τ. λ.

ναοφύλακα pro χρυσοφύλακα scribi iussisse ⁴⁾. Nonne in fabula ipsa minister de Ione narrat v. 1140 sq.

λαβὼν δ' ὑφάσμαθ' ἱερὰ θησαυρῶν πάρα

κατεσχίαζε, θάύματ' ἀνθρώποις ὄραν ?

Quod autem poeta significat, aedituos ad res sacras ipsas administrandas nonnunquam aliquid valuisse, confirmare nobis licet. Quo loco ut omittamus ab aegrotis, qui Amphiarai delubrum Oropense frequentarent, neocoro praesente pecuniam in arcam iniectam esse — nam ad arcam ipsam aedituo aditus non patuisse videtur — primum afferri potest, quod donaria neocoron custodiae mandata erant. cf. Ael. Aristid. I p. 456 Dind. ἐν Περγάμῳ ἐδόχουν στέφανον πέμπειν τῷ θεῷ — προστάξας τῷ ἀποχομίζοντι

¹⁾ cf. anabas. V 3, 6/7.

²⁾ cf. E. Curtius, nachrichten der univers. Göttingen 1864 p. 138.

³⁾ Hanc versuum δις ἐξαπατῶντος Menandri interpretationem protulit Ritscheliuss, parerg. I p. 406 sq.

⁴⁾ cf. Heerwerten in edit. Ion. ad v. 54.

— ἐπαναφέρειν μοι παρὰ τοῦ νεωκόρου ἕτερον. *ibid.* p. 516 μετὰ δὲ ταῦτα βουλευομένοις ἡμῖν κοινῇ περὶ τοῦ ἀναθήματος συνεδόκει καὶ τῷ ἱερεὶ καὶ τοῖς νεωκόροις ἀναθεῖναι ἐν Διὸς Ἀσκληπίου. Huc certe referendum est, quod in inscriptionibus donariorum neocori nomen saepe additur, ut in titulo Deliaco *rev. archéol. vol. 26 (1873) p. 110 n. 5* ἐπὶ ἱερέως Ἀρίστωνος τοῦ Πλάτορος Κηφισέως Ποσειδώνιος Ποσειδωνίου Σκαμβονίδης κλειδουχῆσας Διὶ Κυνθίῳ καὶ Ἀθηνᾷ Κυνθία τὴν τραπέξαν καὶ τὰς στιβάδας καὶ τὰ χρηστήρια ζακορεύοντος Νικηφόρου ἑβδομον καὶ τριακοστόν. *cf. ibid. n. 9. vol. VI p. 230. c. i. a. II 404. III add. 68 e. 181 c. 774 a. 894 a. bullet. de corr. hell. VI p. 326 n. 20. 22. 23. 35. 55. 66. 67. VII p. 280.* Multo etiam latius neocoron potestas in aedibus Apollinis et Artemidis Deliacis patuisse videtur, cum amphictyones Atheniensium eas administrabant. Leguntur enim in rationibus ab amphictyonibus *ol. 92, 3* relatis, quas Homolle edidit *bullet. de corr. hell. VIII p. 284* verba τάδε ἔπραξαν Ἀθηναίων ἀμφικτύονες οἶδε — ἐπὶ Γλανκίππο(ν) Ἀθήνησι ἄρχοντος — ἀργύριον παρελάβομεν παρ' ἀμφικτυόνων Θεαγγέλο(ν) Φη|γαέ]ως καὶ συναρχόντων καὶ νεωκόρων Δηλίων [Σ|κ[ί]λ[ακ]ος καὶ συναρχόντων ἐν[τῷ ἱερ]ῷ καὶ τῷ Ἀρτεμισίῳ κ. τ. λ.

Quo loco quamquam neocoros in rebus administrandis partes inferiores habuisse Homollio concedi potest, tamen vir doctus, quod de negotiis nisi notis eorum cogitari vetat, (*„leurs fonctions se bornaient sans doute à la garde, à l'entretien du temple, à des soins matériels, à l'exécution des mesures prises par les amphictyons“*) non bene fecisse videtur. Accurate verba tituli interpretanti (ἀργύριον παρελάβομεν) ad ipsas opes administrandas aedituorum potestatem illa quidem aetate pertinuisse statuendum est. Cuius rei quae causa fuerit demonstrare infra conabimur.

Neque minus quam neocoron Deliacorum saeculo a. Chr. quinto condicio, quae de aliorum aliquot templorum

aedituis comperimus, a muneris neocoriae humilitate innativa aliena sunt. E. g. Megabyzum illum, Dianae Ephesiae neocoron, *θεωρὸν* 'Olympiam missum esse Xenophon narrat¹⁾. Nec defuisse templa, ubi aeditui munus sumptui alicui esset, ex titulo Stratonicensi supra allato²⁾ concludere licet. cf. anthol. palat. XI 324, ubi poeta (Automedon) Apollinem iocose querentem fingit, quod Arrhius sit

*ἀκνίσσον βωμοῖο νεωκόρος· ἣν τελέσῃ δὲ
τὴν πομπήν, ἄρας ὄχεθ' ἅπαντα πάλιν.*

cf. ibid. IX 22. Athenaeus VIII 18 p. 337 *ἰδὼν τ' ἐπιθύοντα τὸν νεωκόρον.*

Alios aedituos numinibus suis aras condere comperimus : cf. praeter titulum c. i. g. 6002 supra laudatum, ubi neocori complures Serapidis templum statuamque semet novisse praedicant, c. i. g. 5997, ubi Serapidis aedituus donaria a se posita enumerat, et eum, quem Rhodi repertum edidit Newton, catalog. of a. g. i. in the brit. Mus. II n. 361

*Αἰγύπτου μεδέουσι βαθυκλήροιο Σαΐστης,
ξεῖνε, παρὰ προπύλῳ τούδε θέτο ζάκορος
βωμοὺς ἀθανάτοισιν, ἐπεὶ γέρας αὐτοῖς ἀνακτες
κεδνοῖς Εὐρώπας παῖσιν ἐνεῖμαν ἴσον
μούνῳ ἐν αἰξείοισι· τόδε κλέος ἄφθονον ὦνηρ
ἐγ μακάρων ἀνύσαι φατὶ δικαιοσύνα³⁾.*

Splendidiora Hermodorus egit, cum *νεωκόρος τῆς Ἀρχηγέτιδος Χαλκίδος* esset : qui in titulo edito Mitteilungen VI p. 167 a civibus suis laudibus summis tollitur ac placet iis *διὰ τε τὰ τειχοδομήματα, ἃ ἐποίησεν περὶ τὸ ἱερόν,*

¹⁾ l. l.

²⁾ p. 6.

³⁾ Sensus horum versuum, quem semet non prorsus perspexisse Newton confitetur, hic esse videtur : Saistes (homo haud dubie Aegyptius) numinibus, qui Aegypto praesident („Ptolemaeis“ Newton), aram ponit, quia honore (zacoriae) Graecis (*Εὐρώπας παῖσιν*) reservato se auxerint; quod non immerito ab immortalibus sese obtinuisse affirmat.

καὶ τὸν περίβολον, ὃν περιέθηκε τῷ τεμένει, καὶ στοὰν, ἣν μὲν ἐκ καινοῦ κατεσκεύασεν, ἣν δὲ ἐπεσκεύασεν συντετριμμένην, καὶ τρίκλεινον δειπνιστήριον ποιήσας καὶ θυρώσας εἰς κόσμον τὸν πρέποντα τῇ θεῷ μετὰ φυτῶν καὶ ἄλλους ἀνέθηκεν, ἐπὶ τῷ (?) αἶδιον ἔχειν αὐτόν τε καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ τὴν νεωκορείαν κ. τ. λ.

Talis viri non fuisse templum purgare aut qui advenirent aqua lustrali adspargere apparet. Neque magis Aesculapii Atheniensis zacoros, quorum in numero homines de familia nobilissima Statorum referuntur ¹⁾, neque desunt, qui dona posuerint splendida ²⁾, aegrotos in templo per omnia tempora curasse accipi potest. Contra eos neocoros, quibus merces annua drachmarum sexaginta vel centum viginti sicut aliis ministris ordinis infimi saeculo a. Chr. altero Deli praebetur ³⁾, ad templa exornanda vel statuas erigendas mercem suam contulisse non ita verisimile est.

Eadem autem est singulorum, qui aeditui appellantur, in vita condicionis varietas. Infimi haud dubie ordinis sunt neocori Deliaci, quorum mentionem modo fecimus. At in templo matris deorum, quod orgeonum collegium in Piraeo exstructum habebat, et Sidymae Cariae in delubro Artemidis et Ilythiarum aedituae ex sacerdotalibus aliquamdiu certe eligebantur. cf. c. i. a. II 624 col. 16 καθιστάτω δὲ [ῆ] ἀεὶ λανχάνουσα ἱέρει[ια ζάχο]ρον ἐκ τῶν ἱερειῶν [τῶν] γεγ(ο)νεῶν π[ρ]ότερον· ὁ[ι]ς δὲ τὴν α[ὐ]τὴν μὴ ἐξεῖναι

¹⁾ cf. c. i. a. III 774 a Γάϊος καὶ Μαῦρος τὸν διδάσκαλον — ζακορεύοντος Στατίου Πυρρ[όρου] ἐξ ἀκροπόλεως Χολλείδου. De Statiis pagi Chollidarum cf. ea, quae Dittenberger adnot. ad c. i. a. III 712a. 720 b.

²⁾ cf. Koehler, Mitteilung. 1877 p. 255.

³⁾ cf. rationes, quas a magistratibus, qui ἱεροποιοὶ appellabantur, redditas edidit Homolle bullet. de corr. hell. VI p. 24 col. 196 νεωκόρῳ εἰς Σαραπιεῖον Ἀμνρ ρκ, νεωκόροις καθ' ἱερὸν ρπ, νεωκόρῳ εἰς νῆσον Σωτέλη(ι) ρκ, νεωκόρῳ ἐπ' Ἀσ[κληπιείῳ ρκ] — Φιλονμένη(ι) ἀλλητρίδι ρκ. cf. Homolle, ibid. p. 83.

καταστῆσαι, ἕως σ[ύμ]π[α]σαι διέλθωσιν κ. τ. λ. et titulum, quem ediderunt Benndorf et Niemann, Reise in Lycien und Carien p. 77 A a 7 sq. οὐ μόνον ἀπὸ θεῶν καὶ κτιστῶν αὐτοχθόνων οὕσης ἀπ' ἀρχῆς ἡμεῖν πρὸς Σιδυμεῖς ὥς τέκνων πρὸς γονεῖς ἀδιαλείπτου ἐν παντὶ καιρῷ ἐνότητος, καὶ (pro ἀλλὰ καί) ὁμονοίας μεχρὶ νῦν τετηρημένης καὶ (etiam) ἐπιγαμίαις παρθένων σεμνᾶς νεοκορείας τῆς ἀγνοιάτης καὶ παρ' αὐτοῖς ¹⁾ Ἀρτέμιδός τε [καὶ] Εἰληθυιδῶν, ἣ πρόσθεν ἡροῦντο γυν[αῖ]κες ἰέρεια[ι], ὕστερον δὲ κατ' ἐπισζήτη[σιν] καὶ θεουλογίαν μέχρι καὶ νῦν πα[ρ]θέννοι, ἀνανεοῦμαι καὶ πρὸς μνήμην καὶ εὐσέβειαν καὶ δόξαν τῆς θεοῦ καὶ τῶν παρ' ἡμεῖν γάμων θηλυτέκνων, [ὧν] ἐκ τῆς εὐσεβημένης θεοῦ τετεύχομεν, τὸν ἐκπεσόντα πρὸ ἐτῶν ῥαθ Σιδυμεῦσιν χρησμὸν περὶ νεωκόρου παρθένου κ. τ. λ. Sequitur oraculum, quo Sidymae incolae neocoros ex virginibus, non iam ex mulieribus sacerdotio functis eligere iubentur.

Alibi quoque viri et auctoritate et opibus florentes neocoriae munus inter cetera, quibus gloriantur, enumerant, ut in titulo Smyrnaeo c. i. g. 3193 — Τ. Φλ. Ὀνήσιμον Πατερνανόν, στρατηγὸν ἐπὶ τῶν ὅπλων καὶ νεωκόρον τῶν μεγάλων θεῶν Νεμέσεων, ἱππαρχον, γραμματοφύλακα, πρύτανιν πρῶτον, ἀγορανόμον, ταμίαν τῆς πόλεως καὶ τὰς λοιπὰς ἀρχὰς φιλοτείμως ἐκτελέσαντα κ. τ. λ. cf. ibid. add. 3831 a 4 = Le Bas - Waddington III 845 (Aezanis repert.) — Ἰουλιανὸν Τρύφωνος, νεωκόρον τοῦ Διὸς διὰ βίου, εἰρηναρχήσαντα καὶ ἀγορανομήσαντα καὶ στρατηγήσαντα καὶ χρεοφυλακήσαντα καὶ πάλιν στρατηγήσαντα τὸν πρῶτον τόπον καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς χρήσιμον ἑαυτὸν παρασχόντα τῇ πατρίδι. cf. c. i. g. 3201. add.

¹⁾ Haec verba ab editoribus non satis recte intellecta esse videntur : quae scribunt (— ἐνότητος καὶ ὁμονοίας μέχρι νῦν τετηρημένης καὶ ἐπιγαμίαις, παρθένων σεμνᾶς νεοκορείας τῆς ἀγνοιάτης καὶ παρ' αὐτοῖς κ. τ. λ.), sensu carent.

3831 a 7 = Le Bas-Waddington III n. 985. *Bullet. de corr. hellén.* VII p. 279. 292. Nec vero eos, qui in templis Caesarum neocoria functi sunt, ordinis inferioris fuisse consentaneum est. cf. c. i. g. 3190 ἡ ἱερὰ σύνοδος τῶν περὶ τὸν Βρεισέα Διόνυσον τεχνειτῶν καὶ μυστῶν Μᾶρκον Ἀυρήλιον — Ἰουλιανόν, τὸν δις ἀσιάρχην καὶ στεφανηφόρον καὶ νεοκόρον τῶν Σεβαστῶν καὶ βάκχον τοῦ θεοῦ κ. τ. λ. cf. *ibid.* 3484. 3497. add. 3831 a 17 = Le Bas-Wadd. III 848. *μουσ. κ. βιβλιοθήκη τῆς εὐαγγ. σχολ. ἐν Σμύρνῃ* III (1879/80) p. 177. *Γν. Πομ. Κοναρτεῖνον Πομ. Ερμίππου, ἀσιάρχου καὶ νεοκόρου, ὕδν καὶ αὐτὸν νεοκόρον τῶν Σεβαστῶν καὶ γραμματέα τοῦ δήμου κ. τ. λ.*

Dubitari igitur non potest, quin neocori et zacori munus aliis locis temporibusque aliud fuerit. Quam mutationem ubique ad Asianorum exemplum paullatim factam esse C. Fr. Hermannus censuit ¹⁾. Quod si ita se haberet, vituperatione digni essemus gravissima, quod in officiis aedituorum recensendis temporum nullam fere rationem, sed similia componere satis habuimus. Neque tamen Hermannō assentiri licet; nam etiam infima aetate in templis nonnullis neocoros negotiis despectis occupatos cognovimus ²⁾. Videntur igitur neocori aliquot quidem in templis per omnia tempora in humilitate sua permansisse, alibi autem, sicut pyrophoris, quorum munus humile initio fuisse apparet, in Boeotia quidem amplitudo non parva obvenit ³⁾, etiam illi maturius seriusve officiis gravioribus usurpatis dignitatem quandam assecuti esse. Quod ut fieret, unius cuiusdam provinciae exemplum minoris momenti fuisse videtur quam fortuna. Aut quomodo explicari potest, quod exeunte saeculo p. Chr. quinto aeditui Apollinis Dianaeque in insula Delo muneribus satis gravibus fun-

¹⁾ *Antiquit.* II § 36, 7.

²⁾ cf. p. 8.

³⁾ cf. Foucart, ad Le Bas, *voy. arch.* II n. 147 b.

guntur ¹⁾), postea autem in actis *ἱεροποιῶν* inter ministros infimos enumerantur ²⁾)? Cuius mutationis quae causa fuerit, coniectura assequi fortasse possumus. Cum enim Deliaci, quod Athenienses per amphictyones delubra sua administrarent, graviter ferrent, Athenienses aetate belli Peloponnesiaci eis id quidem concessisse videntur, ut neocori indigenae amphictyonum munerum participes essent. Cum autem Atheniensibus templi administratio, qua post pugnam apud Aegos Potamos commissam, ut videtur, exuti erant ³⁾), denuo commendaretur, Deliacis beneficium illud non amplius tribuisse videntur. Nulla certe neocoron in consilio amphictyonum inde ab eo tempore mentio fit ⁴⁾), atque indigenas summa Atheniensium inimicitia tum exarsisse satis constat ⁵⁾). Hac ratione explicari fortasse potest, quomodo aeditui Deliaci, qui magistratus vice paullisper fuerant (*ἄρχοντες*); in humilitatem pristinam postea reduci potuerint.

Quibus autem in templis aeditui munus amplitudine quadam ornatum esset, vilia illa ministeria ad homines alios translata esse accipiamus oportet. Porro eo comprobatur haec sententia, quod *ὑποζακόρου* mentio interdum fit, ut in titulo c. i. a. III 894 a — *ζακορεύοντος* (in Aesculapii delubro) *Εὐδήμου τοῦ Ἑρμείου Γαργηττίου, ὑποζακορεύοντος Εὐαγγέλου τοῦ Δημητρίου Γαργηττί[ου]*. cf. Hesych. s. v. *ὑποζάκορος*. Herodot. VI 134. c. i. g. 1634 ⁶⁾).

¹⁾ cf. p. 12.

²⁾ cf. p. 14 adnot. 3.

³⁾ Boeckhium hoc negasse constat; cf. kl. Schrift. V p. 439; Staats-haushalt³ p. 486/7. Sed cf. Homolle, bull. de corr. hell. III p. 12 sq. VIII p. 289/90.

⁴⁾ c. i. a. II 814. cf. Homolle l. l.

⁵⁾ cf. Homolle ibid. p. 291 sq.

⁶⁾ cf. S. Cypriani confessionem, quam edidit Preller, Philologus 1846 p. 349 sq. — *καὶ ἐν τῇ ἀκροπείλει Πάλλαδος τῷ δράκοντι ἐλεί-
τούργησα εἰς προκοπὴν νεωκόρου καταστάς κ. τ. λ.*

Utrum autem aliis in templis ministri eiusmodi et ipsi neocori appellati sint an *θεραπευταί* (cf. Le Bas-Wadd. III 358 (Mylasae rep.) — ἐπὶ ἀρχιερέως — στεφανηφόρον δὲ — Μόσχον νεωκ[οροῦντος], ὑπηρετούντων Παπ[ίου], Μηνᾶ, Δημο[νίχου] — [τῷ] Διῷ et. Ael. Aristid. I p. 447/8 Dind.) vel simile quid audiverint, parum liquet. Illud quidem negare ideo nolumus, quia Romae quoque in templis quibusdam duo aedituorum genera fuisse scimus, alterum virorum nobilium, qui templorum curam periculi sui facerent, alterum servorum et libertorum, quibus officia humilia delegarentur. Qui quamquam proprie appellabantur aeditui ministri (vel a sacrario), tamen plerumque aeditui nomine gloriuntur¹⁾. Etsi non eadem, at similia in templis Serapidis deprehenduntur: cf. titulum Laodiceae Syriae repertum c. i. g. 4470 Σωσιπάτρην Θεογένους τοῦ Στράτωνος, τοῦ ἀρχι[ξ]ακόρου (APXINAKOPOY) τοῦ μεγάλου Σαράπιδος, — ἱερασαμέν[η]ν τ[ῆ]ς κυρίας Ἀρτέμιδος τῇ γῆρ ἔτει (= a. u. c. 868) — ἡ μάμμη. Verisimile igitur est eos, qui in titulis Romanis ὁ κράτιστος νεωκόρος (c. i. g. 5996. 6001) vel ὁ πρεσβύτατος τῶν νεωκόρων τοῦ Σαράπιδος (ibid. 5913.) appellantur, non iactatione quadam²⁾, sed quia collegis suis praepositi erant, illud κράτιστος aut πρεσβύτατος addere. Eandem fuisse rationem in delubro aliquo civitatis Aezanorum cognoscimus ex titulo c. i. g. add. 3831 a 13 = Le Bas-Wadd. III 842 — Ἀ. Κλ. Λέπιδον, τὸν ἀρχινεωκόρον, ἱερέα τοῦ ἀντοκράτορος διὰ βίον, ἀρχιερέα Ἀσίας ναῶν ἐν Σμύρνῃ, στεφανηφόρον κ. τ. λ. Eodem certe referendum est, quod amphictyones Atheniensium in titulo saepius supra laudato (bullet. de corr. hell. VIII p. 284) pecuniam semet accepisse dicunt ab amphictyonibus et a Scylace neocoro iisque,

¹⁾ cf. Marquardt, l. l. p. 382.

²⁾ Quod Franzio (ad c. i. g. 5996) videbatur.

qui eius collegae essent in delubro Apollinis et in Artemisio.

Aliis quoque locis aeditui complurium templorum in collegium quoddam coisse videntur. Quo in genere Perrotium quidem in senatusconsulto Cyzicenorū, quod edidit revue archéol. n. s. XXXI p. 350, non recte „ne[ocor]on corpus“ supplevisse, cum „neon corpus“ legendum esse ipso lapide indicaretur, Mommsenus monuit ¹⁾). Sed si legimus in lapide Rhodiaco (Newton, catal. of a. gr. i. in the brit. Museum II 353) virum quendam de religione et patria bene meritum honoratum esse ὑπὸ Ἀσκλη[πιαστᾶν καὶ κοινῶ] ὁ Θιασ[ι]τᾶν καὶ Ἑρμαιοστᾶν καὶ ὑπὸ Σερραπ[ιστᾶν] κ. τ. λ. καὶ ὑπὸ ναχορείων, hos ναχορείους propterea quod cum collegiis illis componuntur et communiter agunt, ipsos collegium quoddam formasse verisimile est. Quamquam eos aedituos fuisse affirmare quidem subdubitamus.

Restat ut quaeramus quamdiu neocori singuli munere suo functi sint. Perpetuum id non ubique fuisse vel inde elucet, quod aedituis bene meritis interdum conceditur, ut νεωκόροι διὰ βίον sint : cf. c. i. a. II 624 col. 34. Mitteilungen VI p. 167. Le Bas-Waddington III 845. 848 = c. i. g. add. 3831 a 17. Ac sane non raro addunt, quotiens neocoriae munere functi sint. E. g. in titulo Commanae reperto, qui editus est journal of philology XI p. 146, commemoratur Ἀνρ. Κύριλλος β' νεωκόρος τοῦ Ἀπόλλωνος, et in titulo Deliaco (rev. archéol. 1873 p. 110 n. 5) supra laudato ²⁾ verba leguntur ζαχορεύοντος Νικηφόρον ἑβδομον καὶ τριακοστόν; cf. bullet. de corr. hellén. VI p. 346 n. 66 ἐπὶ ἐπιμελητοῦ τῆς νήσου κ. τ. λ. ζαχορεύοντος Ἐνόδου τὸ ὀκτὼ καὶ δέκατον.

¹⁾ Ephem. epigraph. III p. 156.

²⁾ p. 12.

Non recte autem civitatum aliquot in nummis neocoros eponymos esse affirmant¹⁾. Nam qui ibi commemorantur, στρατηγοὶ vel ἄρχοντες vel γραμματεῖς sunt atque addunt se neocoriae munere quoque functos esse vel fungi. cf. Mionnet IV p. 206 n. 62 δῆμος Αἰζανειτῶν. R|. ἐπὶ Ἴον. Σεονηρείνου ἄρχ. γ. νεωκόρ.; cf. ibid. p. 169 n. 977. III p. 16 n. 95. 105. suppl. VI p. 31 n. 211. IV p. 223 n. 169. Tum ne eiusmodi quidem nummi desunt, ubi aeditui saepius munere suo functi esse dicantur. Ut in nummo Magnesiae Ioniae Mionnet, III p. 157 n. 701, cuius in parte aversa legitur ἐπὶ γραμματέως Τυχικοῦ β' νεωκόρου Μαγνήτων. cf. ibid. II p. 516 n. 21. p. 565 n. 330. Cum autem eosdem neocoria compluries fungi vetitos non esse videamus, orgeonum in Piraeo collegium hoc quam maxime evitasse ex verbis tituli c. i. a. II n. 624 supra laudatis²⁾ intellegimus. Quamquam postea femina quaedam, quae in munere zacori ((ἱερωσύνη)³⁾ laudes summas sibi comparaverat, ζάκορος designatur perpetua. cf. ibid. col. 34. . . . φιλοτειμοῦνται αἱ ἱέρειαι τοῦ κατασταθῆναι αὐτῇ[ν] διὰ βίου ζάκορον τεῖ θεῶ. Aliis in templis munus ex annuo quasi perpetuum redditum est, cum per longum tempus continuabatur. Huc refer, quod hic, ut vidimus, duodevicies, ille tricies septies neocoria fungitur. Ceterum iis in templis, ubi neocori ministri erant humiles, eos ut ministros modo diutius modo brevius mansisse consentaneum est.

Denique monere liceat vocem νεωκορία interdum translata de veneratione dici : cf. Plut. de Iside et Osir. c. 2a διὸ θειότητος ὄρεξις ἐστὶν ἢ τῆς ἀληθείας, μάλιστα δὲ τῆς περὶ θεῶν ἔφεσις, ὥσπερ ἀνάληψιν ἱερῶν τὴν μάθησιν ἔχουσα καὶ τὴν ζήτησιν, ἀγνείας τε πάσης καὶ νεωκορίας

¹⁾ Preller, Roem. Mythol. II³ p. 452.

²⁾ p. 14.

³⁾ l. 32. cf. p. 5 adn. 2.

ἔργον ὁσιώτερον. Simili autem modo Plato voce νεωκόρος utitur : cf. leg. VI p. 759 a οἷς μὲν εἰσι πάτραια ἱερωσύναι καὶ αἵς, μὴ κινεῖν· εἰ δὲ οἶον τὸ πρῶτον κατοικιζομένοις εἰκὸς γίγνεσθαι περὶ τὰ τοιαῦτα ἢ μηδενὶ ἢ τισιν ὀλίγοις — οἷς μὴ καθεστήκοι, καταστατέον ἱερέας τε καὶ ἱερείας νεωκόρους γέγνεσθαι τοῖς θεοῖς. Quo loco non de munere neocoriae agitur, sed eligi sacerdotes, qui deos colendos suscipiant, Plato iubet ¹⁾).

II.

De civitatibus neocoris.

Civitates ipsas in cultu partes hominum agentes fingere orientalium animi propensi erant. Qua ex consuetudine eae appellantur sui quaeque numinis principalis interdum nutrices ²⁾), multo saepius aedituae.

Hoc nomen quando usu recipi coeptum sit, plane nescimus : hoc solum affirmare licet, opinionem illam, qua civitates aliquot iam ante Caesarum tempora in nummis neocoriae titulum gerere creduntur, quamvis penitus nonnullorum animis insita sit, evelli oportere, quippe quae ab autonomorum solum qui vocantur nummorum aliquot indiciis repetatur. Quos cum nummi Caesarum, qui civitatibus eis numinum suorum neocoriam attribuant, non ante finem saeculi p. Chr. secundi appareant, ante Augustum concussos esse nemo existimabit, sed iisdem fere temporibus,

¹⁾ Stallbaumium hoc effugit; vertit enim : iis quibus non constitutum sit, constituendi sunt diis sacerdotes utriusque sexus, qui item sint aeditui.

²⁾ Ephesus *τροφὸς τῆς ἰδίας θεᾶς* c. i. g. 2954 a = Le Bas-Waddingt. III 137; Miletus *τροφὸς τοῦ Διδυμέου Ἀπόλλωνος* bullet. de corr. hell. I p. 288 n. 65 = Dittenberger, sylloge n. 293.

quibus illi debentur, attribuet. Ex libidine igitur Monceaux loquitur, cum iam ante subactam Asiam neocoros „plures“ populos appellatos esse affirmat ¹⁾, nisi forte testimonia aliis ignota viro docto praesto sunt; qualia quia non protulit, nobis quidem dicendum est sub Septimii Severi demum et Caracallae imperio Aezanos Iovis ²⁾, Ephesum Dianae ³⁾, Magnesiam Dianae Leucophryonae ⁴⁾ neocoria publice gloriari.

Quamquam multum abest, ut has civitates vel alias in sermone et consuetudine cottidiana eo titulo iam multo ante ornatas esse negemus. Neque enim cognomina eiusmodi, ubi primum usurpari coepta sunt, in lapidibus aut in nummis apparent. Praeterea huc quodam modo spectat, quod legimus in act. apostol. XIX 35 *τίς γάρ ἐστιν ἄνθρωπος, ὃς οἱ γινώσκει τὴν Ἐφεσίων πόλιν νεωκόρον οὖσαν τῆς μεγάλης θεᾶς Ἀρτέμιδος καὶ τοῦ Διοπετοῦς*; Etiam Iudaeos Iosephus duobus locis dei sui neocoros appellat ⁵⁾.

¹⁾ De communi Asiae provinciae (Paris 1886) p. 20.

²⁾ Le Bas-Waddingt. III 988 (= c. i. g. add. 3841 d) *M.*] *Α[ὐτοκράτορος [Α Σ]επιμίου Σεου[ή]ρου Περούτινακος [Σ]ελ[βα]στοῦ η βου[λ]ῆ καὶ ὁ νεωκόρος [τῶ] Διὸς ἱερὸς καὶ [ἄστυ]ος [Α]ἰζανειτῶν* δῆμος κ. τ. λ. cf. ibid. 875 (= c. i. g. add. 3841 g). Mionnet, suppl. VII p. 498 n. 89.

³⁾ Titulus, quem ediderunt Waddingt. fast. n. 164 et C. Curtius Herm. VII p. 29 (cf. Wood, append. VI 6) *[ἡ πρώτη καὶ μεγίστη μητρόπολις τῆς Ἀσίας καὶ δις νεωκόρος τῶν Σεβαστῶν κατὰ τὰ δόγματα τῆς συγκλήτου καὶ νεωκόρος [τῆς] Ἀρτέμιδος καὶ φιλοσέβαστος Ἐφεσίων πόλις — ἐπεσκεύασεν — ἐκ τε τῶν ἄλλων πόρ[ω]ν καὶ [ᾧ]ν εἶπεν ὁ λαμπρότατος ἀνθύπατος . . . Τινεῖος Σακέρδως* Septimii Severi aetate positus exemplum praebet vetustissimum, cum in nummis neocoriae Dianae non ante Caracallam et Getam mentio fiat; cf. Eckhel, II 520.

⁴⁾ Mionnet III p. 153 n. 669. 674. suppl. VI p. 247 sq. cf. Eckhel II 527.

⁵⁾ Bell. Iud. V c. 9. p. 256 Dind. *τίς οὐκ οἶδε — τοὺς — μετὰ φρουρᾶς προπεμπομένους πατέρας ἡμῶν — οὗς ο θεὸς ἐαντῷ νεωκόρους ἦγεν*; cf. ibid. I. 50.

Sed in monumentis publicis, quod quidem hodie videamus, huius numinum neocoriae non ante finem saeculi p. Chr. secundi mentio fit. Contra Caesarum *νεωκόροι* civitates nonnullae iam multo ante publice appellantur. Ut Ephesii in titulis duobus, qui Antonini Pii aetati debentur, quorum alterum edidit C. Curtius Hermes IV p. 187 (= Wood, discoveries append. VIII 12) . . . καὶ ἀν[τοκράτορι T. Αἰλί]ῳ Ἀδριανῶ Ἀντωνεῖνῳ Καίσαρι Σεβαστῶ Εὐσεβεῖ καὶ τῇ πρώτῃ καὶ μεγίστῃ μητροπόλει τῆς Ἀσίας καὶ δις νεωκόρ[ῳ] τῶν Σεβαστῶν Ἐφεσίων πόλει κ. τ. λ. cf. Wood, ibid. append. VI 7. Curtius, ibid. p. 185. Praeterea quod Smyrnaei in titulo c. i. g. 3148 inter beneficia Hadriani enumerant δεύτερον δόγμα συνκλήτον, καθ' ὃ δις νεωκόροι γεγόναμεν, post vocem *νεωκόροι* verba τῶν Σεβαστῶν subaudienda esse manifestum est. Nam ut civitas quaeprimis numinis sui summi *νεωκόρον* sese dicticaret, senatusconsulto opus non fuisse inter omnes constat (cf. titulum Ephesiacum modo laudatum) ¹⁾. Tetigimus autem Smyrnaeorum titulo allato difficultatem in hac re summam. Perraro enim civitates cuius ministras neocoriae titulo sumpto sese profiteantur addunt, ut ad numinum an Caesarum quemvis eorum neocoria pertineat saepe ambiguum esse videatur. E. g. in nummo Neronis M. Acilio Aviola proconsule consignato, in quo prima neocoriae eiusque Ephesiorum mentio obvia est (*Νέρων Καῖσαρ. R|. Αουιόλα. ἀνθυπάτω. Αἰχμοκλῆς Ἐφ. νεωκόρων.*) ²⁾, utrum Augustorum an Dianae *νεωκόρος* Ephesus appelletur diiudicare difficile videtur. Eckhelius, qui hanc rem paucis percurrit ³⁾, quando civitates δις vel τρις νεωκόροι appellantur, τῶν Σεβαστῶν subaudiendum esse censet. Ac sane civitates sui quamque numinis principalis, ut Ephesum

¹⁾ p. 22 adn. 3.

²⁾ Waddington, fastes n. 93. cf. Mionnet. III p. 93 n. 253.

³⁾ D. N. IV p. 297. Tacet Krause.

Dianae, Aezanos Iovis, νεωκόρους appellatas esse neque complurium numinum neocorias sibi vindicasse consentaneum est. Nec vero eos, qui diligenter loquerentur, neocoriam numinis domestici imperatorum neocoriis commiscuisse ex Ephesiorum titulis cognoscimus : cf. praeter inscriptionem supra laudatam (p. 22) Le Bas-Waddington III 147 b (exemplum vitiosum legitur c. i. g. 2972) — [τῆς πρώτης καὶ μεγίστης μητροπ]όλεως τῆς Ἀσίας καὶ τρις νε[ωκόρων τῶν Σεββ. Ἐφεσίων πόλεως, μόνω]ν ἀπα(σῶν) δὲ τῆς Ἀρτέμιδος ἡ φι[λοσέβαστος βουλὴ καὶ ὁ τρις νεωκό]ρος δῆμος κ. τ. λ. Eadem distinctio in nummis nonnunquam occurrit : cf. Mionnet, suppl. VI p. 164 n. 561 νέοι Ἥλιοι *têtes de Caracalla et Geta*. R|. Ἐφεσίων δις νεωκόρων καὶ τῆς Ἀρτέμιδος ; ibid. p. 159 n. 524 Ἰουλίᾳ Δόμνᾳ Σεβ. R|. Ἐφεσίων τρις νεωκόρων καὶ τῆς Ἀρτέμιδος. Ubi post δις et τρις νεωκόρων τῶν Σεβαστῶν subaudiendum esse manifestum est ¹⁾).

Difficilior quaestio de iis civitatibus est, quae nulla deorum vel imperatorum mentione facta neocoria simplici gloriantur. Quarum omnium neocorias ad imperatores pertinere num concedi possit Eckhelius sese dubitare breviter adnotat. Quo loco hoc primum teneas, non minus atque post duplicem et triplicem neocoriam illud τῶν Σεβαστῶν post simplicem omitti posse. E. g. Laodicea Phrygiae, cuius in nummis Λαοδικέων νεωκόρων δόγματι συνκλήτου inscriptum est ²⁾), Caesarum haud dubie neocoria ornata erat. Atque in nummo Trajani Mionnet, suppl. VI p. 340 n. 1687 *tête de Trajan*. R|. Σμυρναίων νεωκόρων non alius numinis, sed Caesarum neocoriam intellegendam esse vel inde apparet, quod Smyrnaei secundam neocoriam (Caesarum) secundo senatus consulto sub Hadriano sese

¹⁾ cf. Eckhel, ibid.; v. Sallet, Z. f. Numismatik V p. 249.

²⁾ Eckhel III p. 165.

accepisse affirmant ¹⁾). Iam quaeritur, num item civitatibus dei deaeve alicuius aedibus ornatis numinis nomine non addito *νεωκόρου*s sese dicticare licuerit. Quod ut disceptetur, cum Ephesii imperatorum quoque neocoria ornati iis locis, ubi simpliciter neocoros sese appellant, utrum Dianae suae an imperatorum neocoriam intellegant ambiguum sit, nullae nisi Magnetium et Aezanitarum civitates aptae sunt, quarum utramque neque imperatorum *νεωκόρον* fuisse et numinis sui principalis neocoriam publice praedicasse sciamus. Cum autem neutra earum illud *τῆς Ἀρτέμιδος* aut *τοῦ Διὸς* neocoriae titulo addere ullo loco omiserit ²⁾, omnium civitatum neocorias in monumentis publicis obvias, quibus dei deaeve nomen non addatur, ad imperatores referre praestabit.

Atque facile, ut opinor, causa intellegitur, cur Caesarum dumtaxat neocoria auctis, quo ea pertineret, omittere licuerit. Quamquam enim neocoriae titulum ex deorum dearumve templis in Caesarum religionem translatum esse comprobari potest, tamen consuetudinem eum publice gerendi in hac introductam eademque usque ad finem saeculi p. Chr. alterius se continuisse supra demonstravimus. Procedente autem tempore iurum quorundam atque officiorum in culto Caesarum summam eo significare consueverunt. Ad quem igitur neocoria pertineret, diserte exprimere otiosum erat. Cum autem postea civitates nonnullae deorum suorum neocoriam prae se ferre inciperent, eas dei vel deae nomine oppresso cum civitatibus neocoria imperatoria ornatis semet exaequare vetitas esse suspicari in promptu est.

Quamquam contra hanc legem nonnunquam peccatum esse negari vix potest. Ephesios quidem cum tribus im-

¹⁾ c. i. g. 3148.

²⁾ In titulo c. i. g. add. 3841 g. [*τῆς ἑρᾶς καὶ ἀσύλου καὶ νεωκόρου*] τοῦ Διὸς [*Αἰζανει*] τῶν πόλεως [*ἡ φιλοσέβα*]στος βουλή [*καὶ ὁ νεωκόρος*] δῆμος postrema dubia sunt.

peratorum neocoriis Dianae suae neocoriam interdum confudisse, ut *τετράκις νεωχόροι* evaderent, Vaillantium et Eckhelium secuti infra demonstrabimus ¹⁾). Quod contra morem ab Ephesiis factum esse inde scitur, quod in lapidibus, quos maiore cum diligentia inscriptos esse constat, quadruplici neocoria nunquam gloriantur, sed *τοῖς νεωχόροι τῶν Σεβαστῶν καὶ τῆς Ἀρτέμιδος* civitatem suam appellant. Simili autem modo ut alia quoque oppida nullo Caesarum, sed dei deaeve cuiuspiam templo exornata *νεωχόροι* insolenter appellarentur, fieri potuisse negare non audemus. Quas civitates hoc peccasse verisimile sit, suo loco monebimus. Universe autem dicere licet eis civitatibus, quae neocoria gloriantur neque cuius aedituos sese profiteantur addunt, neocoriam imperatoriam attribuendam esse.

Hoc tenentibus earum civitatum, quae in lapidibus ac nummis deorum neocoria ornatae conspiciantur, satis exiguum esse numerum censendum nobis est. Contra in cultu Caesarum neocoria latissime patet : ab Asia enim profecta provinciarum, quae finitimae sunt, civitatibus occupatis usque ad Syriam et Palaestinam, Thraciam ac Macedoniam propagata est.

Haec imperatorum neocoria, quam veteres secutis neocoriam breviter et simpliciter vocare nobis licebit, quid fuerit quaerimus; agetur autem primo de iis, quae ad neocoriae titulum impetrandum civitatibus opus erant, deinde de tempore, quo singulae *νεωχόροι* factae sunt.

Caput I.

Quae fuerit civitatum, quae Caesarum *νεωχόροι* appellantur, condicio.

Inter civitates, quae ut neocoria praeditae ab Eckhelio ²⁾ et recentioribus ³⁾ afferuntur, non paucas esse, quae num

¹⁾ Cap. I § 4.

²⁾ IV p. 291 sq.

³⁾ Krause, *Νεωχόροι* p. 25—39. Monceaux, l. l. p. 26.

hoc honore revera ornatae sint incertum sit, ne ipsos quidem auctores illos fugit. Quae difficultas inde fluit, quod uno persaepe testimonio neque eo dubitationi non subiecto in hac re uti licet. Fontes enim scientiae nostrae, quia scriptores ad unum omnes de neocoriae titulo tacent, nullos habemus nisi lapides et nummos. Quorum illi cur gratissimi semper sint, qui quidem difficultates, quas nummi hodie afferunt, semel gustaverit, non ignorabit. Nam ut adulterinos omittamus, titulos eorum perperam saepe descriptos esse et constat et ex exemplis certis concludere aequo saepius cogemur. Itaque eas quidem civitates, quae in lapidibus neocoria gloriuntur, quin imperatorum νεωκόροι fuerint, ne tum quidem dubitabimus, cum nummi tacent. Quod interdum accidere ut intellegatur, exemplo esse possunt Nicopolis Armeniae ¹⁾, Anazarbus Ciliciae ²⁾, Synnada Phrygiae ³⁾, quae oppida neocoria ornata fuisse non ex nummis, sed ex titulis solis cognoscimus.

Nec minus iis civitatibus, quae multis in nummis νεωκόροι appellantur, etsi tituli desunt, nostro iure neocoriam attribuemus. Sed de aliis non paucis unius vel duorum nummorum ex auctoritate idem affirmare difficile est. Vel ideo igitur, ut disceptetur, utrum his oppidis neocoriam convenisse verisimile sit necne, quid ad obtinendum hunc titulum opus fuerit, accurate inquirere debemus.

Quo loco Nicomedensium, quorum neocoria altera quomodo instituta sit fortuito sciamus, rationem habere iuvat. Cassius enim Dio, quantum Saoterus Nicomedensis apud

¹⁾ cf. c. i. g. 4189 κ]ατὰ τὰ δό[ξαν]τα τῇ λαμπρο[τάτῃ] βουλῇ κα[ὶ] τ]ῇ [κρ]ατίστῃ δῆμῳ Ἀδριανῆς Νικοπόλεως τῆς [νε]ωκό[ρ]ου κα[ὶ] μη]τροπόλε[ως] . . .

²⁾ cf. journal of philol. XI p. 157 ἀπὸ Ἀναζάρβου [τ]ῇ[ς] μητροπόλεως τῶν γ' ἐπαρχειῶν προκαθεζομένης καὶ β' νεωκόρου κ. τ. λ.

³⁾ cf. rev. archéol. n. s. XXXI p. 195 τὸν ἐπιφανέστατον Καίσαρα Φλ. Οὐαλέριον Κωστάντιον ἢ λαμπρὰ τῶν Συνναδέων μητρόπολις καὶ δις νεωκόρος τῶν Σεββ. κ. τ. λ.

Commodum gratia valuerit ut demonstret, διὰ τοῦτο inquit καὶ οἱ Νικομηδεῖς καὶ ἀγῶνα ἄγειν καὶ νεὼν τοῦ Κομμόδου ποιήσασθαι παρὰ τῆς βουλῆς ἔλαβον¹⁾. Cum autem Nicomedia neocoria simplici antea ornata ipsius Commodi in nummis neocoria duplici gloriari incipiat²⁾, quin ad alteram neocoriam ei concessam verba Dionis pertinerent nemo adhuc dubitavit.

Tria igitur maxime ad potestatem neocoriae tituli gerendi necessaria esse videntur : ludi, templum senatusque consultum, quo utrumque confirmetur. Quod aliis quoque exemplis confirmatur. E. g. Cyziceni, qui inde ab Hadriano neocoria ornati videntur³⁾, Hadriani templum exstructum habuisse⁴⁾ et Hadrianea Olympia celebravisse⁵⁾ scimus. Senatus quidem consulti huc pertinentis mentio non fit, sed Smyrnaei secundum senatusconsultum, quo bis neocori facti sint, i. e. quo neocoria sua altera confirmata sit, Hadriano auctore sese obtinuisse in titulo supra laudato c. i. g. 3148 testantur⁶⁾. Tria autem haec neocoriae elementa, ut ita dicam, separata pertractare aptum esse videtur. Ac primum disserendum erit de templis.

§. 1.

De imperatorum in civitatibus neocoris templis.

Dubitavit Eckhelius num civitates, quotiens neocoriam instituerent, novum templum aedificare oportuerit⁷⁾. Haerere

¹⁾ LXXII 12, 2.

²⁾ Eckhel II 431.

³⁾ cf. Eckhel II p. 454.

⁴⁾ cf. Joh. Malal. p. 279 Bonn.; Marquardt, Cyzicus u. sein Gebiet p. 150; Perrot, rev. archéol. IX p. 350.

⁵⁾ cf. Eckhel I. l.

⁶⁾ Eckhelium, qui errore venia digno illud δὲς in hoc titulo omisit (II 559), aequo diligentius secutus Monceaux idem peccat ac secundo senatusconsulto neocoriam primam confirmatam esse non male suspicatur (I. l. p. 14).

⁷⁾ D. N. IV p. 304.

enim semet et ambigere vir illustrissimus confitetur „an singuli principes (scil. quos civitates neocoriis adulabantur) sua seorsim habuerint templa, an unum idemque praece-
dentis Augusti, aut etiam vetus numinis cuiuspiam domes-
tici novo deo cellam indulserit“. Mire profecto vir egre-
gius, ut civitas quaevis nullo Augusteo dedicato, cum
Caesares domesticis numinibus adgregaret, neocoriae im-
peratoriae titulum sibi sumeret, fieri potuisse censet. An
Asiae ullam civitatem, quamvis parvula esset, Caesares
ὁμοναούς cum deis suis redigere neglexisse credi potest?
Nonne e. g. Cyziceni sub Tiberio et Gaio Augustos et
Augustas summo cum splendore cum Athena sua Poliade
coluerunt ¹⁾, neque tamen neocoros sese dicticant, prius-
quam Hadrianus templum splendidissimum apud eos sibi
exstruxit? Nicomedenses autem, quos ab Commodο neo-
coriam alteram impetrasse cognovimus, ipsi Commodο
delubrum vovisse Dio tradit. Item Smyrnaeos Hadriano, a
quo neocoriam secundam adepti sunt ²⁾, templum dedicavisse
scimus ³⁾. Quia autem alterae hae Nicomediae et Smyrnae
neocoriae erant, ne id quidem, quod Eckhelius de uno
templo ad complures neocorias pertinente protulit, com-
probari potest. Ceterum in nummis persaepe tot finguntur
templa, quot neocoriae ibi commemorantur ⁴⁾.

¹⁾ cf. titulos, quos edidit E. Curtius, Berichte der Berliner Aca-
demie 1874 p. 7 sq.; cf. Mordtmann, Mitteilungen 1881 p. 55. Reinach,
bullet. de hellén. VI p. 612 sq.

²⁾ c. i. g. 3148.

³⁾ cf. Philostrat. p. 531 (Vit. soph. p. 43, 17 ed. Kayser) (Πολέμων)
Ἀδριανὸν γοῦν προσκείμενον τοῖς Ἐφεσίοις οὕτω τοι μετεποίησε
τοῖς Σμυρναίοις, ὥς ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ μυριάδας χίλλας ἐπαντλήσαι
αὐτὸν τῇ Σμύρνῃ, ἀφ' ᾧν τὰ τε τοῦ σίτου ἐμπόρια ἐξεποιήθη καὶ γυμ-
νάσιον τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν μεγαλοπρεπέστατον καὶ νεὼς τηλεφα-
νῆς ὁ ἐπὶ τῆς ἁκρᾶς ἀντικείμενος δοκῶν τῷ Μιμαντι. cf. ea, quae
Kayserus adnotavit.

⁴⁾ cf. Monceaux l. l. p. 23. Videlicet non minus saepe neocoriarum
et templorum, quae in nummis finguntur, numerus non congruit. cf.
Krause, l. l. p. 54 sq.

Multo maioribus difficultatibus ea quaestio obstructa est, utrum apud haec civitatum *νεοκόρων* templa communia quae vocantur provinciarum celebrata sint necne. Qui enim de ratione, quae inter concilia provinciarum et civitates *νεοκόρους* intercesserit, aliquid affirmare ausi sunt ¹⁾, valde inter se dissentiunt. Quorum ex numero Marquardtius quidem, quod civitates sacrorum communium participes omnes neocoriae titulum sibi sumpsisse affirmat ²⁾, facillime refutatur. An credi potest in provinciis Cilicia, Galatia, Bithynia, Macedonia, Thracia unius tantum vel duarum vel trium civitatum — neque enim plures neocori appellantur — synedros sacris communibus interfuisse? aut in Asia, qua nullam provinciam civitatibus magis abundasse constet ³⁾, X vel XV, cum LX vel LXIV in Gallia ⁴⁾? Ab omni conciliorum ratione ac principiis hoc abhorret. Suo jure igitur Monceaux hanc opinionem repudiavit ⁵⁾. Alteram autem, qua concilia provinciarum in oppidis neocoris habita esse putantur ⁶⁾, ut labefactaret, vereor ne minus viro docto contigerit ⁷⁾.

Iniuria certe in eo offendit, quod Pergamum et Smyrna, quas civitates alteram sub Caesare Augusto, alteram sub Tiberio templis Asiae provinciae communibus ornatas esse constat, „non ante principes Trajanum et Antoninum (?) neocoratu suo superbire“ incipiunt. Nam confundit vir doctus rem et nomen. An non illa multo prius institui

¹⁾ Krausium inter eos esse, qui eius rationem norunt, ipsi non existimabunt.

²⁾ Staatsverwalt. I p. 504.

³⁾ Marquardt, l. l. p. 340.

⁴⁾ cf. Kuhn, Verfass. d. roem. Reiches II p. 6.

⁵⁾ l. l. p. 18.

⁶⁾ Breviter eam aperuit Mommsenus, Roemische Geschichte V p. 319.

⁷⁾ Aliter Guiraudius existimasse videtur, qui in libro suo, quod inscribitur les assemblées provinciales dans l'empire Romain (Paris 1887), neocoriam ne verbo quidem dignetur.

potuit, quam hoc usi eam publice significare inciperent? Pervulgata quidem est opinio, qua oppida, ubi primum templo ludisque ex senatusconsulto institutis potestatem neocoros sese appellandi assecuti sint, in monumentis publicis neocoria gloriatae esse existimantur, sed qui eam sequuntur, toto caelo errant. An non alios quoque eiusmodi titulos multo postquam iura, quae iis significantur, civitatibus concessa sunt, in litteris publicis apparere constat? Quo loco monere liceat, quae Dittenbergerus de titulo *ναναρχίας* exposuit¹⁾. Quem, quamquam in nummis Tripolis Syriae ante Elagabalum non invenitur²⁾, iam multo ante a Tripolitanis receptum esse apparet ex inscriptione basis Athenis Hadriani aetate positae c. i. a. III 622 *Τριπολιτῶν τῆς Φοινείκης, τῆς ἱερᾶς καὶ αὐτόλου καὶ αὐτονόμου καὶ ναναρχίδος, οἱ ἄρχοντες καὶ ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος κ. τ. λ.* Atque Laodiceae Syriae, cuius in nummis huius tituli nusquam mentio fit³⁾, eum gerere licuisse ex inscriptione eadem aetate Athenis composita (c. i. a. III 479) cognoscimus. His autem civitatibus ab Hadriano eum titulum concessum esse nemo, qui quidem iudicare possit, affirmare audebit.

Neque minus tempus, quo civitates metropoles factae sunt, nummorum testimoniis definiri saepe nequit. E. g. Pergameni, quorum oppidum templo sub Caesare a provincia exstructo⁴⁾ metropolin fuisse nemo negabit, non ante Caracallae tempora metropoleos titulo in nummis gloriantur⁵⁾. Aliae civitates ut Smyrna, Ephesus, Cyzicus in lapidibus quidem metropoles interdum appellantur⁶⁾,

¹⁾ Ephem. epigraph. I p. 245 sq.

²⁾ Eckhel III p. 376.

³⁾ cf. Head, hist. nummor. p. 660.

⁴⁾ Cass. Dio LI 20, 6.

⁵⁾ Eckhel II 472. cf. c. i. g. 3538.

⁶⁾ Smyrna c. i. g. 3191. 3197. 3202—6. Ephesus c. i. g. 2968. 2977. pass. Cyzicus c. i. g. 3497. 3665. arch. des miss. scient. et litt. III sér. III p. 145 n. 64a.

sed nullo in nummo ¹⁾. Itaque neque e silentio nummorum civitatem quamlibet metropolin non fuisse neque quando fuisse coeperit ex nummorum aut lapidum indiciis concludi potest. Ac suo iure Mommsenus in titulo M. Aurelii Philosophi aetate posito c. i. l. III 6121 *μητρόπολις] τῆς Θράκης Φιλιππόπολις* supplevit, quamquam in nummis haec civitas non ante Sept. Severum eo nomine ornata occurrit ²⁾.

Idem autem de neocoria statuendum est : aut qui fit, ut Ephesii, quos primo p. Chr. saeculo *νεωκόρους* fuisse ex uno Neronis nummo cognoscimus ³⁾, per totum hoc saeculum paucis in lapidibus ⁴⁾, nullo alio in nummo eum titulum praedicent, atque Hadriani demum aetate cognominis fere loco eo uti incipiant? Qui fit, ut Pergameni, qui sub Trajano simplici ⁵⁾, sub Hadriano duplici neocoria ⁶⁾ in titulis gloriantur, Antonini Pii demum in nummis neocoriam sibi attribuere incipiant ⁷⁾? Quos ab Trajano demum neocoriam adeptos esse quis affirmare audet? Immo pro certo ponere licet morem propter templa Caesarum exstructa neocoros sese appellandi in Asia provincia per primum p. Chr. saeculum sensim introductum altero saeculo magis magisque pervulgatum esse. Iam intellegis, cur civitates ab Asia remotiores, ut Ancyra Galatiae, cum tertio p. Chr. saeculo hoc exemplum sequerentur, duplicem ab initio neocoriam sibi attribuerint nulla simplicis ante mentione facta ⁸⁾. Nempe habebant hac aetate duo iam

¹⁾ cf. Head, hist. nummor. s. v.

²⁾ cf. Eckhel II 44.

³⁾ Mionnet III p. 93 n. 253; cf. supra p. 23.

⁴⁾ Editi sunt *μοναστήριον κ. βιβλ. τ. ε. σχολ. ἐν Σμύρνῃ* III (1878—80) p. 180. Wood, discover. append. II n. 12. cf. Waddingt. bullet. de corr. hellén. VI p. 286/7.

⁵⁾ c. i. g. 3548. Le Bas-Waddingt. 1722 a.

⁶⁾ Le Bas-Wadd. 1721.

⁷⁾ Eckhel II p. 472.

⁸⁾ cf. Eckhel III p. 178. De concilio Macedonum, quod in nummis Caracallae neocoria eaque duplici gloriari incipit, cf. ibid. II p. 64.

templa, iis autem temporibus, quibus uno delubro exornati erant, iure suo neocoros semet appellandi nondum utebantur.

Smyrnaeos igitur et Pergamenos propterea quod Trajani aetate neocoria gloriari incipiunt, tum demum ea, quae hoc titulo significabantur, accepisse cum affirmari nequeat, quicquid Monceaux inde collegit, caducum esse apparet.

Praeterea autem vir doctus eo offenditur, quod „nunquam in monumentis civitates atque homines sese dicunt neocoros Romae et Augusti, semper autem Augustorum“, „illa est autem“, inquit, „totius provinciae religio, haec vero tum in oriente tum in occidente municipalis“¹⁾. Iam cum templa provincialia Romae et Augusto vel Augustis ubique dedicata fuisse saepius hodie affirmetur²⁾, et Monceaux comparatis oppidis Asiae neocoris et iis, quo provinciales in concilium coisse scimus, minime ea congruere demonstrasse sibi visus sit, templa Asiae ceterarumque provinciarum, quas quidem neocoria attigerit, ubi exstructa, cui dedicata sint, paullo accuratius inquirere liceat.

Ac primum quidem Asianis, ut templum Romae et Augusti Pergami aedificarent, a. 725/29 concessum esse constat³⁾. Sed multis aliis quoque in oppidis Asiae templa Romae et Augusti fuisse scimus⁴⁾. Quae quod ab templo

¹⁾ l. l. p. 19.

²⁾ cf. Hauvette-Besnault, bull. d. corr. hellén. V p. 233. Pallu de Lessert, l'Afrique Romaine (Paris 1884) p. 18. Guirand, les assemblées provinciales (Paris 1887) p. 32 sq. 36 „C'est en effet à l'ombre des autels de Rome et d'Auguste que prirent naissance et se développèrent ces assemblées régionales“; cf. p. 127. 241.

³⁾ Cass. Dio LI 20, 7. Tacit. Annal. IV 37; cf. Mommsen, res gestae divi Augusti² p. X. Bergk, Augusti rerum a se gestarum index p. 5.

⁴⁾ Mylasae, Nysae, Cymae, Assi, alib. (cf. Marquardt, Staatsverwalt. III p. 464), Ephesi (Wood, append. I 1), Bargyliae (bullet. de corr.

illo Pergamenorum non accurate distinguunt, Boeckhio ¹⁾ quidem et Marquardtio ²⁾ crimini damus. Nam primum in titulo Eumeniae reperto c. i. g. 3902 b — δεδόσθαι Μαξίμου τῷ ἀνθυπάτῳ ³⁾ ὄν[ομαστ]εὶ ἀναγορεύεσθαι ἐν τῷ γυμνικῷ ἀγῶνι τῷ ἐν Περγάμῳ τῶν Ῥωμαίων Σεβαστῶν, ὅτι στεφανοῖ [ῆ] Ἀσία Παῦλον Φάβιον Μάξιμον, ὡς αὐτῶς δὲ ἀναγορεύεσθαι καὶ ἐν τοῖς ἀγομένοις κατὰ πόλιν ἀγῶσι τῶν Καισαρῶν· ἀναγραφῆναι δὲ τὸ δελτογράφημα — ἐν στήλλῃ λευκολίθῳ καὶ τεθῆναι ἐν τῷ τῆς Ῥώμης καὶ τοῦ Σεβαστοῦ τεμένει· προνοῆσαι δὲ τοὺς καθ' ἔτος [ἱερεῖς] ἐκάστους, ὅπως ἐν ταῖς ἀφηγουμέναις τῶν διοικήσεων πόλεσιν ἐν στήλλαις λευκολίθοις ἐνχαράχθῃ τό τε δέλτογράφημα τὸ Μαξίμου καὶ τὸ τῆς Ἀσίας ψήφισμα· αὐταὶ τε αἱ στήλλαι τεθῶσιν ἐν τοῖς Καισαρῶν. — in hoc, inquam, titulo Pergamenorum delubrum et Καισαρῶν reliqua accuratissime distinguuntur. Addas quod in titulo, quem perfectiorem quam Boeckhius (c. i. g. 2167 d) edidit Conze (Reise auf Lesbos tab. VII), decretum in Caesaris honorem factum Lesbii iubent (II l. 11) ἀναθεῖναι — [ἐν τῷ ναῷ κατασκευα[ζ]ομένῳ αὐτῷ] τῷ ὑπὸ τῆς Ἀσίας ἐν Περγάμῳ κα[ὶ ἐν] ὃ καὶ Ἀκτίῳ καὶ Βρεντεσίῳ κ. τ. λ. ⁴⁾.

Deinde scriptores, quotiescunque de templis principibus aliis ab Asianis postea dedicatis verba faciunt, unius Pergami Romae et Augusti templum comparant. Quo loco Tiberium, quod templum ab Asiae communi Smyrnae sibi aedificari non prohibuerit, unum Pergamenorum Augusteum

hellén. V p. 192). Cyzici Augusteum fuisse Guillaume (rev. arch. n. s. XXII p. 348) ex verbis Tacit. annal. IV 36 et Cass. Dion. LVII 24, 6 concludit, qui Cyzicenos narrant a Tiberio multatos esse, quia Augusteum illud non perfecerant.

¹⁾ ad. c. i. g. 3524.

²⁾ l. l.

³⁾ a. 749/5 (cf. Waddingt. fast. n. 59).

⁴⁾ cf. Mommsen, res gest. div. Augusti p. X.

excusare ¹⁾ ut omittamus, Gaius cum ἐν τῇ Ἀσίᾳ τῷ ἔθνει τέμενός τι ἑαυτῷ — τεμενίσαι imperaret, Miletum ἐπελέξατο, — ὅτι τὴν Ἐφεσον ἢ Ἄρτεμιν, τὴν δὲ Πέργαμον ὁ Αὐγουστος, τὴν δὲ Σμύρναν ὁ Τιβέριος προκατεילהφασιν κ. τ. λ. ²⁾). Augusto igitur vivo unum tantum Pergamenorum delubrum Asiae provinciae commune fuisse certum est. Admiramur igitur Waddingtonium, qui complures Asiae civitates templis provincialibus hac aetate ornatas fuisse existimat. Ex Strabonis enim verbis XIV 1, 42 p. 649 Cas. ἡ τῶν Τραλλιανῶν πόλις — συνοικεῖται — καλῶς, εἰ τις ἄλλη τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν, ὑπὸ εὐπόρων ἀνθρώπων, καὶ αἰετινες ἐξ αὐτῆς εἰσὶν οἱ πρωτεύοντες κατὰ τὴν ἐπαρχίαν, οὓς ἀσιάρχας καλοῦσιν complures asiarchas eodem tempore eo munere tum functos esse concludit ³⁾). Quod num iure vir illustrissimus fecerit, cur hoc loco quaeramus non habemus. Egregie utique erravit in difficultate, quae inde manat, solvenda. Putat enim Straboni de compluribus asiarchis loqui licuisse, quia praeter illum asiarcham „summum“ asiarchae „municipales“ fuerint metropolibus ut Epheso ⁴⁾ [Smyrnae ⁵⁾, Pergamo ⁶⁾] praepositi neque de verbis Strabonis agi respicit.

Cum autem plerisque in provinciis unum oppidum Caesarum templo ornatum concilii sedes per omnia tempora esset, in Asia Tiberii aetate Pergamo Smyrnaeorum civitas aequata est. Nam templi, quod Asiani propter beneficia quaedam ⁷⁾ Tiberio et Liviae senatuique Smyrnae ut aedi-

¹⁾ Tac. ann. IV 37 „cum divus Augustus sibi atque urbi Romae templum apud Pergamum sisti non prohibuisset, — exemplum — secutus sum“.

²⁾ Cass. Dio LIX 28, 1.

³⁾ Voy. archéol. III n. 885.

⁴⁾ ἀσιάρχης ναῶν τῶν ἐν Ἐφέσῳ c. i. g. 2464. alibi.

⁵⁾ Bull. de corr. hellén. IV p. 442.

⁶⁾ Ibid. 1886 p. 404.

⁷⁾ cf. Tac. Annal. IV 15.

ficarent a. 780/26 ab senatu impetraverunt ¹⁾), plane eandem fuisse condicionem atque Augustei Pergamenorum cum ex verbis Dionis et Taciti modo allatis eluceat, tum inde scitur, quod ludi, qui appellabantur τὸ κοινὸν τῆς Ἀσίας, ipso primo p. Chr. saeculo Smyrnae acti sunt. Quod concludere licet ex titulo, quem Henzen edidit bullet. de l' instit. 1877 p. 109 (vitiosus legitur c. i. g. 5806) *Τ. Φλαούιος — Ἀρτεμίδωρος — νεικίσας τὸν ἀγῶνα τῶν μεγάλων Καπετωλείων τὸν πρῶτως ἀχθέντα* [a. p. Chr. 86] *ἀνδρῶν πανκράτιον — κοινὸν Ἀσίας ἐν Ζμύρῃ ἀγε- νείων πανκράτιον καὶ τῇ ἐξῇς πενταετηρίδι* [ἀνδρῶν *πάλην*] — *κοινὸν Ἀσίας ἐν Περγάμῳ* [ἀνδρῶν] *πανκράτιον* — *τὸν ἱερὸν πενταετη[ρικὸν] κοινὸν Συρίας Κιλικίας Φοινείκης ἐν Ἀντιοχείᾳ κ. τ. λ.* cf. c. i. g. 5804.

Augusti autem et Tiberii exempla secutum Gaium quoque ab Asianis templum sibi dedicari iussisse supra monuimus. Quamquam templum Apollinis Didymaei, quod Mileti tum exaedificabatur ²⁾), licet Asiani iussi eius numini dedicaverint, quin post eius mortem deo suo redditum sit dubitari non potest. Contra Sardiani his temporibus cum Smyrnaeis exaequati esse videntur. In nummis enim Sardibus ab omnibus attributis, quos initio imperii Gai percussos esse Waddingtonius demonstravit ³⁾), verba κοινῷ Ἀσίας apparent. Quae quin ad concilium provinciae Sardibus habitum pertineant dubitari vix potest. Atqui Caesaris ullius templum Asiae commune tum quidem ibi non existitisse certo demonstrari potest. Namque anno 780/26 cum civitates Asiae undecim, ubi Tiberii templum erigetur, apud senatum ambigerent, Pergameni ideo quod Au-

¹⁾ Ibid. c. 55/6.

²⁾ cf. Cass. Dio. LIX 28, 1. Sueton, Gai vita c. 21.

³⁾ Fastes n. 78.

Δροῦσος καὶ Γερμανικὸς Καίσαρες νέοι θεοὶ Φιλάδελφοι

R. ἐπὶ Ἀλεξάνδρον Κλέωνος Σαρδιανῷ — Κοινῷ Ἀσίας;

cf. Eckhel III p. 113.

gustum suum haberent, exclusi sunt, inter Sardonios autem et Smyrnicos diu anceps stetit pugna, quoad Smyrnicos vicerunt¹⁾. Quod frustra tum appetebant, annis proximis eos impetrasse, qui quantopere talia a Tiberii animo aliena fuerint²⁾ animo integro perpenderit, longe aberit ut credat. Si quis autem id accipiat aut ad Gaium recurrat, eius verbis, quibus quod Mileti templum sibi dedicari vellet excusavit, (*ὅτι τὴν "Εφεσον ἢ Ἀρτεμις, τὴν δὲ Πέργαμον ὁ Αὐγουστός, τὴν δὲ Σμύρναν ὁ Τιβερίος προκατειλήφασιν*) refutetur. Ac nescio an causa detegi possit, cur Sardoniorum gratia a more concilii provinciae apud templa Caesarum provinciae communia habendi discessum sit. Nam cum eos eodem fere iure quo Smyrnicos, ut templo tali exstructo metropolis oppidum suum redderetur, postulassemus, senatum, cum Smyrnicos praeferret, illis repulsam hoc modo compensasse suspicari licet, ut provinciae concilium Sardibus quoque certis annis haberi iuberet. Utcunque res se habet, postea hanc quoque civitatem metropolin appellatam³⁾ et *κοινὰ τῆς Ἀσίας* ibi acta esse⁴⁾ certum est.

Cum autem hac quidem aetate Sardibus aut Mileti templa Smyrnicis Pergamenoque similia exstitisse credi nequeat, Ephesii per primum p. Chr. saeculum templo provinciae communi dignati haud dubie sunt. Cuius prima mentio fit in titulis duobus M. Fulvio Gillone proconsule (Domitiani aetate, cf. Waddingt. bull. de corr. hell. VI p. 282) Ephesi positus, quorum alterum edidit Ramsay, *Journal of philol.* VII p. 145 *Ἀντοκράτορ[ι] θεῶ Καίσαρι Σεβαστῷ Οὐεσπασιανῷ ἐπὶ ἀνθυπάτου Μάρκον Φουλουίου*

¹⁾ Tacit. annal. IV 55/6.

²⁾ cf. ibid. c. 37. Cass. Dio LVII 9.

³⁾ cf. Head, hist. numm. s. v.; c. i. g. 3467.

⁴⁾ c. i. g. 5918. c. i. a. III 129. Mittheilungen 1883 p. 327.

Γίλλωνος ὁ δῆμος ὁ Καίσαρέων Μακεδόνων Ὑρκανίων
 ναῶ τῶ ἐν Ἐφέσῳ τῶν Σεβαστῶν κοινῶ τῆς Ἀσίας —
 ἐπὶ ἀρχιερέως τῆς Ἀσίας Τιβερίου Κλαυδίου Ἀριστίωνος.
 Alterum similem editum invenis μουσ. καὶ βιβλιοθήκη τῆς
 εὐαγγ. σχολ. ἐν Σμύρνῃ III (1878—80) p. 180. Delubrum
 idem commemoratur Sexto Att. Suburbano, M. Asinio
 Marcello consulibus (858/104) in titulo, quem edidit Wood,
 l. l. append. VI p. 18 l. 20, p. 36. l. 85.

Dubitari autem vix potest quin hoc templum Claudio
 dedicatum sit. Nam Claudii templum Ephesi fuisse constat¹⁾, neque ignoramus fortasse, qua occasione ei ab
 Asianis hoc concessum sit : cf. Joh. Malal. p. 246 Bonn.
 ἐπὶ δὲ τῆς αὐτοῦ (scil. Κλαυδίου) βασιλείας ἔπαθεν ὑπὸ
 θεομηρίας ἡ Ἐφεσος καὶ ἡ Σμύρνα καὶ πολλὰ ἄλλαι πόλεις
 τῆς Ἀσίας, αἰστισίῳ ἔχαρίσατο πολλὰ εἰς ἀνανέωσιν.

Inter civitates ceteras, quae inter metropoles paulatim
 receptae sunt, unius Cyzici templum Asiae commune cui
 imperatori dedicatum sit constat. Est haud dubie illud,
 quod Hadrianus ibi erigendum curavit²⁾. Quod eo con-
 firmatur, quod inde ab Hadriano κοινά Ἀσίας Cyzici cele-
 brata commemorari incipiunt³⁾, et metropoleos titulus huic
 oppido attribuitur : cf. inscriptionem, quam ad Cyriaci

¹⁾ cf. E. Curtius-Adler, zur Gesch. u. Topographie Kleinasien, Abhandl. der berl. Academie 1872 p. 39. Adlerus de rudibus templi Claudii ut de re cognita loquitur; quod quo iure fiat nescimus.

²⁾ cf. p. 28.

³⁾ cf. c. i. g. 3674/5. Wood, discov. append. VI n. 14 (quem titulum non ante Hadrianum collocatum esse inde quod Ὀλύμπια ἐν Τάρσῳ commemorantur, apparet). Titulum, quem edidit Mordtmann, Mittheilungen 1881 p. 42 ἱππαρχοῦντος Κλ. Χαίρεον ἡρώος τὸ ζ', ἀρχιερέω[ς] δὲ τῆς Ἀσίας ναοῦ τοῦ ἐν Κυζίκῳ Γ. Ὁρφίου Φλαουῖανου Φιλογράφου καὶ ἀρχιερέως Οὐιβίας Πώλλης, γραμματέως δὲ τῆς νεωκόρου βουλ[ῆς] Π. Αἰλίου Πρόκλου Ἐλένου προτάνεις κ. τ. λ. sub Hadriano positum esse qui edidit inde concludit, quod inter prytanes enumeratos unus solum Aelius, nullus Aurelius commemoratur.

exemplum edidit Dumont, archives des miss. scient. et littér. III sér. III p. 145 n. 64 α τὸν λαμπρότατον καὶ ἀγνότατον ἡγεμόνα Μ. Οὐλπιον [Σε]νεκίωνα Σατουρνείνον — ἡ λαμπροτάτη μητρόπολις τῆς Ἀσίας νεωκόρος Κυζικήνων πόλις κ. τ. λ. et c. i. g. 3665. 3496.

Porro in Phrygiae aliquo oppido Glabrione proconsule (c. a. 150 p. Chr., cf. Wadd. fast. n. 140) concilium provinciae habitum esse scimus ex Aelii Aristidis verbis I p. 531 Dind. καὶ συμβαίνει μετὰ τοῦτο συνέδρους μὲν ἐξιέναι Συμωναίων εἰς Φρυγίαν ἄνω καὶ μέλλειν φέρειν τοῦμὸν ὄνομα ἐν τῷ συνεδρίῳ τῷ κοινῷ — καὶ γίγνομαι τρίτος ἢ τέταρτος τῇ χειροτονίᾳ (scil. περὶ τῆς ἱεροσύνης τῆς κοινῆς τῆς Ἀσίας). Quae autem Phrygiae civitas intelligenda sit diiudicare difficile est. Scimus quidem hodie τὰ κοινὰ τῆς Ἀσίας Laodiceae celebrata esse ex titulo quem edidit Wood l. l. append. VI n. 8 (κοινὰ Ἀσίας ἐν Λαοδικείᾳ). Quem cum inter ludos ibi enumeratos Eusebia Puteolis ab Antonino Pio instituta recentissimi sint, saeculo p. Chr. alteri deberi verisimile est¹⁾. Sed de alio oppido Aristidem loqui posse negare nemo audebit. De Synnada ut cogitaret, qua re Monceaux adductus sit²⁾ nescimus. Nam unum titulum, quo niti poterat, idem vir doctus respicere omisit. Eum dico, quem a Perrotio rev. archéol. XXXI p. 195 editum supra laudavimus³⁾, ubi Synnada μητρόπολις καὶ δις νεωκόρος τῶν Σεββ. appellatur. Eum intra annos 293 et 305 p. Chr. positum esse quamquam ex Caesaris cognomine Constantio indito apparet, tamen ideo quod haec civitas in nummis, scilicet deficientibus inde ab Gallieno, metropolis nunquam appellatur, eam ante Diocle-

¹⁾ In nummis quoque Laodiceae κοινὰ Ἀσίας inveniri Headius primus affirmat (hist. num. p. 566). Quod quando fiat doleo, quod non monuit.

²⁾ l. l. p. 34.

³⁾ p. 27 adn. 3.

tianum¹⁾ metropoleos iuribus caruisse Perrotio affirmare minime licuit. Nam ut ea quae de metropoleos titulo supra exposuimus omittamus, ne Laodicea quidem, ubi saeculo p. Chr. altero Asiae communia celebrata esse comprobavimus, iure suo metropoleos tituli gerendi utitur²⁾. Synnadam igitur iam saeculo p. Chr. altero metropolin fuisse prorsus negare non audemus.

Metropolibus, quas enumeravimus, addas Philadelphiam, etsi testimonia, quibus metropoleos nomen ei confirmetur, adhuc desiderantur. Sed τὰ κοινὰ τῆς Ἀσίας ἐν Φιλαδελφείᾳ commemorantur in titulis c. i. g. 1068 et 3428. Quorum hunc aetati Sept. Severi vel posteriori attribuentum esse inde quod Severia Nicomediae acta ibi recensentur, elucet. Alterum non ante Antoninum Pium compositum esse (*Εὐσεβείων ἐν Πυτεόλοις* mentio fit) statuere contenti esse debemus. Tertium titulum, in quo τὸ κοινὸν τῆς Ἀσίας ἐν Φιλαδελφείᾳ apparet (bullet. de corr. hellén. IX p. 69), saeculo p. Chr. tertio deberi certum est. Denique Tralles - Caesaream synedros provinciae convenisse constat. Quod quidem ex titulo Le Bas-Wadd. III 609 *Σμυρ[ραῖος]*, *Τραλλια[νός]*, *[Ἀρ]γεῖος*, *[Π]ύθια*, *[Κ]οινὰ Ἀσίας*, *[Κ]αισαρεῖᾳ*, *[τ]οῦ πατρ[ός]*. Monceaux concludere³⁾ non debuit; nam pessime eum a Lebasio descriptum

¹⁾ Phrygiam salutarem, cuius metropolis Synnada erat, a Diocletiano a Phrygia pacatiana, cui Laodicea praeerat, seiunctam esse certum est. Contra Kuhniū, qui hoc negare ausus est (*Neue Jahrbücher für cl. philol.* 1877. p. 101 sq.) bene disputavit Czwaliņa, über das Verzeichnis der roem. Provinzen v. J. 297 (*Progr. Wesel* 1881) p. 16.

²⁾ cf. Eckhel III 164/5, Head p. 566; *μητρόπολις* Laodicea appellatur in titulo satis recenti, qui editus est bullet. de corr. hellén. 1887 p. 351 — *Φλ. Ἀνν[τ]ον τὸν λαμ[πρότατον] [κ]ομ[η]τα διοικήσαντα τὴν ἑπαρχον ἑξουσίαν ἢ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος τῆς λαμ[προτάτης] Λαοδικέων μητροπόλεως*].

³⁾ l. l. p. 34.

esse Sterrettus antea iam monuerat¹⁾. Sed titulo nuper reperto, qui tertio certe p. Chr. saeculo non recentior est, Mittheilungen VIII p. 333 — ἡ λαμ[προ]τάτη μητρόπολις τῆς Ἀσίας καὶ νεωκ[όρος] τῶν Σεβαστῶν Κα[ισα]ρέων Τραλλιανῶν πόλις (cf. Le Bas-Wadd. III 1652 d Φλ. Καϊσάριον (c. a. 400) — ἡ Τραλλιανῶν μητρόπολις)) Tralles quoque inter metropoles Asiae impartitae fuisse demonstratur.

Lampsaco autem honorem eundem attribuere vehementer dubitamus : laudat quidem Pellerinius nummum Caracallae, cuius in parte aversa legatur *Λαν. μητροπ. Λαμψ.*²⁾. Sed mendum ibi latere vel ex litteris *ΛΑΝ* cognosci potest. Nec magis Halicarnassum aut Magnesium inter metropoles enumerare licet; nam nummorum, qui laudari solent, lectionem valde dubiam esse ipse Eckhelius monuit³⁾. Ne Miletum quidem inter eas receperim, quippe quae metropolis quidem appelletur, attamen non Asiae; cf. c. i. g. 2878 = Le Bas-Wadd. III 212 [τῆς προῳτης τῆς Ἰωνί[ας] ὀ[φ]κισμένης καὶ μητροπόλεως πολλῶν καὶ μεγάλων πόλεων ἐν τε τῷ Πόντῳ καὶ τῇ Αἰγύπτῳ καὶ πολλαχοῦ τῆς οἰκουμένης Μιλησίων πόλεως ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος αὐτοκράτορα κ. τ. λ. Λούκιον Σεπτίμιον Σεονῆρον κ. τ. λ. et c. i. a. III 480 τὸν μέγιστον αὐτοκράτορα Τραϊανὸν Ἀδριανὸν Ὀλύμπιον ἡ μητρόπολις τῆς Ἰωνίας, Μιλησίων πόλις, κ. τ. λ. Quod autem in titulo, quem ex schedis Cyriaci edidit O. Riemann, bull. de corr. hellén. I p. 288 n. 65 (= Dittenberger, syllog. 293), legimus — Φλ. Κλαύδιον Ἰουλιανὸν αὐτοκράτορα, τῆς πάσης οἰκουμένης δεσπότην, ἡ λαμπρὰ τῶν Μιλησίων μητρόπολις καὶ

¹⁾ Mittheilungen 1883 p. 327. Doleo, quod titulis Asianis a Sterretto nuper editis (papers of the american school III) uti mihi non licuit.

²⁾ Recueil de médailles de peuples et de villes III p. 232; cf. Eckhel II 458.

³⁾ II 582, 529.

τροφὸς τοῦ Διδυμέου Ἀπόλλωνος, cum sensu simili atque in titulis laudatis Miletum metropolin appellari verisimile sit, tum posteriore aetate hic titulus positus est, quam qui hoc loco respici debeat. Nam id solum agimus, ut quae civitates initio saeculi p. Chr. tertii, priusquam Asia provincia divideretur, templis communibus ornatae metropoles fuerint cognoscatur. Inter eas referendas esse Pergamum, Smyrnam, Ephesum, Sardes, Cyzicum, Laodiceam, Philadelphiam, Tralles-Caesaream certum est; de Synnada nihil certi constat. Duo autem vel tria oppida templis provincialibus aucta fuisse, quas inter metropoles enumerare Marquardtio nondum licuit ¹⁾, quod ut demonstraremus nobis contigit, minoris interest, quam perceptum habere metropoles Asiae non inde ab initio fuisse complures, sed numerum earum paullatim auctum esse.

Cum enim unius Pergami aedes Romae et Augusti, Smyrnae autem et Ephesi templa alterum Tiberii et Liviae senatusque, alterum τῶν Σεβαστῶν appellentur, ullo autem omnino in alio provinciae templo deam Romam cum imperatoribus ὁμόναον fuisse comprobari nequeat ²⁾, quomodo nonnulli concilium Asiae nusquam nisi apud templa Romae et Augusto locis compluribus dedicata habita esse dicere audeant, atque unus quidem eo progredi possit, ut affirmet „que les assemblées provinciales et le culte de Rome et d'Auguste sont deux choses inséparables“ ³⁾ difficile intellegitur.

¹⁾ Affert vir doctus Pergamum, Smyrnam, Ephesum, Sardes, Cyzicum, Philadelphiam, [Lampsacum]; cf. ephem. epigr. I p. 209. Staatsverw. I 344/5. Guiraudius (les assemblées provinciales, Paris 1887, p. 75) Laodiceam quidem addit, sed neque Trallium, neque Synnadae rationem habet.

²⁾ Suetonius ipse verbis vit. Octav. c. 52 „templa — in nulla — provincia nisi communi suo Romaeque nomine recepit“ posteriores moderatione non eadem fuisse indicare videtur.

³⁾ Pallu de Lessert, l'Afrique Romaine, p. 18.

Non recte igitur Monceaux inde quod civitates *νεωκόροι* Augustorum, non Romae et Augusti appellantur, templa Asiae provinciae communia et ea, quibuscum neocoriae titulus coniunctus erat, diversa fuisse conclusit. Nam hoc solum pro argumento fere ei monere licuit, quod Pergameni non Romae et Augusti neocori appellantur. At ne id quidem bene monuisset : nam et Augustum ipsum in decretis suis hoc templum suum, non suum Romaeque vocare ¹⁾ et Dionem ²⁾ et Lesbios ³⁾ id Caesari, non Romae et Caesari dedicatum dicere respicere debebat. Pergamenos autem item Romae deae rationem non habere quid mirum est, praesertim cum ea aetate, qua illud *τῶν Σεβαστῶν* adderent (exeunte saeculo p. Chr. secundo vel initio sequentis ⁴⁾), neocoriis compluribus gloriati sint. Ceterum conferas, quod sacerdos provinciae Hispaniae citerioris modo flamen Romae et Augusti (c. i. l. II 4224), modo flamen Romae et divorum Augustorum (ibid. 4191), modo flamen Augustorum p. H. c. (ibid. 3329) appellatur ⁵⁾.

Iam quo iure Monceaux civitatum Asiae *νεωκόρων* et civitatum templis provinciae ornatarum neque nomina neque numerum congruere affirmet quaerendum est. Ac primum omnes civitates, quas Antoninorum aetate metropoles fuisse cognovimus, etiam neocoriae titulo tum gloriari constat ⁶⁾.

¹⁾ Josephus, antiquit. XVI 6, 2. cf. Mommsen, res gestae divi Augusti p. X.

²⁾ LI 20, 6.

³⁾ cf. p. 34.

⁴⁾ cf. nummum Caracallae (Eckhel II 416) ἡ πρώτη τῆς Ἀσίας καὶ μητροπόλις πρώτη καὶ τρις νεωκόρος πρώτη τῶν Σεβαστῶν Περγαμῆνων πόλις; eidem fere aetati debetur titulus, qui editus est Jahrbücher f. preuss. Kunstsamml. 1880 p. 190 ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος τῆς πρώτης μητροπόλεως τῆς Ἀσίας [καὶ τρις] νεωκόρον τ[ῶ]ν Σεβ[αστῶν Περγαμῆνων πόλεως κ. τ. λ.

⁵⁾ cf. Marquardt, ephemer. epigraph. I p. 200. Romam deam a cultu Caesarum procedente tempore magis minusve remotam esse Perrotius iamdudum monuit (mémoires d'archéologie, p. 173).

⁶⁾ cf. Eckhel IV 291 sq.

Synnadam autem, quo tempore metropolis erat, eodem neocoria ornatam fuisse, cum uterque titulus uno lapide tradatur ¹⁾, negare certe non licet. Attamen praeterea multas alias civitates ut *νεωκόρους* afferunt. Sed is quidem earum index, quem Monceaux profert, parum diligenter confectus est. An ubi tandem Aezanitae neocoria imperatoria ornati inveniuntur? Nonne qui Iovis aeditui interdum vocantur ²⁾, temere cum imperatorum neocoris confunduntur? Quod autem Tabas vir doctus quamvis dubitans inter civitates *νεωκόρους* etiamnunc refert, quia Pellerinius in uno Gallieni nummo *Ταβήνων* v. inveniri putavit, quamquam Sestini iam sexaginta annos abhinc *Ταβήνων* solum ibi legi affirmavit ³⁾, valde miramur. At missis harum civitatum nominibus tamen in Asia quidem provincia satis multa inveniuntur ad hanc quaestionem pertinentia, quibus offendamur. Ac primum in Lydia Teo, Mileto, Attaliae (ab Eckhelio), Thyatirae (a Monceaux) neocoria attribuitur. Ex quibus Thyatiram protinus eximere licet : nam in uno Elagabali nummo, quo Monceaux niti potest, legitur *Αὐτ. Καὶ. Μ. Αὐρ. Ἀντωνεῖνος* R|. ἐπὶ στρ. Κλ. Στρατονεικιανοῦ νεω Ἀγούστεια Πύθια Θυατειρηνῶν ⁴⁾; ubi cum magistratus eponymos, qui appellantur, in nummis aeditui dignitate saepe gloriari constet, quin illud *νεω(κόρον)* ad Stratonicianum pertineat dubitari non potest; quod ipsa verborum collocatione comprobatur. Neque minus vir doctus fallitur, cum Ptolemaeum (V 2, 6) Thyatiram inter metropoles enumerare putat : nam plerisque in codicibus illud *μητρόπολις* huius civitatis nomini non additur. Ceterum Thyatiram neque metropolin neque *νεωκόρον* fuisse demonstratur titulo, quem sub Alexandro

¹⁾ Rev. archéol. XXXI p. 195 (cf. supra p. 27).

²⁾ cf. supra p. 22.

³⁾ Letter. et dissert. di continuazione VI p. 67; cf. Head, hist. num. p. 531 sq.

⁴⁾ Mionnet. IV p. 169 n. 977.

Severo positum edidit Perrotius ¹⁾ revue archéol. XXX p. 49 ἡ φιλοσέβαστος βουλὴ καὶ ὁ ἱερώτατος δῆμος τῆς λαμπροτάτης καὶ διασημοτάτης καὶ μεγίστης κατὰ τὰς ἱερὰς ἀντιγραφὰς (scil. principis vel senatus) καὶ κατὰ τὰ δόξαντα καὶ ψηφισθέντα ὑπὸ τοῦ λαμπροτάτου τῆς Ἀσίας ἔθνους Θυατειρηνῶν πόλεως κ. τ. λ. ²⁾). Nec vero magis in neocoria Attaliae haerere debemus. Nam ad nummum Caracallae, quem laudant ad eam comprobendam Mionnet IV p. 14 n. 72 = suppl. VII p. 35 n. 47. *tête de Caracalla*. R|. ἐπὶ στρα. Μενεκράτους Ἀτταλέων νεωκ., Mionnetus, qui et Lydiensi et Pamphyliensi Attaliae eum attribuit, lectionem dubiam esse adnotat ³⁾). Idem iudicari vult vir doctus de Tei nummo, qui sub M. Aurelio consignatus neocoriam exhibet (suppl. VI p. 385 n. 1939. *tête de Marc Aurèle* R|. Τηίων νεωκ.), etsi Faustinae quoque iunioris nummus Tei percussus β. νε. ostendit (Mionnet III p. 263 n. 1504 Φανστεῖνα Σεβ. R|. Τηίων β. νε.). Utrumque quidem nummum Eckhelius ex horreis Vaillantii et Pellerinii sumptum laudat ⁴⁾). Sed tam facile in civitatis huius nomine legendo errores intercedere potuerunt, ut certi quicquam de ea affirmare non audeamus. Denique Milesios, qui paucis in nummis neocoria gloriantur, cum Apollinis Didymaei effigies ibi expressa sit, eius neocoros sese appellasse Eckhelius recte, ut opinor, censuit ⁵⁾). Inter Cariae civitates nullam quidem templum provinciae exstructum habuisse, sed Halicarnassum et Nysam νεωκόρους fuisse affirmant. Attamen in nummo illo Caracallae ⁶⁾), quo nituntur, neque Ἀλικαρνασσεών νεωκόρων (Vaillantius)

¹⁾ Ut ineditus prodiit bullet. de corr. hellén. X p. 408.

²⁾ De titulis sollemnibus civitatibus Asiae a principibus concessis cf. infra § 3.

³⁾ Fortasse illud νεωκ. ad virum referendum est.

⁴⁾ II p. 564.

⁵⁾ II 533.

⁶⁾ Mionnet. suppl. VI p. 499 n. 314.

neque *αὐτονόμων*, sed *Ἀλικαρνασσεῶν Κωϊῶν ὁμόνοια*) legi Sestini iamdudum monuit ¹⁾). Pro Nysae neocoria unum M. Aurelii nummum afferre possunt (Mionnet. III p. 366 n. 371 *tête de M. Aurèle R.* | *ἐπὶ γρ. Μ. Αὐρ. Μουσωνίου ἱερέως Νυσαίων νεωκ.*). Cuius cum Headius rationem non habeat ²⁾), de Nysae neocoria dubitare nobis licebit. In Phrygia non Tabis, non Aezanis, sed Laodiceae et Synnadae neocoriam attribuendam esse easdemque metropoles fuisse vidimus. Praeterea autem, cum Hierapolin inde a Caracalla neocoria gloriari certum sit ³⁾), Acmonia duobus tantum in nummis Alexandri Severi et Otaciliae hoc titulo ornata videtur, cf. Mionnet IV p. 202 n. 38 *Αὐτ. Κ. Μ. Αὐρ. Ἀλέξανδρος R.* | *Ἀκμονέων νεωκο* cf. ibid. n. 48 ⁴⁾). Cibyam vero omittere licet ⁵⁾), atque item Mysiae Adramyttium, quod Monceaux denuo inter civitates *νεωκόρους* recepit, quamquam iam Eckhelius in nummo Alexandri Severi *ἐπ. στρ. Αὐρ. Γάρου β. νε. Ἀδραμυτῆνων* ad virum illud *β. νε(ωκόρου)* referendum esse comprobavit ⁶⁾). Exemptis igitur ex numero civitatum Asiae *νεωκόρων* Tabis, Aezanis, Thyatira, Atalia, Mileto, Halicarnasso, Nysa, Adramyttio — nullam earum Headius inter civitates *νεωκόρους* affert ⁷⁾ — si reliquas cum metropolibus comparas, cum novem civitates et metropoles et *νεωκόροι* sint, de tribus, quas metropoles fuisse adhuc quidem non constat, unam (Hierapolin) neocoron fuisse certum est, duae (Acmonia, Teos) num fuerint in dubio adhuc remanet.

¹⁾ Lettere di contin. VI p. 50.

²⁾ Hist. nummor. p. 551/2.

³⁾ Eckhel III 157.

⁴⁾ In duobus aliis nummis litterae *νε* ad magistratum Acmoniae pertinent : cf. Waddington, rev. numismat. 1851 p. 155. Apud Mionnetum ei male descripti leguntur (l. l. n. 31, 36).

⁵⁾ cf. Eckhel III 144.

⁶⁾ II p. 449.

⁷⁾ cf. indic. hist. numm. p. 778.

In Bithynia autem Nicomediam et metropolin fuisse et neocoria ornatam inter omnes constat ¹⁾. Quod autem Nicaeae quoque metropoleos nomen attribuitur ²⁾, aut non legitime hoc factum esse aut satis mature metropoleos iura ei adempta esse censemus. Neque enim post Domitianum haec civitas metropolis in nummis appellatur, et Dio Chrysostomus hoc nomen Nicomediae reservatum esse affirmat: cf. or. XXXVIII (πρὸς Νικομηδεῖς περὶ ὁμονοίας τῆς πρὸς Νικαεῖς) p. 144 Reisk. *πειρᾶσθε τοίνυν πρωτεύειν τῶν πόλεων τὸ μὲν πρῶτον ἐκ τῆς ἐπιμελείας τῆς περὶ αὐτάς· τοῦτο μὲν γὰρ, καθὼς μητρόπολις ἐστίν, ἐξαίρετόν ἐστιν ἔργον ὑμέτερον.* cf. p. 148 *ἂν δὲ τὸ μὲν τῆς μητροπόλεως ὑμῖν ὄνομα ἐξαίρετον ᾖ, τὸ δὲ τῶν πρωτείων κοινὸν ᾖ, τί κατὰ τοῦτο ἐλαττοῦσθε;* ³⁾

Non minus neocoron Nicaeam appellatam non esse consentiunt ⁴⁾; quod admodum notabile est, cum Caesarem in ipsa hac civitate Iulio divo Romaeque templum provinciae videlicet non commune, sed Romanorum in Bithynia habitantium exstrui iussisse sciamus ⁵⁾. Quod possidentibus Nicaeae incolis neocoros sese appellare cur non licuerit, quam tandem causam ii, qui unicuique Caesarum templo neocoriae titulum adhaesisse existimant, afferre possunt? Quod autem Iuliopolis in nummo Caracallae *Αὐ. Καϊ. Μ.*

¹⁾ cf. Marquardt, St. Verw. I p. 355.

²⁾ cf. Strabo XII c. 4, 7 p. 565 Cas.; Eckhel II 426.

³⁾ Nicaeam postea quidem metropolin non fuisse confirmatur titulo, quem edidit Texier, description de l'Asie mineure I 30 *Νεικαλα μητρόπολις*, ubi litterae *μητρο* erasae sunt (cf. Marquardt., l. l.). Ceterum Nicaeam, cum metropolis Bithyniae secundae facta esset, Nicomediae in rebus ecclesiasticis subiectam manere concilio Chalcedonensi placuit (cf. Le Quien, oriens christianus I 639/40). Quamquam postea metropolitanum Nicaeae sui juris fuisse comprobatur Gelzer, Jahrb. für protest. Theologie 1886, p. 344.

⁴⁾ cf. Eckhel II p. 427. Head, l. l. p. 443.

⁵⁾ cf. Cass. Dio LI 20, 6. Templum simile Ephesi tum dedicatum est; ne huic quidem neocoriae titulum adhaesisse reapse patet.

Ἀὐρ. Ἀντωνεῖνος. Σ. R. *Ἰουλιοπολεϊτῶν νεωκόρων*, quem ab Eckhelio laudatum ¹⁾, a Mionneto et Headio ²⁾ neglectum Friedlaenderus sese vidisse testatur ³⁾, neocoria gloriatur, quomodo haec civitas „perexigua“ ⁴⁾ hunc honorem oppidis clarissimis reservatum assequi potuerit licet difficile intellegatur, tamen eius rationem habere postea cogemur; templum provinciae ibi fuisse credi vix potest.

Contra in Ponto primo quidem obtutu res plane desperata esse videtur. Ubi cum tres civitates (Heraclea, Neocaesarea, Amasia) neocoriam profiteantur, Ponti concilium Amastride habitum esse consentiunt ⁵⁾. Sed nodum expediri posse arbitramur. Nam tres illas regiones, in quas Pompeius Pontum divisit ⁶⁾, suum quamque concilium habuisse comprobari potest ⁷⁾. Quae ubi celebrata sint inde concludi potest, quod Neocaesarea (Ponti Polemoniaci), Amasia (Ponti Galatici) metropoles saeculo p. Chr. secundo appellari incipiunt et verba *Κοινὸν Πόντου* Neocaesareae certe in nummis apparent ⁸⁾. Quodsi ipsae hae civitates neque ulla utriusque regionis praeter eas neocoria gloriatur ⁹⁾, argumentum non invalidum inde peti posse elucet. Quod ne Bithynici quidem Ponti rebus spectatis labefactari iam demonstrare iuvat. Cuius terrae communia Amastride celebrata esse licet Kuhnus et Marquardtius

¹⁾ II 422.

²⁾ Hist. numm. p. 443.

³⁾ Berliner Blätter für Münz-, Siegel- und Wappenkunde I 141.

⁴⁾ Plinius, epist. X 77 Keil.

⁵⁾ Schoenemann, de Bithynia et Ponto (Götting. 1855) p. 89. Marquardt I p. 355. Tacet Guiraud, les assemblées provinciales, p. 74 sq.

⁶⁾ cf. Kuhn, Verf. d. roem. Reiches II p. 157.

⁷⁾ cf. Marquardt I 364; Perrot, mémoires d'archéologie, p. 171 sq.

⁸⁾ cf. Eckhel II p. 355. 344. Postea Amasiam caput Hellenoponti, Neocaesaream Ponti Polemoniaci provinciae fuisse constat (cf. Marquardt I p. 374).

⁹⁾ cf. Eckhel I. l.

affirmaverint, id pro certo ponere vehementer dubitamus. Nam cum titulis Amastride repertis, ubi ἀρχιερεὺς τοῦ Πόντου et Ποντάρχης commemorantur, prorsus nihil efficiatur, nulla re niti possunt nisi iis locis, ubi Amastris metropolis appelletur; sed in uno lapide Amastridensi, quo confidunt, c. i. g. 4149 ὁ δῆμος Τιβε[έ]ριον Κ[λαύ]διον Λέπιδον, [Α]επίδο[υ] νιόν, τὸν ἀρχι[ε]ρ[έ]α τοῦ Πόντου, ἐπιστάτην δὲ τ[ῆ]ς [μ]η[τ]ρ[ο]πόλ(εως) τοῦ Π[όντ]ο(υ)? κα[λ] ἄ[γοραν]ομήσ[αντα] κ. τ. λ. neque quae civitas metropolis appelletur cognoscitur, et incertissima esse supplementa, quae admisit, Franzius ipse profitetur. Nummos autem respicientes eodem iure quo Amastridi aliis huius regionis oppidis metropoleos nomen adiudicabimus. Ut enim Prusiam Hypiensem omittamus ¹⁾, Heraclea certe in nummis autonomis et Trajani eo ornata conspicitur: cf. Mionnet suppl. V p. 56 n. 283 τὸν κτίσταν. R|. Ἡρακλεωτᾶν [ματροπ]ολιτᾶν. cf. ibid. n. 289—295 (Trajani). II p. 441 n. 164. Temere enim Vaillantium hos nummos Heracleae Thraciae (Perintho) attribuisse Eckhelius argumentis nil dubii relinquentibus comprobavit ²⁾. Quamquam quaeritur num Heraclea Ponti Bithynici metropolis dicatur. Eckhelius enim, ut Vaillantii argumentum inde petitum, quod Amasia et Neocaesarea Ponti metropoles fuerunt, debilitaret, Heracleam non sensu eodem atque illas metropolin appellatam esse, sed quia oppida complura condidisset, censuit. Quod nescio an recte se habeat. Quamquam enim id quod Vaillantius protulit, adeo nihil valet, ut potius proni simus ad coniciendum Ponti tripartiti, cum duas partes suam quamque metropolin habuisse sciamus, tertiae quoque cum Bithynia coniunctae civitatem aliquam praefuisse, tamen Eckhelium Heracleam hanc fuisse negantem sequi fortasse praestabit. Nam primum

¹⁾ cf. Eckhel II 433.

²⁾ II 418.

nummo Gordiani, in quo verba *Ἡρακλεωτᾶν ματρὸς ἀποίκων πόλεων* leguntur ¹⁾, verisimile fit alios quoque nummos sensu eodem intellegendos esse, deinde neque post Trajanum nummi eiusmodi iam apparent, neque unquam omnino Heraclea metropolis appellatur, sed dumtaxat incolae eius *ματροπολῖται*. Quod nulla profecto civitas, quae metropoleos iuribus ornata esset, unquam fecit praeter Amastridem, quam qui inter metropoles referant, ut vidimus, non desunt. Sed lapidum auctoritate hoc confirmari non posse intelleximus. Qui autem nummis confisi id affirmant — in nummis Trajani et Plotinae *Ἀμαστριανῶν μητροπολειτῶν* ²⁾ legitur, et in autonomo atque in uno Maximini *μητ.* vel *μητρό.* voci *Ἀμαστριανῶν* additur ³⁾ — qui fiat, ut ea aetate, quae inter Trajanum et Maximum intercessit, Amastris iure suo non utatur, explicare vix poterunt. Ceterum hoc oppidum Paphlagoniae adiunctum postea invenimus ⁴⁾. Metropolin autem a terra sua seiunctam esse nullo alio exemplo comprobari potest. Quae igitur civitas Ponti Bithynici metropolis fuerit, hodie discerni vix potest. Hoc solum constat, cum Theodosius iunior hanc Ponti partem a Bithynia seiungeret ⁵⁾, neque Amastridem neque Heracleam neque Prusiam metropolin factam esse. Narrat quidem Joh. Malalas Heracleam metropoleos iura tum accepisse ⁶⁾, sed in actis concilii Chalcedonensis Claudiopolis potius inter metropoles, Heraclea autem secundo loco commemoratur ⁷⁾. Malalas igitur, qua est negligentia,

¹⁾ Eckhel l. l. Head, hist. num. p. 442/3.

²⁾ Mionnet II p. 391 n. 24, 25; suppl. IV p. 554 n. 21.

³⁾ Ibid. suppl. IV p. 553 n. 16 *μητρο. Ἀμαστριανῶν*. R|. *μητρο* — *dessous M. vel AA.*; ibid. n. 91 *Αὐ. Ἰού. Οὐῆ. Μαξιμείνος Αὐγ.* R|. *Ἀμαστριανῶν μητ.*

⁴⁾ cf. Kuhn II 258.

⁵⁾ cf. ibid. p. 262.

⁶⁾ II p. 69.

⁷⁾ cf. Harquin, I p. 1803/4. Oriens christ. I 567/8.

suam aetatem respiciens illud affirmasse videtur. Nam postea Heraclea metropolis ecclesiastica revera erat ¹⁾). Quae cum ita sint, Ponti Bithynici rem integram relinquere prudentis fuerit. Quod nobis eo magis licet, quod num Heraclea Ponti neocoriae titulo gloriata sit et Eckhelius et Headius dubitant ²⁾).

Quo longius autem ab Asia provincia discesserimus, quam tanquam sedem neocoriae titulus habebat, eo rarius nosmet eum inventuros neque provincias defuturas esse, ubi nulla eius vestigia appareant, consentaneum est. E. g. neque Pompeiopolis, Paphlagoniae metropolis ³⁾), neocoria, quantum videmus, gloriatur, neque in Lycaoniam, quam concilium suum habuisse scimus ⁴⁾), eius nomen propagatum esse videtur. At Nicopolis Armeniae minoris uno quidem in lapide metropolis et *νεωκόρος* appellatur ⁵⁾). Atque Mazacam-Caesaream et Ancyram, metropoles hanc Galatiae ⁶⁾), illam Cappadociae ⁷⁾), *νεωκόρους* vocatas esse constat ⁸⁾). Lycia autem et Pamphylia, quae ab Vespasiano coniunctae quidem sunt ⁹⁾), nec tamen unquam coaluerunt, in contraria abeunt. Cum enim inter Lyciae metropoles nulla, ut videtur, neocoriae nomen acceperit, in Pamphylia et Perge et Side eo gloriantur. Inter quas Siden caput provinciae fuisse inde quod in eius nummis verba *πρῶτα Παμφύλων* conspiciuntur ¹⁰⁾), et metropolis ea in titulo c. i. g. 4361 (satis quidem recenti) appellatur, Marquardtius con-

¹⁾ Oriens christ. I. I.

²⁾ D. n. II p. 419. Hist. num. p. 443.

³⁾ cf. Eckhel II 389.

⁴⁾ cf. Marquardt, St. V. I 364.

⁵⁾ c. i. g. 4189 (cf. supra p. 27 adn. 1).

⁶⁾ cf. Marquardt I 363.

⁷⁾ ibid. p. 373.

⁸⁾ Eckhel III p. 178, 191.

⁹⁾ cf. Marquardt I 376.

¹⁰⁾ cf. Head, I. I. p. 587.

cluserit¹⁾. Sed Pergen ei posthabitam non esse eo demonstratur, quod in actis concilii Nicaeensis una Perge metropolis Pamphylicae nominatur²⁾. Postea autem utramque metropolin ecclesiasticam fuisse constat³⁾.

Priusquam autem Ciliciae et Syriae res paullo obscuriores aggrediamur, in Europae civitates, quae quidem Asianorum exemplum secutae sint, transire liceat. Ubi Tomi Moesiae inferioris, Philippopolis Thraciae, Perinthus, Thessalonice Macedoniae, τὸ κοινὸν Μακεδόνων neocoriae titulum gesserunt⁴⁾.

Inter quas Tomos primam civitatem Ponti euonymi et metropolin appellari constat⁵⁾; neque est cur Eckhelio et Headio obloquamur, qui propter unum Iuliae Domnae nummum Tomos inter civitates νεωκόρους referunt. Nam etsi civitatis ipsius nomen in hoc nummo non exstat, tamen Tomis certo eum attribuendum esse Eckhelijs docuit⁶⁾. Deinde Philippopoli Thraciae, quae metropolis et νεωκόρος vocatur, concilium habitum esse constat⁷⁾. Contra Perinthum etiam metropolin fuisse adhuc quidem nescimus. Tradit sane Joh. Malalas p. 262 Bonn. (Οὐέσπασσανός) τὴν Εὐρώπην ἀπὸ Θράκης ἐμέρισε κτίσας Ἡράκλειαν πόλιν τὴν πρόην λεγομένην Πείρινθον ἥρτινα ἐποίησε μητρόπολιν. Sed hoc vel ideo suspectum est, quod Perinthum multo post demum Heracleae nomen accepisse constat⁸⁾. Porro in Macedonia, cum duo oppida, Beroeam et Thessalonice, templis provincialibus ornata metropoles fuisse

¹⁾ l. l. p. 378.

²⁾ cf. Harduin I p. 315/6.

³⁾ cf. Czwalina, Verzeichnis der roem. Provinzen v. J. 297 p. 15/16.

⁴⁾ cf. Head, hist. numm. s. v.

⁵⁾ cf. Marquardt, l. l. I. p. 305; Perrot, memoir. d'archéolog. p. 193 sq.

⁶⁾ II 19; cf. Head, l. l. p. 235.

⁷⁾ cf. Eckhel, l. l. p. 43.

⁸⁾ cf. Eckhel II 418. Le Quien, oriens christ. I p. 1100.

sciamus ¹⁾, *νεωκόρον* unam tantum Thessalonicen appellari videmus.

Quamquam eo, quod de Beroeae neocoria nihil traditur ²⁾, offendi non licet. Nam ut omittamus fieri potuisse, ut hac in terra metropolis aliqua neocoriae titulum ultro omitteret, paucissima de hac civitate testimonia exstant. Quid? Quam metropolin fuisse ex uno lapide cognoscamus, eam civitatem in monumentis nobis ignotis *νεωκόρον* appellatam esse nonne credi potest? Ceterum quod Thessalonice neocoriae titulum sibi attribuit, minoris momenti est, quam quod Macedonum concilium ipsum in nummis ea gloriatur ³⁾. Nam nisi Asiae in oppidis, quorum exemplum Macedones exeunte saeculo p. Chr. secundo vel initio saeculi tertii secuti sunt, neocoria a templis provincialibus ducta esset, num Macedonum commune eam sibi attributurum fuerit vehementer dubitamus.

Denique in Cilicia et Syria, quae ab opinione nostra aliena esse videantur, non desunt. Secundo quidem p. Chr. saeculo Ciliciae res scrupulum non movent. Nam una Tarsus, provinciae metropolis ⁴⁾, neocoriam tum sibi attribuebat ⁵⁾. Neque quicquam in huius civitatis condicione postea mutatum esse videtur. Nam quamquam inde ab Septimio Severo neocoriae titulum in nummis omittere solet, tamen in lapidibus ⁶⁾ atque uno quidem Alexandri

¹⁾ De Thessalonice cf. Marquardt I p. 319, de Beroea Mionnet I p. 469 n. 164 *Ἀλεξάνδρον*. R. *κοιν. Μακε. β' νεω. Βερωλιν*. Beroeam metropolin appellari in titulo, qui editus sit revue des sociétés savantes 1858 II p. 765, Marquardtius docet.

²⁾ cf. Eckhel II 79. Beroeam *νεωκόρον* appellari Headius ex nummo modo laudato non recte colligit (p. 211; cf. p. 778).

³⁾ Eckhel II 64.

⁴⁾ Eckhel III 77.

⁵⁾ Mionnet III p. 625 sq. suppl. VII p. 260 sq. rev. numismat. 1854 p. 98 n. 50.

⁶⁾ Bullet. de corr. hellén. VII 282, 283 (imperfectus alter titulus legitur Le Bas-Wadd. 1480); cf. infra cap. II § 2 fin.

Severi in nummo ¹⁾ tertio quoque saeculo eo ornata conspici-
 citur. Quamquam Tarsum a Caracallae quidem temporibus
 Anazarbum aemulam habuisse constat : quae omnibus titulis
 Tarso, ut videtur, antea reservatis id temporis uti incipit ²⁾;
 inter quos neocoriam quoque fuisse ex lapide milliario
 nuper reperto ³⁾ cognoscitur. Contra Aegis, quae civitas
ναυαρχίς et *νεοχώρος* in nummis tertio p. Chr. saeculo
 vocatur ⁴⁾, templum provinciae fuisse non constat. Quam-
 quam hoc quidem scimus, aegre tulisse Aegaeenses, quod
 Tarso essent subiecti, atque iura metropoleos aliquando
 usurpare studuisse ⁵⁾; utrum autem postea, quod tum pete-
 bant, assecuti sint necne ambiguum est.

In Syria oppida, quae metropolis iuribus ornata erant,
 ut Antiochia, Caesarea (Syriae Palaestinae), Tyrus ⁶⁾, neo-
 coriae nomen nunquam sibi sumpsisse videntur. Exci-
 piendae sunt fortasse Laodicea et Tripolis : illa enim, ubi
 Septimii Severi beneficio Antiochiam dicionis suae fecit ⁷⁾

¹⁾ cf. Waddington, bullet. de corr. hell. VII p. 285.

²⁾ cf. Marquardt, l. l. I p. 389.

³⁾ Journ. of philol. XI p. 157 (cf. supra p. 27).

⁴⁾ Eckhel III 38.

⁵⁾ cf. Dio Chrysost. or. XXXIV *Ταρσικὸς δεύτερος* p. 38 (Reiske)
οἱ γὰρ Αἰγαῖοι φιλοτιμίαν ἀνόητον ἐπανελόμενοι πρὸς ὑμᾶς, τὸ περὶ
τὰς ἀπογραφὰς ἐξαμαρτάνοντες, αὐτοὶ μὲν ἔπταισαν· ἔτι δὲ μᾶλλον
τὸν καθ' ὑμῶν φθόνον καὶ τοιαύτην τινὰ ἡσυχῇ διαβολὴν εἰργάσαντό
πρὸς τὴν πόλιν ὥς ἐπαχθῇ καὶ βαρεῖαν ταῖς ἄλλαις. cf. p. 59 *ταῦτα*
μὲν γὰρ οὐδ' ἠντινοῦν ἔχει ὠφέλειαν, ἐπελθεῖν ἐπὶ θυσίαν δεῦρο
ἢ τοὺς Ἀδανεῖς ἢ τοὺς Αἰγαίους — καὶ εἴτε Αἰγαῖοι πρὸς ὑμᾶς εἴτε
Ἀπαμεῖς πρὸς Ἀντιοχεῖς εἴτε ἐπὶ τῶν πορρωτέρω Συμυρναῖοι πρὸς
Ἐφεσίους ἐρίζουσι, περὶ ὄνον σκιᾶς, φασὶ, διαφέρονται.

⁶⁾ cf. Marquardt I 429/30.

⁷⁾ cf. Herod. III 6, 20. Joh. Malalas p. 293 Bonn. *ἤλθεν* (scil.
Σεπτ. Σεουήρος) ἐν Λαοδικείᾳ τῆς Συρίας καὶ ἐπῆννησε τοὺς ὑπολειφ-
θέντας Λαοδικεῖς, καὶ πολλὰ αὐτοῖς ἐχαρίσατο καὶ δίκαιον μητρο-
πόλεως παρέσχε τῇ αὐτῇ πόλει τὸν χρόνον τῆς βασιλείας αὐτοῦ
κ. τ. λ. cf. de Ceuleneer, sur la vie et le règne de Septime Sévère
 p. 80/1.

et metropolis reddita est, in nummo Caracallae inscripsit *Ἰουλιέων Λαοδικέων νεωκόρων προ(ώτων) Συρίας ὁμόνοια*¹⁾. Tripoli autem, quae in uno Elagabali nummo *νεωκόρος* vocatur (cf. Mionn. V p. 406 n. 454 *Αὐ. Κ. Μ. Αὐρ. Ἀντωνῖνος* R|. *Τριπολιτ. ναυαρχ. νεωκ. αλφ.*)²⁾, cum Phoenices ibi antea concilium suum certis temporibus habuisse Diodorus narret³⁾, Caesarum templum postea fuisse existimari fortasse potest. Accedit quod ea uno certe in nummo a. a. u. c. 733 percusso metropolis appellatur⁴⁾. In aliis nummis litteras *MHTP.* dubiae lectionis esse Eckhelius docet⁵⁾. Non recte autem Bursianus inde quod Suidas Hadrianum Tyrum metropolin reddidisse tradit⁶⁾, Tripolin sub Hadriano iura metropolis amisisse conclusit⁷⁾, proinde quasi complures civitates provinciae eiusdem metropoles nunquam fuerint. Denique Abilae-Leucadis nomini in uno Commodi nummo, cui Headius fidem non habere videtur⁸⁾, *β. νε.* additur⁹⁾, Neapolis autem Samariae, cui Flaviae cognomen erat¹⁰⁾, inde a Philippo seniore in nummis saepe *νεωκόρος* appellatur¹¹⁾.

¹⁾ Mionnet V p. 257 n. 776. Perperam Vaillantium Laodiceae neocoriam largiri Eckhelius docet (III p. 318), sed Vaillantio Headius assentitur (p. 660).

²⁾ cf. Eckhel III 376. Head p. 674.

³⁾ XVI 41, 1 — *κατὰ Φοινίκην ἐστὶ πόλις ἀξιόλογος, ἐν ᾗ συνέβαινε τοὺς Φοίνικας συνέδριον ἔχειν καὶ βουλευέσθαι περὶ τῶν μεγίστων.*

⁴⁾ cf. Sestini, *descript. nummor. vet.* p. 536 n. 4 *capita duo jugata et barbata* R|. *Τριπολιτ. μητρο. Λ. Μ. Δ.*

⁵⁾ d. n. III 373.

⁶⁾ s. v. *Παῦλος Τύριος* — *ἐπὶ Ἀδριανοῦ* — *προσβεύσας μητροπολιν τὴν Τύρον ἐποίησεν.*

⁷⁾ *Berichte der sächs. Gesellschaft d. Wissenschaft.* 1860 p. 220.

⁸⁾ *Hist. numm.* p. 664.

⁹⁾ Mionnet V p. 318 n. 3 *tête de Commodus.* R|. *Σε. Ἀβιλήνων. ι. ἀ. ἀ. γ. β. νε. νς.*

¹⁰⁾ Eckhel III 435; Kuhn, l. l. II 183.

¹¹⁾ Eckhel III 435, 438.

Quoniam quid de singulis civitatibus iudicandum sit vel iudicari possit satis explicavimus, restat ut sub uno conspectu eas ponamus. Civitates *νεοχώροι*, quas templa provincialia habuisse constet, sunt Tomi, Philippopolis, Thessalonice, Nicomedia, Amasia, Neocaesarea, Nicopolis (Armeniae), Ancyra (Galatiae), Mazaca-Caesarea, Pergamum, Smyrna, Ephesus, Cyzicus, Sardes, Philadelphia, Synnada, Laodicea (Phrygiae), Tralles-Caesarea, Tarsus, Anazarbus, Perge, Side, Laodicea Syriae, Tripolis (?). Civitates autem *νεοχώροι*, ubi communia provinciae acta esse non constet, sunt Perinthus, Iuliopolis, Hierapolis, Aegae, Neapolis, Teus (?), Acmonia (?), Nysa (?), Abila-Leucas (?).

Unde priusquam concludatur, quod concludi oportet, nonnullas res, quae huc pertinent, perpenderis velim. Ac primum ex quattuor illis Asiae civitatibus, quae quando metropoles factae essent accurate definire potuimus, unam tantum Cyzicum ea aetate, qua neocoriae titulus in Asiam floreret, templo provinciali ornatam esse cognovimus ¹⁾. Eo igitur, quod Ephesus, ubi templum Claudii Asianos extruxisse comprobavimus, sub Nerone ²⁾, Pergamum autem et Smyrna, quae etiam prius quam Ephesii metropoleos iura acceperant, sub Traiano demum, ut videtur, neocoriae titulum sibi sumunt ³⁾, sententia, qua neocoria ad templa provinciae communia pertinuisse existimatur, neque confirmari neque refutari potest. Contra summi momenti est, quod Cyziceni Hadriani templo aedificato et neocoria ⁴⁾ et metropoleos iuribus et ludis communibus apud se actis ⁵⁾ gloriari incipiunt. Quae omnia eis propter unum illud Hadriani templum obtigisse nonne verisimillimum est?

¹⁾ p. 33 sq.

²⁾ Mionnet III p. 93 n. 253.

³⁾ Pergamum c. i. g. 3548; de Smyrna cf. Eckhel II 559.

⁴⁾ cf. Eckhel II 454.

⁵⁾ cf. p. 38 sq.

Deinde sacerdotum, quibus metropoleon templorum cura in Asia mandata erat, titulos perpendere e re erit. Appellantur ei ἀρχιερεὺς τῆς Ἀσίας ναοῦ τοῦ ἐν Σμύρνῃ, ναοῦ τοῦ ἐν Ἐφέσῳ ¹⁾, atque sicut templi Cyzicenorum Hadriano dedicati curam suscepit ἀρχιερεὺς τῆς Ἀσίας ναοῦ τοῦ ἐν Κυζίκῳ ²⁾, ita ceteris quoque in civitatibus, ubi templa provinciae erant, ἀρχιερεὶα τῆς Ἀσίας ναοῦ ἐν Περγάμῳ, ναοῦ ἐν Λαοδικείᾳ κ. τ. λ. fuisse consentaneum est. Quibus a sacerdotibus eos, qui ἀρχιερεῖς τῆς Ἀσίας ναῶν ἐν Περγάμῳ, ναῶν ἐν Σμύρνῃ, ναῶν ἐν Ἐφέσῳ appellantur, diversos non fuisse consentiunt ³⁾. Nec tamen quisquam, cur alterorum cura ad unum tantum templum, alterorum ad complura pertinuisse diceretur, causam indagasse videtur. Nemo, ut opinor, in infelicem coniecturam delabatur, ut in altero eiusmodi titulorum genere Caesarum templa singula cum aliorum numinum delubris comprehendi existimet. Immo in eis oppidis, ubi ἀρχιερεὶα τῆς Ἀσίας complurium templorum fuisse cognoscimus, Caesarum templa complura tempore procedente exstructa esse statuamus oportet. Quibus neocoriae titulum adhaesisse modo recte opinemur, cum Pergamum, Smyrna, Ephesus inde ab Hadriano duplici ⁴⁾, postea triplici neocoria gloriantur, in titulis ante Hadrianum (vel sub eius imperio) positis sacerdotes illos ἀρχιερεὶα τῆς Ἀσίας ναοῦ τοῦ ἐν Περγάμῳ, ναοῦ τοῦ ἐν Ἐφέσῳ, ναοῦ τοῦ ἐν Σμύρνῃ, in iis autem, qui postea compositi sunt, ἀρχιερεὶα τῆς Ἀσίας ναῶν τῶν ἐν Περγάμῳ etc. appellari consentaneum est. Quod num vere ita se habeat quaeritur. Ac titulum Sardibus repertum Le Bas-Wadd. III 626 γυναικα δὲ Κλαυδί[ου Ἐρ]μογένους

¹⁾ cf. Marquardt, ephemer. epigraph. I 209.

²⁾ cf. Mittheilungen 1881 p. 42. c. i. g. 3662.

³⁾ Marquardt, l. l. Waddington, ad voy. archéol. III 885. Monceaux, l. l. p. 41.

⁴⁾ De Pergamo cf. Le Bas-Waddington. 1721, de Smyrna c. i. g. 3148, de Epheso Eckhel II p. 520.

— — τὴν τειμὴν ἀποκαθέστησεν ὁ ἀ[δελ]φὸς αὐτῆς *Τι. Κλαύδιος Μειδί[ας]*, ἀρχιερεὺς τῆς Ἀσίας ναοῦ τοῦ ἐν Σμ[ύρ]νῃ Hadriani aetate vel prius positum esse quominus arbitremur, neque forma litterarum neque alia re prohibemur. Inter eos autem titulos, ubi ἀρχιερεὺς τῆς Ἀσίας ναῶν τῶν ἐν Σμύρνῃ commemoratur, tres quidem c. i. g. 2741. 3211 (cf. 3151 et Wadd. fastes 160). 3508 = Le Bas-Waddingt. III 5 aetati debentur, qua Smyrna iam neocoriis duabus gloriabatur, quartus (c. i. g. add. 3831 a 13) quo revocandus sit nescio. Deinde Pergamenorum sacerdos ἀρχιερεὺς τῆς Ἀσίας ναῶν τῶν ἐν Περγάμῳ tribus in titulis vocatur; inter quos c. i. g. 3494 — *Μ. Αὐρ. Διάδοχον*, ἱππικὸν, τὸν ἀρχιερέα τῆς Ἀσίας ναῶν τῶν ἐν Περγάμῳ — τιμηθέντα ὑπὸ τοῦ θειοτάτου ἀντοκράτορος *Μ. Αὐρ. Σεονῆρον Ἀλεξάνδρου Σεβαστοῦ κ. τ. λ.* saeculo p. Chr. tertio debetur; alterum c. i. g. 3839 ἡ βο[υλ]ῇ κ](αὶ) ὁ δῆμος *Μ. Αὐρ. Σεονῆρον*, ἀρχιερέα (sic) Ἀσία[ς] ναῶν τῶν ἐν Περγάμῳ — τὸν εὐ[ε]ρ[γ]έτ[ην] κ(αὶ) φιλόπατ[ρ]ιν illo non multo antiquiorem esse vel ex nomine sacerdotis elucet. Ne tertius quidem Le Bas-Waddingt. III 653 (c. i. g. 3416). — *Κ. Ἰούλ. Περικλέα*, υἱὸν Ἰουλίου Καλπουρνίου, ἀρχιερέως Ἀσίας ναῶν τῶν ἐν Περγάμῳ καὶ τῆς λαμπροτάτης πατρίδος, — ἀγωνοθέτην τῶν μεγάλων Ἀλείων — ἡ ἱερωτάτη βουλὴ καὶ ὁ λαμπρότατος δῆμος ante finem saeculi p. Chr. alterius positus esse videtur. Nam eadem fere litterae inveniuntur in alio lapide item Philadelphiae posito Le Bas-Wadd. 649, ubi Manilius Alexander asiarcha commemoratur, quem saeculo p. Chr. altero exeunte fuisse constat (cf. Wadd. ibid. n. 1669), et cognomina ut ἱερώτατος, λαμπρότατος hac ipsa aetate gliscere incipiunt.

Quod ad Ephesios attinet, num in titulo, quem anno p. Chr. 104 positum edidit Wood, disc. at Ephes. append. VI p. 18, verba [τῷ ἀρχιερεὶ τῆς Ἀσίας] ναοῦ κοινοῦ [ἐν

Ἐφεσῶ] ¹⁾ recte suppleantur nemo scit. Inscriptionem autem Acmoniensem c. i. g. add. 3858 e = Le Bas-Waddingt. 755, ubi M. Salvius (?) Montanus ἀρχιερεὺς Ἀσίας ναοῦ τοῦ ἐν Ἐφεσῶ κοινοῦ τῆς Ἀσίας commemoratur, et c. i. g. 3415, ubi Flavia Ammios Aristion ἀρχιέρεια τῆς Ἀσίας ναοῦ τοῦ ἐν Ἐφεσῶ vocatur, antequam Ephesii Hadriani templum aedificassent, compositas esse quominus existimemus, cum nihil obstat, titulus c. i. g. 2965 = Le Bas-Wadd. 146 [Σαβεῖναν Σεβαστὴν γυναικα —] αὐτοκρά-
τ[ορος] — [Τραῖ]ανοῦ Ἀδριανοῦ, — ἡ φιλοσέβαστος [Ἐφ]εσίων
βουλὴ καὶ ὁ νεω[κό]ρος δις δῆμος καθιέρωσαν ἐπὶ ἀνθυ-
πάτου Τ. Ἀνρηλίου Φούλβου Ἀντωνεῖνου — ἐργεπιστατή-
σαντος Τιβερίου Κλαυδίου — Μάγνου Χαριδήμου φιλοσε-
βάστου καὶ ἀρχιερέως τῆς Ἀσίας ναοῦ τοῦ ἐν Ἐφεσῶ, ut
quo duarum Ephesi neocoriarum, unius autem templi pro-
vinciae mentio fiat, difficultatem magnam afferre videtur.
Quamquam revera ea facillima est ad expediendum. Nam
ut Claudius Charidemus tum, non antea pontifex Asiae
fuerit, cum hic titulus M. Aurelio Fulvo Antonino procon-
sule (c. a. 130—135, cf. Wadd. fast. 135) poneretur, paucis
autem annis ante proconsule M. Peducaeo Priscino (c. a.
127, cf. Wadd. ibid. n. 132) Ephesii simpliciter neocori
appellentur in titulo c. i. g. 2966 = Le Bas-Wadd. 147 ²⁾
[Σαβεῖναν Σεβαστὴν, γυναικα] αὐτοκράτορος Καίσαρος —
Τραῖανοῦ Ἀδριανοῦ Σεβαστοῦ, ἡ φιλοσέβαστος Ἐφεσίων
βουλὴ καὶ ὁ νεωκόρος δῆμος καθιέρωσαν ἐπὶ ἀνθυπάτου
Πεδουκαίου Πρεισκείνου κ. τ. λ., inter hos annos Ephesiis,
ut templum Hadriano aedificarent et neocoriae duplicis titu-
lum sumerent, concessum esse apparet. Quodsi T. Fulvo
Antonino proconsule unum templum commemoratur, Ha-

¹⁾ Temere Woodius [τῷ ἀρχιερεῖ ἐν Ἐφεσῶ] ναοῦ κοινοῦ [τῆς Ἀσίας].

²⁾ Egregie Boeckhium in tempore, cui hic titulus deberetur, de-
finiendo erasse Waddingtonius demonstravit.

driani aedem peraedificatam tum nondum fuisse probabile videtur. Quod brevi post factum esse cognoscimus ex titulo initio imperii Antonini Pii composito c. i. g. 2987 b [τὸν δεῖνα] — ἀρχιερέα Ἀσ[ί]ας ναῶν τῶν ἐν Ἐφέσῳ καὶ ἄγω[ρο]θέτην τῶν μεγάλων [Ἀδρια]νείων τῆς δευτέρας πε[ντε]τηρίδος — δοθέντα [λογιστῇ]ν ὑπὸ θεοῦ Ἀδριανοῦ τῇ φιλ[ο]σεβείᾳ γερουσίᾳ, φ[ιλη]θέντα δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ μεγ[ίστου] αὐτοκράτορος Καίσαρος Αἰλίου Ἀδριανοῦ Ἀντωνεῖ[νου] Σεβαστοῦ κ. τ. λ.¹⁾

Quae cum ita sint, ea aetate, qua Pergamum, Smyrna, Ephesus neocoria simplici gloriabantur, earum pontifices ἀρχιερέας τῆς Ἀσίας ναοῦ τοῦ ἐν Περγάμῳ, ἐν Ἐφέσῳ, ἐν Σμύρνῃ, postea cum neocoriis compluribus ornatae essent, ἀρχιερέας τῆς Ἀσίας ναῶν τῶν ἐν Περγάμῳ κ. τ. λ. appellatos esse censemus. Quod titulo Sardiano c. i. g. 3461 Λεύκιον Ἰούλιον Βοννᾶτον — ἀρχιερέα τῆς Ἀσίας ναῶν τῶν ἐν Ἀνδία Σαρδιανῶν — ἀρχιερέα τῶν τρις [καίδεκ]α πόλεων καὶ στεφανηφόρον καὶ ἱερέα Τιβερίου Καίσαρος κ. τ. λ. refutari multum abest ut concedamus. Solet quidem hic titulus Tiberii aetati attribui, utpote cuius sacerdos ibi commemoretur : sed eodem iure titulum Le Bas-Waddingt. 1224, quem tertio p. Chr. saeculo deberi constat, cum verba ἱεράτευσεν καὶ αὐτὸς τοῦ κοινοῦ Ἀνκίων ἔθνους Τιβερίου Καίσαρος εὐσεβῶς ibi legantur, in Tiberii aetatem revocares.

Postremo respici iubemus verba marmoris Cyziceni c. i. g. 3675 — Γάιος Γαίον, ὁ καὶ Πίστος, Κυμαῖος καὶ Κυζικηνὸς, νεικήσας ἀνδρῶν πανκράτιον Ἀδριάνεια Ὀλύμπια κοινὸν Ἀσίας τῇ ἐνδεκάτῃ ὀλυμπιάδι καὶ Βαρβίλλῃ ἐν

¹⁾ Compluribus in titulis, quos Woodius edidit (l. l. append. VI 8, 9, 14) Tiberius Julius Rheginus ἀρχιερεὺς ναῶν τῶν ἐν Ἐφέσῳ appellatur. Ubi cum post vocem ἀρχιερεὺς — τῆς Ἀσίας supplendum esse verisimile sit (cf. Mommsen, Roem. Gesch. V p. 319), Antonini Pii aetate aut postea eos positos esse — nam Εὐσέβεια ἐν Πντεόλοις commemorantur n. 8 — monere liceat. Ceterum conferas excursus.

Ἐφεσῶν κ. τ. λ. In civitatibus enim fere omnibus, quae ab Hadriano neocoriam impetraverunt, Hadrianea Olympia celebrata esse constat ¹⁾. Ludos igitur, qui hoc loco commemorantur ²⁾, cum neocoria ab Hadriano Cyzicenis concessa cohaesisse quis est qui neget? Quomodo autem his κοινὸν Ἀσίας addi potuerit, nisi neocoriae titulus a templis provinciae communibus ducta esset, explicari non potest.

Quodsi miram illam civitatum νεωχόρων et metropoleon congruentiam respicimus, facere non possumus, quin metropoles propter templa sua neocoriae titulum sibi assignasse statuamus; unde sequitur ut quascunque civitates νεωχόρους fuisse certum est, templa Caesarum provincialia habuisse, si non scimus, suspicemur oporteat. Hoc cadit, ut opinor, in Perinthum, Hierapolin, Aegas Ciliciae, Neapolin Palaestinae. Earum autem neocoriam, quae uno tantum vel duobus nummis comprobatur, priusquam argumentis certioribus convincamur, aut dubio subiectam esse, aut non ad Caesares, sed ad quodvis numen domesticum pertinuisse censemus. Quas inter rationes utra praeferenda sit, si de Iuliopoli, Teo, Acmonia, Nysa, Abila-Leucade agitur, uniuscuiusque arbitrio permittimus.

§. 2.

De ludis in civitatibus neocoris celebratis ³⁾.

Quaerentibus nobis de templis civitatum νεωχόρων quomodo res se haberet, cum disceptare aliquatenus contigerit, quibus propter condicionem suam neocoriae imperatoriae titulus adsignandus, quibus abnegandus esset, quaestione de ludis cum templis eiusmodi coniunctis instituenda aliam in partem fore ut res nostra proficiat speramus.

¹⁾ cf. infra § 2.

²⁾ Hadrianea Olympia Cyzicenorum intellegenda esse reapse patet.

³⁾ Fusius quam subtilius de hac re egit Krause, l. l. p. 75 sq.

Etenim num cui civitati ex unius vel duorum numerorum testimonio neocoriae titulus iure attribuatur ut diiudicemus, ludis perlustratis minime adiuvamur. Neque enim ideo quod de ludis in Augustorum honorem in civitate aliqua actis nihil constat, cum, ut alia omittamus, casu fieri possit, ut hoc nesciamus, neocoriam ei abiudicare licet, neque quia constat, ei hunc titulum temere attribueamus. Nam blandiebatur urbs aliqua ludis celebratis cuivis imperatori, neque tamen νεωκόρος erat, quia metropoleos iuribus carebat. Ut Nicaea, etsi *Ἀνγούστεια*, *Κομμόδεια*, *Σεονήρεια*, *Φιλαδέλφεια* Nicomediam aemulata celebranda curavit ¹⁾, neocoriae titulum nunquam obtinuit.

Ceterum cum templis, quibus ornatae civitates νεωκόροι appellabantur, ludos semper fuisse coniunctos affirmare difficile videtur. Miramur quidem, quod Cassius Dio, postquam templa Romae et Augusti Pergami et Nicomediae aedificare provinciales iussos esse narravit, ἀγῶνος Pergami instituti ille quidem mentionem facit, at de Nicomedia nihil addit ²⁾. Quamquam consuetudinem fuisse, ut quotiescunque in civitatibus templa Augustorum aedificarentur, novi quoque ludi instituerentur, libenter concedimus. Quos ab eo principe, cui templum dedicatum est, nomen traxisse et consentaneum est et demonstrari potest. E. g. ἀγών ille ἱερός, quem Pergamenos, cum Romae et Augusti templum erigeretur, instituisse Cassius Dio tradit, appellatur ὁ ἐν Περγάμῳ τῶν Ῥωμαίων Σεβαστῶν ³⁾ vel Ῥωμαῖα Σεβαστὰ τὰ τιθέμενα ὑπὸ τοῦ κοινοῦ τῆς Ἀσίας ἐν

¹⁾ cf. Eckhel II 428.

²⁾ LI 20, 8 ταῦτα μὲν ἐν τῇ χειμῶνι ἐγένετο, καὶ ἔλαβον καὶ οἱ Περγαμηνοὶ τὸν ἀγῶνα ἱερὸν ὀνομασμένον ἐπὶ τῇ τοῦ ναοῦ αὐτοῦ τιμῇ ποιεῖν. In titulo Olympiae Hadriani aetate posito, quem edidit Dittenberger, Archaeol. Zeit. 1877 p. 100 n. 68, aliquis vicisse dicitur Πέργαμον β' τὸ ἱερόν; ubi agonem, cuius Dio mentionem facit, intelligendum esse suspicamur.

³⁾ c. i. g. 3902 b (cf. supra p. 34).

Περγάμω ¹⁾). Atque Cyzici, Smyrnae, Ephesi, quas civitates Hadriani *νεωκόρους* fuisse constat ²⁾, *Ἀδριάνεια* vel *Ἀδριάνεια Ὀλύμπια* celebrata esse scimus ³⁾. Item Tarsenses, cum neocoriam (alteram) a Commodο impetrassent ⁴⁾, *Κομμόδεια* instituerunt ⁵⁾. Atque omnibus fere in civitatibus, quae ab Septimio Severo vel a filiis eius neocoriam adeptae sunt, *Σεονήρεια* vel *Σεονήρεια-Φιλαδέλφεια* vel *Ἀντωνεινιανὰ* agebantur, ut Perinthis ⁶⁾, Cyzici ⁷⁾, Sardibus ⁸⁾, Caesareae Cappadociae ⁹⁾, Laodiceae Syriae ¹⁰⁾.

Inter quos agones plerosque quidem quinquennales fuisse demonstrari potest. Nam primum civitates, cum Hadrianea Olympia, *Κομμόδειον ἰσολύμπιον* instituerent, ab Olympiis Pisaeis exemplum repetisse verisimile est. Quocum congruit, quod legimus in titulo supra laudato ¹¹⁾ c. i. g. 2987 b [*ἄγω*]νοθέτην τῶν μεγάλων [*Ἀδρια*]νείων τῆς δευτέρας πε[ντε]τηρίδος et c. i. g. 3675 νεικήσας — *Ἀδριάνεια Ὀλύμπια κοινὸν Ἀσίας τῇ ἐνδεκάτῃ ὀλυμπιάδι*. Deinde cum Suetonius (Aug. 59) provinciarum plerasque

¹⁾ Bullet. de corr. hellén. V p. 231. Ab his ii qui *Ἀνγούστεια ἐν Περγάμω* appellantur (c. i. g. 3208/9. 5913. c. i. a. III 129) diversi non fuisse videntur.

²⁾ cf. Eckhel II p. 454. 559. 520.

³⁾ Cyzici : c. i. g. 3665. 3675.

Smyrnae : Philostr. p. 530 (V. S. ed. Kayser p. 43, 2). c. i. g. 5913. c. i. a. III 127. 129. Wood, l. l. append. VI n. 20. Archaeol. Zeit. 1877 p. 100.

Ephesi : c. i. g. 1731. 2810. 2987 b. 3208. 3428. 5916. Le Bas-Wadd. 1821 = c. i. l. III 296. c. i. a. III 129. Wood, l. l. append. VI n. 18. Archaeol. Zeit. l. l.

⁴⁾ Eckhel III 76.

⁵⁾ c. i. g. 4472 ἐν Ταρσῶ ἰσολύμπιον οἰκουμενικὸν Κομμόδειον. Head, l. l. p. 617.

⁶⁾ Head p. 232.

⁷⁾ Ibid. p. 454.

⁸⁾ Ibid. p. 553.

⁹⁾ Ibid. p. 633.

¹⁰⁾ c. i. g. 4472 ἐν Λαοδικείᾳ — οἰκουμενικὸν Ἀντωνεινιανόν.

¹¹⁾ p. 60.

super templa et aras ludos quoque quinquennales oppidatim constituisse dicat (cf. Joseph. antiq. XVI 3, 1. bell. Iud. I, 28, 8), agonem Pergami ab Asianis, Ancyrae ab Galatis tum institutum quinto quoque anno celebratum esse suspicari in promptu est. Cum vero ullius eorum agonum condicionem aliam fuisse adhuc quidem nulla re comprobetur, non temere, ut opinor, faciet, qui omnes hos civitatum *νεοχώρων* ludos quinquennales fuisse accipiet.

Quibus igitur in provinciis una metropolis atque unum templum provinciae commune erat, synedri civitatum quotannis, ut videtur, eo convenerunt, neque vero semper eorum concilium ludi exceperunt, sed ut Pythia amphictyonum concilium certis tantum annis. Difficultatem autem afferunt eae provinciae, ubi complures metropoles erant. E. g. in Asia commemorantur *κοινὸν* (*κοινὰ*) ¹⁾ *τῆς Ἀσίας ἐν Περγάμῳ* ²⁾, *ἐν Σμύρνῃ* ³⁾, *ἐν Ἐφέσῳ* ⁴⁾, *ἐν Σάρδεσι* ⁵⁾, *ἐν Κυζίκῳ* ⁶⁾, *ἐν Λαοδικείᾳ* ⁷⁾, *ἐν Φιλαδελφείᾳ* ⁸⁾, atque reliquis quoque in civitatibus, quas metropoles fuisse comprobavimus, ut Trallibus, Hierapoli, Synnadae (?), ludos eosdem actos esse suspicari licet.

¹⁾ Inter haec nihil interesse videtur : hoc solum affirmari potest, aetate antiquiore *κοινόν* solum adhiberi atque idem postea praevalere. Raro *κοινός Ἀσίας* (scil. *ἀγών*) invenitur, ut in nummo Sardium Eckhel III 117.

²⁾ c. i. g. 1720. 5806 (perfectior legitur bullet. dell' instit. 1877 p. 109). Le Bas-Wadd. III 1620b (imperfectus legitur c. i. g. add. 2810b). bullet. de corr. hellén. 1887 p. 80.

³⁾ c. i. g. 247 (= c. i. a. III 128). 1720. 3208. 3910. 5804. 5913. 5918. Le Bas-Wadd. l. l. c. i. a. III 129. bullet. dell' instit. l. l. Mitteil. 1882 p. 255 n. 26.

⁴⁾ Wood, append. VI n. 8. bullet. de corr. hell. 1887 p. 80.

⁵⁾ c. i. g. 5918. c. i. a. III 129. Mitteil. 1883 p. 327 (depravatus legitur Le Bas-Wadd. III 609).

⁶⁾ c. i. g. 3674 (cf. 3675). Wood, append. VI n. 14.

⁷⁾ Wood, ibid. n. 8. Head p. 566.

⁸⁾ c. i. g. 1068. 3428. bullet. de corr. hell. IX p. 69.

Quibus de agonibus opinio satis mira circumfertur. Putant enim eos tanquam extraordinarios fuisse atque tum in eis metropolibus editos esse, cum concilium provinciae ibi haberetur¹⁾. Quod concedi fortasse posset, si ei ludi quotannis concilium provinciae excepissent. Sed propter titulos ut c. i. g. 1420 — *καὶ Ἀχτια καὶ κοινὰ Ἀσίας καὶ τοὺς λοιποὺς ἀγῶνας πενταετηρικοὺς καὶ [τ]ριετηρικοὺς* (cf. ibid. 1421) Monceaux ipse ludos eos Asiae communes non quotannis, sed quinto quoque anno una cum concilio provinciae actos esse ponere coactus est²⁾. Addas verba tituli bullet. dell' inst. 1877 p. 110 supra allati³⁾ *κοινὸν Ἀσίας ἐν Ζμύρνῃ ἀγενεῖων πανκράτιον καὶ τῇ ἐξ ἧς πενταετηρίδι [ἀνδρῶν πάλην] καὶ πανκράτιον* et c. i. g. 3674 *Μ. Αὐρήλιος Κόρος — νεικήσας κοινὸν Ἀσίας ἐν Κυ[ζ]ίκῳ πανκράτιον πενταετηρίδι ζ'.*

Quamquam nobis, qui paucissima de his rebus sciamus, per saeculum p. Chr. alterum illud *κοινὸν τῆς Ἀσίας* saepius quam vicies quinquies celebratum esse demonstrare prope licet. Praeterea quomodo Monceaux explicare potest, quod in titulo Delphico c. i. g. 1719 aliquis tredecies *κοινὸν τῆς Ἀσίας* vicisse dicitur (*κοινὸν Ἀσίας ιγ'*), aut quod M. Aurelius Asclepiades, qui exeunte saeculo p. Chr. secundo fuit, quinquies ludis Asiae communibus Smyrnae celebratis victor interfuisse dicitur? (cf. c. i. g. 5913 col. 26 *Ζμύρναν ἔ κοινὰ Ἀσίας*⁴⁾, δις τὸ δεύτερον στίσας τοὺς ἀνταγωνιστάς, ὁμοίως ἐν Ζμύρνῃ Ὀλύμπια καὶ Ἀδριάνια Ὀλύμπια.) Multo saepius, hercle, hos ludos in metropolibus actos esse accipere debemus.

Quodsi Aelius Aristides in oratione XLII, quam *περὶ*

¹⁾ cf. Marquardt, ephem. epigr. I p. 209. Monceaux, l. l. p. 73 sq. Hauvette-Besnault, bull. de corr. hellén. V p. 233.

²⁾ l. l. p. 56/7.

³⁾ p. 36.

⁴⁾ Errant, qui hoc ἔ aliter explicant atque nos fecimus.

ὁμονοίας ταῖς πόλεσι Pergami habuit, θαυμάζω δὲ inquit ὅτι σεμνύνεσθε μὲν οὐχ ἥκιστα τοῖς ναοῖς καὶ τοῖς ἀγῶσιν, οὓς κοινὸν νομίζετε, ὑπὲρ δὲ αὐτῶν τούτων διεστήκατε (I 790 Dind.), sicut complura provinciae templa ita complures provinciae agones cum templis coniunctos intelligendos esse consentaneum est. Quod optime confirmatur titulo c. i. g. 3675 νεικήσας — Ἀδριάνεια Ὀλύμπια (Cyzici) κοινὸν Ἀσίας τῇ ἐνδεκάτῃ ὀλυμπιάδι. Nam ludi ad Hadriani templum pertinentes, quo exstructo Cyzicus μητρόπολις et νεωκόρος facta est ¹⁾, ibi Asiae communes vocantur. Praeterea ludi, qui apud aedem Romae et Augusto Pergami dedicatam agebantur, in titulo, qui Coi repertus editus est bullet. de corr. hellén. V p. 231, Ῥωμαῖα Σεβαστὰ τὰ τιθέμενα ὑπὸ τοῦ κοινοῦ τῆς Ἀσίας ἐν Περγάμῳ appellantur. Cum igitur agones cum iis templis coniuncti, quibus Pergamum et Cyzicus metropoleos iura debebant, Asiae communes vocentur, nulla autem causa inveniri possit, cur ludi, qui ad templum Tiberii Smyrnae, Claudii Ephesi, vel aliorum Caesarum aliis in metropolibus agebantur, non ipsi quoque Asiae communes fuerint, omnes agones tum institutos, cum civitates metropoleos factae sunt, κοινὸν fuisse atque appellari potuisse censemus. Denique cum illa Ῥωμαῖα Σεβαστὰ τὰ τιθέμενα ὑπὸ τοῦ κοινοῦ τῆς Ἀσίας ἐν Περγάμῳ ab iis ludis, qui appellantur κοινὰ Ἀσίας ἐν Περγάμῳ, diversa non fuisse concedant ²⁾, Cyzicenis ludos suos Ἀδριάνεια Ὀλύμπια κοινὸν Ἀσίας breviter κοινὸν vel κοινὰ τῆς Ἀσίας vocare licuisse ne negent, certe cavebunt. Ac sane quod legimus in titulo c. i. g. 3674, quem secundo p. Chr. saeculo deberi certum est, νεικήσας κοινὸν Ἀσίας ἐν Κυζίκῳ παίδων πανκράτιον πενταετηρίδι ζ', id κοινὸν τῆς Ἀσίας quinto quoque anno Cyzici

¹⁾ cf. supra p. 56.

²⁾ Hauvette-Besnault et Dubois, qui titulum ediderunt, l. l. p. 233. Monceaux l. l. p. 74.

celebratum ipsum illum agone Hadrianorum Olympiorum fuisse manifestum est ¹⁾. Apparet igitur illa κοινὰ τῆς Ἀσίας non fuisse ludos peculiares, sed eosdem atque qui cum templis provincialibus coniuncti alibi ab eo Augusto, cui templum dedicatum erat, nomen ducunt. Hanc opinionem eo, quod illa κοινὰ τῆς Ἀσίας inter ludos quinquennales numerantur, feliciter confirmari vix est quod dicam.

Quamquam hoc iterum moneo in eorum solum templorum ludos cadere, quibus aedificatis civitates metropoleos iura acceperint. Alia est eorum agone condicio, qui postea, cum in metropolibus nonnullis secundum aut tertium Augustorum templum aedificaretur, ibi instituti sunt. Quae templa, licet in Asia quidem et ipsa τοῖς ἀρχιερεῦσι τῆς Ἀσίας mandata sint ²⁾, tamen ab iis oppidis, ubi exstructa erant, sustentata esse videntur. Hoc quidem certum est, Smyrnaeos neocoriam alteram ab Hadriano adeptos eius templum suis opibus aedificasse ³⁾ et ludos Hadrianeos tum institutos ab agone communi Smyrnae celebrato accurate distingui, ut in titulo c. i. a. III 129, ubi inter alios ludos commemorantur Ὀλύμπια ἐν Σμύρνῃ, Ἀδριανὰ Ὀλύμπια ἐν Σμύρνῃ, κοινὰ Ἀσίας ἐν Σμύρνῃ, et c. i. g. 5913 Ζμύρναν εἰς κοινὰ Ἀσίας — ὁμοίως ἐν Ζμύρνῃ Ὀλύμπια καὶ Ἀδριάνια Ὀλύμπια. Idem inde concludere fortasse licet, quod Smyrnaei Polemoni, quo auctore neocoriam alteram ab Hadriano acceperunt, et prognatis eius Hadrianeis perpetuo praesidere permiserunt : cf. Philostr. p. 530 (vit. soph. ed. Kayser p. 43, 2) προκαθῆσθαι γὰρ τῶν Ἀδριανῶν Ὀλυμπίων ἔδοσαν τῷ ἀνδρὶ καὶ ἐγγόνοις. Nam ludis illis communibus provinciae, ut videtur, magistratus vel sacerdotes praeerant. Similia de Hadrianeis Ephesiorum comperimus : nam in

¹⁾ Id iam Boeckhius monuit.

²⁾ cf. supra p. 57 sq. et excursus.

³⁾ Philostrat. p. 531 (V. S. ed. Kayser p. 43, 17); cf. supra p. 29, adn. 3.

titulo Le Bas - Wadd. 1821 = c. i. l. III 296 Cn. Dottius Plancianus asiarchia templorum Ephesi functus a Marco imperatore agonotheta perpetuus Hadrianeion Ephesi electus esse dicitur.

Mirum igitur non est, quod τὸ κοινὸν Βιθυνίας quoque ab eis ludis distingui solet, qui ad alteram Nicomedensium neocoriam pertinebant. Quam quidem a Commodो eis concessam esse constat ¹⁾. Sed interfecto hoc imperatore atque hoste patriae appellato Nicomediae incolas neocoriam suam alteram ad Sept. Severum transtulisse demonstrari potest ²⁾. Ludi igitur neocoriae eorum alterius postea Severiani vocantur. Qui ab agone Bithyniae communi ubique discernuntur : cf. c. i. g. 3428 κοινὸν Βιθυνίας ἐν Νειχομηδείᾳ — Σεονήρεια ἐν Νειχομηδείᾳ κ. τ. λ. et c. i. a. III 129. l. 21 Σεονήρεια ἐν Νειχομηδείᾳ β', κοινὸν Βιθυνίας ἐν Νειχομηδείᾳ β' κ. τ. λ.

Distingui igitur videtur inter templa, quibus exstructis civitates metropoleos et νεωκόρου nomen adipiscuntur, et ea, quae a metropolibus neocoriarum complurium cupidis postea Caesaribus dedicantur. Quod Macedoniae exemplo confirmari potest. Cuius metropoles Beroeam et Thessalonicen fuisse docuimus ³⁾; tertio autem p. Chr. saeculo, quamquam Thessalonicae duo templa erant — duplici neocoria haec civitas gloriatur ⁴⁾ — Beroea autem, si non duabus, certe una aede provinciali ornata erat, τὸ κοινὸν Μακεδόνων non tribus, sed duabus neocoriis gloriatur ⁵⁾. Intellegenda sunt haud dubie templum Beroeae et alterum templum Thessalonicensium; templi secundi alicui Caesarum ab iis dedicati concilium provinciae rationem non habet.

¹⁾ Eckhel II 431.

²⁾ cf. infra cap. II § 2 fin.

³⁾ p. 52 sq.

⁴⁾ Eckhel II 79.

⁵⁾ Ibid. p. 64.

Quae si recte se habent, quod inter ludos quoque templorum generis utriusque distinguitur, non offendimus¹⁾.

§ 3.

*De senatusconsulto ad neocoriae titulum gerendum
necessario²⁾.*

De templis Caesaribus in provinciis erigendis patres consulere opus fuisse, si non verbis οὔτοι ναοὶ δόγματι συγκλήτου, quae in nummo quodam Ephesiorum legi dicuntur³⁾, Taciti certe (annal. IV 55/6) et Dionis (LXXII 12) narratione comprobatur. Quod non in eas solum provincias cadere, quae senatus, sed etiam in eas, quae imperatorum in dicione erant, inde elucet, quod Nicomedensibus Commodi templum extruere a senatu permissum esse traditur⁴⁾. Nam Bithyniam inde ab Hadriano quidem a legatis Augusti pro praetore administratam esse constat. Quamquam hac quoque in re senatum principum voluntatem intuitum esse, si non sciremus⁵⁾, suspicari nobis liceret.

Quodsi secundo p. Chr. saeculo Asiae civitates in nummis ac lapidibus neocoros sese esse τῶν Σεβαστῶν κατὰ τὰ δόγματα τῆς συγκλήτου affirmare incipiunt, his verbis senatus illa consulta, ex quibus templa aedificata erant, significari ut existimes, animum facile inducas. Nam

¹⁾ Quid Guiraudius de ludis provincialibus sentiret, ex longa eius disputatione (les assemblées provinciales p. 76 sq. 120 sq.) cognoscere non potuimus; concilia et ludi provinciarum usque ab eo ibi confunduntur.

²⁾ cf. Eckhel IV 297. Krause, l. l. p. 41/2. Monceaux, l. l. p. 21.

³⁾ cf. Eckhel II 517.

⁴⁾ Cass. Dio l. l.

⁵⁾ Conferas quod Smyrnaei senatusconsultum, quo δις νεωκόροι facti sunt, inter Hadriani beneficia enumerant (c. i. g. 3148), et quod Cassius Dio (l. l.), ut Saoterum apud Commodum multum valuisse comprobet, Nicomediae, eius patriae, a senatu Commodi templum erigere permissum esse narrat.

hoc quidem dubio vacat, quin initio patres nomen neocoriae minime curaverint. An aliter explicari potest, quod metropoles Asiae magis minusve multo postquam templum ludosque ex senatusconsulto Caesaribus dedicaverunt, νεωκόρους sese appellare coeperunt? Immo orientales, ut ea, quae a senatu impetrassent, breviter significarent, hunc titulum invenisse paullatimque propagasse certum est. Cum igitur in decretis, quibus Pergamenis, Smyrnaeis, Ephesiis templa Caesaris, Tiberii, Claudii aedificare patres permisissent, neocoriae tituli mentionem factam esse nullo modo credi possit, verba illa (νεωκόρος) κατὰ τὰ δόγματα τῆς συγκλήτου ita, uti nos fecimus, videntur intellegenda esse. Quamquam neque aliis in provinciis neocoriae titulo ea addi neque in Asia ante finem saeculi p. Chr. secundi¹⁾ respicere debemus. Atque cum ipsa in Asia Romanos inde ab Antonino Pio titulorum civitatum singularum rationem habuisse sciamus, aliudne hoc loco agnoscendum sit videndum est.

Antoninus Pius enim, ut discordiarum, quae vana titulorum captatione inter Asiae civitates maiores perpetuae fere erant, finis tandem esset, iis sua cuique cognomina attribuit. Quod Philostrati²⁾ et Aelii Aristidis³⁾ narratione significatum confirmatur titulo a Woodio reperto,

¹⁾ Exemplum vetustissimum, quantum video, praebet titulus, quem proconsule Tineio Sacerdote (cf. Waddingt. fast. 164) Ephesi positum ediderunt praeter Waddingtonium Car. Curtius, Hermae VII 29; Wood, l. l. append. VI 6. (cf. supra p. 22.)

²⁾ p. 539/40 (V. S. ed. Kayser p. 50) ἡριζεν ἡ Σμύρνα νπὲρ τῶν ναῶν καὶ τῶν ἐπ' αὐτοῖς δικαίων, ξύνδικον πεποιημένη τὸν Πολέμωνα ἐς τέρμα ἤδη τοῦ βίου ἤκοντα (c. a. 140 p. Chr.) κ. τ. λ.

³⁾ or. XLII περὶ δημοσίας ταῖς πόλεσιν I p. 793 Dind. ἐρρίζομεν καὶ μαχόμεθα — καὶ ταῦθ', ὧς γ' ἐγὼ μέμνημαι, καὶ τοῦ κρατίστου τῶν βασιλέων καὶ πάντας παιδεία παρελθόντος αὐτοῦ διαρρηδὴν περὶ τούτων ἐπιστείλαντος το κατ' ἀρχὰς εὐθὺς καὶ ὑποσχομένον τούτους βελτίστους καὶ ἀρίστους κρινεῖν, οἵτινες ἂν τῆς δημοσίας ἀρχώσιν ἐκόντες εἶναι.

quem edidit atque commentatus est Waddington, mém. de l'inst., académ. des inscript. et belles lettres XXVI 1, 253 (cf. Wood, append. V 2). Est epistula Antonini Pii ipsius Ephesiis intra annos 140 et 144 missa : *Αὐτοκρα[άτωρ Καῖσαρ]* — [*Τίτος Αἴλιος Ἀδριανὸς Ἀντωνεῖ[νος Σεβαστὸς ὕπατος τὸ γ' — [Ἐφεσίων τοῖς [ἄρχουσι καὶ τῇ] βουλῇ καὶ τῷ δῇ]μῳ χαίρ[ειν]. Περγαμηνοῦς ἀπεδε[ξάμην ἐν τοῖς [πρὸς ὑμᾶς γ]ράμμασιν χρησαμένο[ς τοῖς] ὀνόμασιν, οἷς ἐγὼ χρῆσθαι τὴν πόλιν τὴν ὑμετέρα[ν ἀπ]εφ[η]νάμην· οἶμαι δὲ καὶ Σμυρναίους κατὰ τύχην παρα[λελ]οιπέναι ἐν τῷ περὶ τῆς συνθυσίας ψηφίσματι, τοῦ λοιποῦ δὲ ἐκόντας εὐγνωμονήσειν, ἐὰν καὶ ὑμεῖς ἐν τοῖς πρὸς αὐτοὺς γράμμασιν, ὃν προσήκει τρόπον καὶ κέκριται, τῆς πόλεως αὐτῶν [ἀεὶ ἧ]ε μεμνη[μέ]νοι κ. τ. λ.*

Ephesiorum nomen sollemne, quod tum confirmatum est, erat ἡ πρώτη καὶ μεγίστη μητρόπολις τῆς Ἀσίας καὶ δις (postea τρίς) νεωκόρος τῶν Σεβαστῶν (κατὰ τὰ δόγματα τῆς συγκλήτου) ¹⁾ Ἐφεσίων πόλις. Quod primum invenitur in titulis sub Antonino Pio positis Wood, l. l. append. VI 7. VIII 12. bullet. de corr. hellén. IX 126. Nam in titulo c. i. a. III 485 (cf. c. i. g. 335) Hadriani aetate attribuendum idem recte suppleatur subdubitamus. Postea hoc nomen usitatissimum est ²⁾; neque miramur, quod vel media in inscriptione latina id occurrit ³⁾. Ut in nummis nusquam id plenum inscriberent, sed neocoria *προτείας* titulo

¹⁾ Haec verba initio semper, postea saepe omittuntur.

²⁾ cf. c. i. g. 2968; 2972 (= Le Bas-Wadd. 147 b); 2977 (= Le Bas-Wadd. 147 a); 2987 b (?); 2988; 2990 (= Le Bas-Wadd. 158 a); 2992; Le Bas-Wadd. 140; Waddingt. fast. 151; Wood, l. l. append. III 15. VI 3. 15; bullet. de corr. hellén. I p. 290 n. 77 (imperf. legitur c. i. g. 3004).

³⁾ c. i. l. III 6076 s]plendidissima[e] civitatis Ephesiorum τῆς πρώτης καὶ μεγίστης μητροπόλεως τῆς Ἀσίας καὶ β' νεωκόρου τῶν Σεβαστῶν A. Iunium — Pastorem. etc.

interdum addito contenti essent ¹⁾, spatio angusto adducti esse videntur.

Smyrnae autem quae cognomina imperator significet, ex titulis eidem quidem aetati attribuendis adhuc nondum patefactum est. Tamen eum eius oppidi titulum, qui tertio p. Chr. saeculo plenus conspicitur, ἡ πρώτη τῆς Ἀσίας κάλλιει καὶ μεγέθει καὶ λαμπροτάτῃ καὶ μητρόπολις τῆς Ἀσίας καὶ τρὶς νεωκόρος τῶν Σεβαστῶν κατὰ τὰ δόγματα τῆς ἱερωτάτης συγκλήτου καὶ κόσμος τῆς Ἰωνίας ²⁾ vel — τρὶς νεωκόρος τῶν Σεβαστῶν καὶ κόσμος τῆς Ἰωνίας κατὰ τὰ δόγματα τῆς ἱερωτ. συγκλήτου ³⁾ ei iam antea concessum esse suspicari licet.

Pergamenorum quidem, quantum video, de titulo sollemni adhuc nihil constat; sed eorum quoque cognomina imperatores curasse, quid Pergamum, Smyrna, Ephesus *προτείας* nomine sumpto significaverint quaerentibus nobis apparebit. Quem primatum Epheso ab Antonino Pio confirmatum esse cum intellexerimus, Philostratus, qui actionis apud imperatorem tum actae mentionem facit, cum ἀπῆλθεν inquit ἡ Σμύρνα τὰ προτεῖα νικῶσα ⁴⁾, id solum indicare potest, Smyrnam quoque ius *πρώτην* sese appellandi ab Antonino adeptam esse. Ac sane Smyrnaei in nummis *πρῶτοι τῆς Ἀσίας* vel *πρῶτοι* appellantur ⁵⁾. Quocum congruere non videtur, quod in nummis Macrini legitur *Ἐφεσίων μόνων πρώτων Ἀσίας* ⁶⁾. Vanitatis et arrogantiae indicia haec esse Eckhelius censet, cum Smyrna quoque et Pergamum *πρῶτοι τῆς Ἀσίας* fuerint. Sed Smyrnaei quidem *πρῶτοι τῆς Ἀσίας* non eodem sensu atque Ephesii appellantur. Quod titulo utriusque pleno clare indicatur :

¹⁾ cf. Eckhel II 521. Head 498.

²⁾ c. i. g. 3197. 3202. 3204. 3205. 3206.

³⁾ Ibid. 3191.

⁴⁾ l. l.

⁵⁾ Eckhel II 559. Head p. 510.

⁶⁾ cf. Eckhel II 521.

etenim cum Ephesus sit ἡ πρώτη καὶ μεγίστη μητρόπολις τῆς Ἀσίας, Smyrna appellatur ἡ πρώτη τῆς Ἀσίας κάλλι καὶ μεγέθει καὶ λαμπροτάτη καὶ μητρόπολις τῆς Ἀσίας. Smyrnaei igitur si πρώτους τῆς Ἀσίας semet appellabant, κάλλι καὶ μεγέθει subaudiendum erat ¹⁾). Rursus aliud Pergameni proteia indicare videntur : nam in titulis ut c. i. g. 3548 (cf. Le Bas-Wadd. 1722 a) Γάϊον Ἀντιον Αὐλον Ιούλιον — Κοναδράτον — ἀνθύπατον Ἀσίας ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος τῶν πρώτων νεωκόρων Περγαμῆνων et 3538 ἡ μητρόπολις τῆς Ἀσίας καὶ δις νεωκόρος πρώτη Περγαμῆνων πόλις illud πρώτη cum voce νεωκόρος cohaerere manifestum est. Neque hoc admiramur : nam ipsam Pergamenorum civitatem templo Romae et Augusto aedificato primam inter omnes νεωκόρον fuisse vidimus ²⁾). Prorsus idem significatur in titulo Le Bas-Wadd. 1721, quo Hadrianum honorant ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος τῶν πρώτων καὶ δις νεωκόρων Περγαμῆνων. Ubi verbis πρώτων καὶ δις νεωκόρων nihil aliud indicatur atque verbis δις νεωκόρος πρώτη tituli laudati. Eodem autem iure Pergameni civitatem suam πρώτην μητρόπολιν τῆς Ἀσίας appellaverunt, ut in titulo, qui editus est Jahrbücher für preussische Kunstsamml. 1880 p. 190, ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος τῆς πρώτης μητροπόλεως τῆς Ἀσίας [καὶ τρις] νεωκόρου τ[ῶ]ν Σεβ[αστῶν] Περγαμῆνων πόλεως. Utrumque coniunctum videmus in nummo Caracallae ἡ πρώτη τῆς Ἀσίας καὶ μητρόπολις πρώτη καὶ τρις νεωκόρος πρώτη τῶν Σεβα-

¹⁾ In nummis hoc modo additur modo omittitur (cf. Eckhel II 559). In titulis autem Smyrnam πρώτην τῆς Ἀσίας simpliciter appellari affirmare dubitamus. Nam in titulo Le Bas-Wadd. 8 (depravatus legitur c. i. g. 3179) ἡ λαμπροτά[τη καὶ πρώτη] τῆς Ἀσίας καὶ δις νεωκόρος τῶν Σεβαστῶν Σμυρναίων πόλις ἀνέστησεν ἐπὶ ἀνθυπάτ[ου] Δολλιάνου Γεντιανοῦ (cf. Wadd. fast. 165) quin λαμπροτά[τη μητρόπολις] suppleatur nihil obstat.

²⁾ cf. Ael. Arist. l. i. p. 771 ὥς μὲν οὖν ἤρξέ ποτε (scil. Πέργαμον) τῶν περὶ τὸν τόπον τοῦτον καὶ ὥς ὕστερον ἀντα ταῦτα ἐφ' οἷς φιλοτιμούμεθα ἐντεῦθεν ἔσχε τὴν ἀρχὴν ἑάσειν μοι δοκῶ.

στῶν Περγαμῆων πόλις ¹⁾). Ubi verba *μητρόπολις πρώτη* et *τρίς νεωκόρος πρώτη* sic solum intellegi posse, atque nos fecimus, manifestum est ²⁾). Scrupulum autem movent verba *πρώτη τῆς Ἀσίας*, utpote quibus Pergamum nullo alio loco ornetur ³⁾). Hunc titulum inter iura a Caracalla Pergamenis concessa, a Macrino adempta ⁴⁾) fuisse suspicari fortasse licet. Rettulerim quidem huc Macrini ipsius nummum, cuius in parte aversa legitur *Ἐφεσίῳ μόνῳ πρώτων Ἀσίας* ⁵⁾).

Ac de proteia hactenus : iam ad verba illa *κατὰ τὰ δόγματα τῆς συγκλήτου* explicanda revertamur. Quae cum in titulo Smyrnaeo c. i. g. 3191 et in titulo Tralliano c. i. g. 2926 = Le Bas-Waddingt. 604 *Τι. Κλ. Γλύπτον, — κτίστην — τῆς λαμπροτάτης πόλεως, τῆς νεωκόρου τῶν Σεβαστῶν, ἱερᾶς τοῦ Διὸς κατὰ τὰ δόγματα τῆς συγκλήτου, Τραλλιανῶν κ.τ.λ.* ad omnia cognomina Smyrnae et Trallibus a patribus concessa pertinere luce sit clarius, in aliis huiusmodi inscriptionibus, ubi ea post vocem *νεωκόρος* apparent, ut in titulo Ephesiorum *ἡ πρώτη καὶ μεγίστη μητρόπολις τῆς Ἀσίας καὶ — νεωκόρος τῶν Σεβαστῶν κατὰ τὰ δόγματα τῆς συγκλήτου*, ad neocoriam solam referre equidem non audeo. Nam eodem iure in titulo, quem ad exemplum van Lennepii edidit Perrot, *rev. arch. n. s. XXX p. 49 ἡ — βουλὴ καὶ ὁ — δῆμος τῆς λαμπροτάτης καὶ διασημοτάτης καὶ μεγίστης κατὰ τὰς ἱερᾶς ἀντιγραφᾶς καὶ κατὰ τὰ δόξαντα καὶ ψηφισθέντα ὑπὸ τοῦ λαμπροτάτου τῆς Ἀσίας ἔθνους Θυατειρηναῶν*

¹⁾ Mionnet, suppl. V p. 459 n. 1101.

²⁾ Vana de iis protulit Eckhelius II p. 416.

³⁾ In nummis semper legitur *Περγαμῆων πρώτων* δις *νεωκόρων* vel *Π. πρώτων* τρίς *νεωκόρων*.

⁴⁾ cf. Cass. Dio LXXVIII 20, 4 οἱ Περγαμηνοὶ, στερηθέντες ὧν παρὰ τοῦ Ταρσίου πρότερον εἰλήφεσαν, — ἐς αὐτὸν (Μακρῖνον) ἐξέβρισαν.

⁵⁾ cf. Eckhel II 521.

πόλεως κ. τ. λ. verba κατὰ τὰς ἱερὰς ἀντιγραφὰς κ. τ. λ. ad unam vocem *μεγίστης* ac non potius ad omnem titulum Thyatirae concessum pertinere dixeris.

Alia fuerit ratio Laodiceae Phrygiae; cuius civitatis a Commodo, ut videbimus ¹⁾, neocoriae honore auctae in nummis verba *δόγματι συγκλήτου* neocoriae titulo addita (cf. Mionnet IV p. 328 n. 770 *Αὐτ. Κ. Μ. Αὐ. Ἀντωνεῖνος Σεβ. Ρ|. Λαοδικέων νεωκόρων δόγματι συγκλήτου Κομόδου κε Ἀντωνεῖνου*) ad senatusconsultum referenda esse videntur, ex quo templum Commodi aedificatum est.

Qui igitur ex verbis κατὰ τὰ δόγματα τῆς συγκλήτου vel *δόγματι συγκλήτου* neocoriae titulo interdum additis „neocoratum non fuisse meri arbitrii, sed ad eum obtinendum senatusconsulto opus fuisse“ ²⁾ concludunt, et aliena confundunt et ambigue loquuntur. Nulla quidem civitas, quae Caesarum templum ex senatusconsulto exstructum haberet, neocoria senatusconsulto impetrata gloriari vetita erat, sed omnes, quod quidem videamus, praeter Laodiceam ab his ambagibus abhorruerunt. Quod vero patribus auctoribus civitates orientis neocoriae titulum sumpsisse credunt, errant vehementissime. Nam primum metropoli-bus provinciarum aliarum potestatem neocoros sese appellandi ab senatu impetrandam fuisse ac non potius propter templa sua neocoriae titulum gerere aut etiam non gerere licuisse neque demonstrari potest neque verisimile videtur. Nec vero Asiae metropoleon condicio alia erat, priusquam discordiis ibi ortis imperatores et patres sicut alios titulos ita neocoriam, quibus e condicione sua iampridem concessa gerere liceret, constituerent. Posteriora haec senatusconsulta verbis illis κατὰ τὰ δόγματα τῆς συγκλήτου significari existimamus.

Quicquid Monceaux de senatusconsulto ad neocoriam

¹⁾ cf. cap. II § 2.

²⁾ Eckhel IV p. 297. cf. Krause, Monceaux, I. I.

pertinente hariolatus est, afferre operae vix pretium esse videtur. Is enim vir doctus, quoniam neocoriam non ad templa provincialia, sed ad cultum quendam municipalem spectasse sibi persuasit, aliis persuasisse sibi videtur, νεωκόρους eas fuisse civitates suspicatur, quae collegia sodalibus Augustalibus, Hadrianalibus etc. similia ex senatus-consulto instituissent ¹⁾. Cetera huiusmodi, si placet, legas apud eum ipsum.

§ 4.

De numeris neocoriarum in nummis interdum variatis.

Quoniam metropolibus neocoriae titulum reservatum esse inter nos convenit, de „privilegiis, immunitatibus cum neocoria coniunctis“ ²⁾ ultro citroque verba facere nolumus. Aptè vero hoc loco disseretur de re, quae apud viros doctos huius argumenti peritos est πολυθρόλλητος atque Krausio tam mira et difficilis videbatur, ut difficultates ceteras eum prorsus effugisse non miremur. Cum enim civitates, quot templa Caesarum haberent, tot neocoriis gloriatas esse consentaneum sit, neocoriarum numeri modo aucti modo imminuti inveniri dicuntur, „ita ut certa huius rei lex vix comprehendi queat“ ³⁾.

At in lapidibus quidem hoc fieri Krause temere affirmat : ubi neocoriarum cumularum numeri semper indicantur, neque ulla civitas, ubi primum geminata vel triplicata neocoria aucta est, illud δίς (β') vel τρίς (γ') neocoriae nomini addere omittit. Unum tantum huius negligentiae exemplum Smyrnaei praebere videntur in titulo c. i. g. 3189 νεωκόρος Συμωναίων δῆμος ἐτέλεισεν Μάρκον Ἀττίλιον Βραδούα, τὸν ἀνθύπατον ⁴⁾, ἐπιμεληθέντος Μάρ-

¹⁾ l. l. p. 24/5.

²⁾ Krause, l. l. p. 83.

³⁾ Krause, p. 42.

⁴⁾ c. a. 198 p. Chr., cf. Wadd. fast. 161.

του Ἀνθηλίου Περπέρου, τοῦ ἐπὶ τῶν ὀπλῶν στρατηγοῦ. Qui titulus cum saeculo p. Chr. secundo exeunti debeatur, Smyrnaei autem ab Hadriano neocoriam alteram semet adeptos esse affirmant¹⁾, neocoriarum numerus ibi neglectus esse videtur. Quamquam quaestionem num in lapidibus id vere unquam acciderit unius huius tituli auctoritate nixi ideo disceptare nolumus, quod vox νεωχόρος primo loco ibi traditur, articulo autem omisso partem lapidis superiorem defricatam esse comprobatur²⁾. Quod ad nummos attinet, civitates neocoriis compluribus auctas numerum nonnunquam omittere non miramur. Aptissime cum hac negligentia Eckhelius contulit, quod in nummis imperatorum (imprimis Hadriani) verbis trib. potest. non semper tribunicia potestas prima significatur³⁾. Idem civitates νεωχόροι passim admittunt. Valde igitur Eckhelium admiramur, qui hoc intellexit ille quidem nec tamen semper memoria retinuit⁴⁾. Summam autem sollicitudinem viris doctis ea quaestio semper attulit, quomodo civitates aetate, qua tribus aut quattuor neocoriis ornatae essent, δις νεωχόροι appellari potuerint. Qua de re quicquid priores iudicaverunt cum Eckhelius collegerit⁵⁾, cur Seldeniorum, Harduinorum, Vandaliorum de hac re ineptias ab eo satis exagittatas ab inferis revocemus causa non est. Sed omnem quaestionem ab Eckhelio dilucide et perspicue tractatam⁶⁾ qui retractavit materiam adeo perturbare ausus est⁷⁾, ut

¹⁾ c. i. g. 3148.

²⁾ Muratorium, qui id posuerat (I 343, 2), Boeckhius vituperavit; sed Waddingtonius ei assentitur (fast. n. 161).

³⁾ IV 305. cf. VI 479.

⁴⁾ E. g. viro illustrissimo non licuit nummum Sept. Severi, ubi duplicem neocoriam Perinthis commemorari putabat, ideo annis 209—11 percussum esse censere, quod in Getae aliquo nummo ipsis his annis consignato neocoria simplex eius civitatis conspicitur (II p. 41/2). Quod igitur postea hinc colligi vult (IV 440/1), caducum esse apparet.

⁵⁾ IV p. 298—301.

⁶⁾ Ibid. p. 301 sq.

⁷⁾ Krause, l. l. p. 42—54.

intercedere cogeremur, etsi nihil nisi ut in statum priorem ea redigeretur, essemus adsecuturi.

Cum enim Eckhelius duarum solum civitatum (Sardium et Nicomediae) in nummis neocoriarum numeros sic confundi, ut offenderemus, demonstrasse sibi visus sit, iste in plures vel plurimas hoc cadere demonstrare studuit. Sed antequam Eckhelium hac in re „magnopere errasse“¹⁾ homini bono credamus, qua ratione is sententiam contrariam defenderit accurate examinare iuvat. Quo loco civitates non solum neocoria simplici ornatas, sed etiam eas, quae geminata utebantur, praetermitti posse ex iis, quae de more numeros neocoriarum in nummis neglegendi comprobavimus, elucet. Occupamur igitur iis solum civitatibus, quae ter aut quater *νεοκόροι* erant. Ac primum quidem Ephesii neocoria tertia ab Septimio Severo impetrata²⁾ quid in nummis inscripserint, quod quaeratur dignum est. „Redit“, inquit Krause³⁾ Mionnetum suum evolvens, „β' *νεοκ.* in nummis Septimii Severi, Iuliae Domnae et Caracalli, interiectis multis aliis nullam neocoriam testantibus. In nummis sub Caracallo signatis tertiae (potius triplicis) neocoriae titulus conspicitur, ita tamen ut in subsequentibus rursus *δὲς* seu β' *νεοκ.* reperiatur. Sub eodem Caracallo memorabilis illa inscriptio in uno Ephesiorum nummo obvia *Ἐφεσίων μόνων ἀπασῶν τετραχὶ νεοκόρων*. Subsequuntur tamen rursus nummi Caracalli et Getae nomine atque *τρὶς* et *δὲς* inscripti multis aliis interiectis absque omni neocoriae commemoratione.“ Iam quam penitus vir doctus horum principum memoriam perspexerit cognoscis. Sed quod omnes Iuliae Domnae, Getae, Caracallae nummos, in quibus duplicis neocoriae mentio fit, vivo adhuc Septimio Severo neque neocoria tertia ab

¹⁾ Krause, p. 43 adn. 69.

²⁾ cf. Le Bas-Wadd. 147 b.

³⁾ l. l. p. 47.

Ephesiis impetrata concussos esse, ceteros autem aetate, qua templum tertium exstructum erat, in hac argumentatione non respicitur, quis miretur, si quidem illud, quod de quarta Ephesiorum neocoria Vaillantius ¹⁾ et Eckhelius clare exposuerunt, vir doctus ne mentione quidem dignatur? Est autem eorum de hac re sententia, qua Ephesii sub quarta neocoria domesticam suam Dianae comprehendisse existimantur, iucundissima. Neque enim alio modo explicari potest, quod in titulis, ubi praecepta strictius et diligentius observari solent, nunquam illud *τετράκις νεωκόρος* apparet, sed ubique Ephesii *δὲς (τρίς) νεωκόροι τῶν Σεβαστῶν καὶ τῆς Ἀρτέμιδος* appellantur ²⁾. Idem oppressis verbis *τῶν Σεβαστῶν* in nummis nonnunquam legimus ³⁾; sed ubi tandem haec civitas *τετράκις νεωκόρος τῶν Σεβαστῶν καὶ τῆς Ἀρτέμιδος* vocatur? Illud autem argumentum, quod Cuperus contra Vaillantii sententiam inde petiit, quod cur civitates ceterae non item atque Ephesus sui quaeque numinis domestici neocoriam cum duabus vel tribus Caesarum neocoriis coniunxissent ea non explicaretur ⁴⁾, parum validum non esse ut Eckhelio ⁵⁾ concedamus, multum abest. Nam cum civitates Ephesi aemulae nunquam numinis ullius neocori publice appellentur, in cultu Dianae Ephesiorum titulum neocoriae si non inventum, certe satis mature sollemnem fuisse scimus. Quam ob rem et *τρίς νεωκόρους τῶν Σεβ., μόνους ἀπασῶν δὲ τῆς Ἀρτέμιδος* (c. i. g. 2972 = Le Bas-Wadd. 147 b) et cum brevitate atque arrogantia quadam quater *νεωκόρους* in nummis sese appellare Ephesiis licuit, modo ne illud *τῶν Σεβαστῶν* adderent. Cum autem Dianae neocoriam ex libidine cum aliis coniungi aut omitti non mirum sit, et

¹⁾ Mémoir. des inscriptions etc. II (1717) p. 560 sq.

²⁾ cf. supra p. 22, 24.

³⁾ Eckhel II 520; cf. v. Sallet, Z. f. Numismatik V p. 249.

⁴⁾ Lettr. de critiq. p. 491. Laudatur ab Eckhelio II 521.

⁵⁾ l. l.

simplicem et triplicem et quadruplicem Ephesiorum neocoriam inde a Caracalla in nummis inscribi non mirabimur : duplici si Ephesus ornata conspicietur, Eckhelius refutabitur.

„Refutatus est“, inquit Krause, „nam sub Elagabalo redit ille superbior titulus *Ἐφεσίων μόνων ἀπασῶν τετρακί νεωκόρων*, quem rursus simplex et *δις νε.* subsequuntur; sub sequentibus principibus eorumque uxoribus rursus secunda neocoria saepissime obvia“¹⁾. Sed pro domo, quod dicunt, vir doctus nugatur, ne aliud dicam. Nam quicquid de secunda (potius duplici) neocoria affirmat, a nummis, in quibus *δ' νεωκόρος* apparet, repetitum est²⁾. Quod quidem Pergami, Thessalonicae, aliarum civitatum paucissimis in nummis insolenter pro *δις νεωκόρος* poni³⁾ non ignoramus; sed apud Ephesios littera *δ*, ut semper fere, *τετρακί* significari nemo, qui quidem iudicare possit, negabit. Uno tantum Alexandri Severi nummo Ephesiis hac aetate neocoria duplex assignatur⁴⁾. Qui ingenti copia aliorum, quibus lex confirmetur, adeo opprimitur, ut nummum aut suppositum aut prave lectum esse necessario statuendum sit⁵⁾. Multo etiam simplicior Pergamenorum causa est, utpote quorum in nummis neocoria tertia a Caracalla instituta⁶⁾ raro simplex, semper fere triplex, nusquam autem

¹⁾ l. l. p. 48.

²⁾ cf. Mionnet III p. 112 sq. suppl. VI p. 171 sq.

³⁾ cf. Mionnet II p. 601 n. 576. p. 613 n. 639. suppl. III p. 165 n. 1073 sq. catalog. of coins of the brit. museum, Macedon. p. 126 n. 140.

⁴⁾ Mionnet III p. 114 n. 393 *Αὐτ. Κ. Μ. Αὐρ. Σεβ. Ἀλέξανδρος*. R. *Ἐφεσίων δις νεωκόρων*.

⁵⁾ In nummo M. Aurelii Philosophi (Eckhel., catal. Mus. Caesar. I p. 167 n. 16 = Mionnet suppl. VII p. 571 n. 388) *Μ. Αὐ. Ἀντωνεῖνος Καὶ*. R. *Ἐφεσίων τρ. νεο.* (sic) *Ἱεραπολειτῶν ὁμόνοια* si litterae *τρ. νεο.* recte descriptae sunt (dubitatur Sestini, letter. di contin. III p. 116), Dianae neocoria iam tum cum neocoriis imperatoriis coniuncta esse existimanda erit.

⁶⁾ cf. infra, cap. II § 3 fin.

neocoria geminata inscribatur ¹⁾). Namque Elagabali in nummis „secundam“ neocoriam Pergamenorum apparere unde Krause ²⁾ didicerit nescimus. Paulo impeditior apud Smyrnaeos res esse videtur, quia Mionnetus in tribus Gordiani III nummis *Σμυρ. δ' νεωκ.* inveniri revera docet; ubi sive duplicem sive quadruplicem neocoriam intellegendam esse statueris, difficultates utique orientur, cum tertiam neocoriam a Caracalla aut Septimio Severo Smyrnaeis concessam esse constet ³⁾), et post Gordiani tempora eam civitatem ad triplicem neocoriam reverti videamus. Operae igitur pretium fuerit hos Gordiani nummos paullo accuratius examinare. Qui concordia inter Smyrnam et Philadelphiam celebrata uno eodemque anno percussi inscriptionibus nihil fere inter se differunt. Legimus enim in parte aversa

Mionnet III p. 250 n. 1416 *ἐπὶ Μάρκου ἄρ. α. τ. β. Φλ. Φιλ. νεωκ. κ. Σμυρ. δ. νεωκ. ὁμόν.*

ibid. IV p. 108 n. 593 *Φλ. Φιλ. νεωκ. κ. Σμυρ. δ. νεωκ. ὁμόν. ἐπὶ Μάρκου ἄρ. α. τ. β.*

ibid. suppl. VI p. 367 n. 1834 *ἐπὶ Μάρκου ἄρ. α. τὸ Φλ. Φιλ. νεωκ. κ. Σμυρ. δ. νεωκ. ὁμ . . .*

Cum autem Leakius, qui nummum eadem certe occasione data consignatum communicat [numism. hell., asiat. Greece p. 100 *Φλ. Φιλ. νεωκ. καὶ* (in mon.) *Σμυρ. γ. νεωκ. ὁμό. ἐπὶ Μάρκ. ἄρ. α. τὸ* (in mon.) *β.*], non *Δ* sed *Γ ΝΕΩΚ* ibi legi testetur, ceteros perperam lectos esse statuamus oportet. Itaque secundum Eckhelium litem datam esse apparet. Nam praeter Ephesum, Smyrnam, Pergamum Nicomedia sola et Sardes neocoria triplici ornatae sunt ⁴⁾). Quae inter triplicem et duplicem neocoriam revera

¹⁾ cf. Mionnet II p. 615 sq. suppl. V p. 467 sq.

²⁾ l. l. p. 52.

³⁾ cf. infra cap. II § 3.

⁴⁾ Cum Cyziceni semper *νεωκόροι* aut *β' νεωκόροι* appellentur, nummo autonomo Hunteriano (cf. Eckhel II 454), qui *Κυζικηνων γ'*

mire variant neque lectionem nummorum, quibus lex everti videatur, Vaillantium secutis pro suspecta habere nobis iam licet¹⁾. Sed num causa huius vacillationis inveniri possit priusquam quaeramus, qua ratione Krause difficultates, quas sibi ipse quam maxime auxerat, expediri posse putaverit cognoscere iuvat. Ad Pellerinii enim sententiam²⁾ reversus inde quod neocoriae imperatoriae ludos quinto quoque anno celebratos esse verisimile sit, concludi posse vir doctus existimavit neocoriarum in nummis incussarum numerum ex eo anno pependisse, quo nummi singuli percussi essent. Quibus annis neocoria prima ludis celebraretur, omnes nummos neocoria simplici, quibus secunda geminata, quibus tertia triplici insignitos esse³⁾. Qua via virum doctum sequi vel ideo displicuerit, quod persaepe in nummis anni eiusdem neocoriae titulus modo omittitur modo additur et id alias simplicis interdum geminatae. E. g. in nummis Commodi legimus ἐπὶ σ(τρατηγοῦ) Αὐρ. Διοδώρου Περγαμῆων⁴⁾ et ἐπὶ στρ. Διοδώρου Περγαμῆ. νεωκ.⁵⁾ et ἐπὶ στρα. Διοδώρου Περγαμῆων β' νεωκό.⁶⁾ Atque in nummis Sardium Rufo quodam (Caracallae aetate) tertium archonte percussis et Σαρδιανῶν νεωκόρων⁷⁾ et Σαρδιανῶν δις νεωκόρων⁸⁾ legitur. Tam multa huius rei exempla

νεωκόρων praebere dicitur, non magnam fidem habemus. Thessalonices autem, cuius in nummis γ' νε. interdum apparere Eckhelius docet (II 80), hoc quidem loco rationem non habemus, quia in postremis huius civitatis nummis (Gallieni) incolae γ' νεωκόροι appellari dicuntur.

¹⁾ cf. Eckhel IV p. 304.

²⁾ Aperuit eam vir doctus in opere suo recueil de médailles, mélanges II p. 266 sq.

³⁾ l. l. p. 42—6.

⁴⁾ Mionnet II p. 606 n. 606; suppl. V p. 447 n. 1044/5.

⁵⁾ suppl. V p. 447 n. 1043.

⁶⁾ ibid. n. 1047. II p. 606 n. 607/8.

⁷⁾ Mionnet suppl. VII p. 424 n. 492 Ἰουλίᾳ Σεβαστῇ. R|. ἐπὶ Ἄν. Πούφον ἄρχ. α. τὸ γ' Σαρδιανῶν νεωκόρων.

⁸⁾ Ibid. IV p. 132 n. 752—4 Ἀντ. Κ. Μ. Αὐρ. Σευῆ. Ἀντωνεῖνος R|. ἐπὶ Ἄν. Πούφον ἄρχ. α. το γ' Σαρδιανῶν δις νεωκόρων.

obvia sunt, ut quod Krause ad opinionem suam tuendam viam a Pellerinio ipso indicatam ingressus non est, satis mirum videatur. Suspiciatus enim erat ille vir doctus civitates, ut sumptum minuerent, complurium neocoriarum ludos uno tempore cum celebrarent, diversarum neocoriarum titulos in nummis eiusdem anni sibi sumere potuisse ¹⁾).

Sed rebus aliis omnis Pellerinii opinio radicitus evertitur. Ac primum ponderis summi est, quod in lapidibus neocoriarum numeri nunquam variantur. Deinde respicias neocoria tertia impetrata si non apud Ephesios et Smyrnaeos, certe apud Pergamenos neocoriae duplicis nunquam mentionem fieri. Quomodo tandem viri docti explicant, quod Pergameni inde ab Elagabalo nummis tribus ²⁾ exceptis, qui *Περγαμ. νεωκ.* exhibent, semper γ' vel *τρίς νεωκόροι* appellantur? Postremo civitates neocoriis compluribus ornatae semper *δίς, τρίς, τετράκις νεωκόρους* sese appellant, nunquam autem numeris ordinalibus, qui vocantur, utuntur ³⁾). Credere autem eas, quando neocoriae primae ludos celebrarent, huius tantum, quando secundae, et primae et alterius (*δίς*), quando tertiae, et eius et

¹⁾ Nitebatur Pellerinius hac in re non iis exemplis, quae nos attulimus et perfacile augere licet, sed eo quod eodem Rufo archonte legatur *Σαρδιανῶν β'* et γ' *νεωκόρων*, neque animadvertit varios eius viri magistratus semet confundere. Quamquam Eckhelio, qui propterea eum vituperavit (IV 302/3), monendum erat fieri potuisse, ut Sardiani eodem anno et simplici et geminata et triplicata neocoria gloriarentur: nam et cumularum neocoriarum numerum omitti potuisse et Sardianos inter duplicem et triplicem neocoriam sine ulla lege variasse ipse concedit. Atque nescio an tertio Rufi illius archontis anno, quo simplicem et duplicem neocoriam inscribi vidimus (cf. p. 82 adn. 7, 8), triplicis quoque mentio fiat in nummo Mionn. IV p. 132 n. 755 *ἐπὶ Ἀν. Πούφου ἄρχ. τὸ γ' Σαρδιανῶν γ' νεωκόρων*. Quamquam hoc pro certo ponere nolumus, quia in nummis neocoria simplici et duplici insignitis legitur *ἐπὶ Ἀν. Πούφου ἄρχ. α. τὸ γ'*.

²⁾ Mionnet II p. 615 n. 649. suppl. V p. 473 n. 1163, 1173.

³⁾ Krause quidem et Monceaux de „secundae“ et „tertia“ neocoriae titulo in nummis apparente semper loquuntur.

secundae et primae (τρῖς) in nummis rationem habuisse nonne ineptum est? Proinde ad viam redeamus.

Quoniam sententia Eckhelii, qui nullas civitates nisi Sardes et Nicomediam inter neocorias sine lege variasse censuit, comprobata est, restat ut qua re eae, ut neocoriam tertiam interdum neglegerent, commotae sint inquirendo reperire conemur. Eckhelius quidem, qua erat prudentia ac moderatione, coniecturas, „quibus ars nostra antiquaria iam nimium laborat“, nobis obtrudere noluit¹⁾. Tamen facere non potuit quin viam significaret, qua posteris progressi liceret. Putavit enim civitates, sicut aeram et nomen ab Augusto aliquo ductum postea interdum neglexissent, ita sive quod sumptum ferre non possent, sive quod memoria principis neocoria aliquando ornati oblivione vel odio esset obruta, unam neocoriam interdum oppressisse. — At etsi civitates, sicut aeram et cognomen aliis temporibus ab aliis Caesaribus duxerunt, ita templa ludosque aetate progressa ab alius cuiusdam principis nomine appellavisse concedi potest, — testes sunt Nicomediae et Tarsi incolae, qui templa Commodi dedicata Septimio Severo postea attribuisse videntur²⁾ — tamen neocoriam semel institutam omnino oppressam esse difficile est ad credendum. Praeterea autem Eckhelii opinione difficultas in hac re summa non expeditur. Neque enim ea quaestio est, quomodo Nicomedia et Sardes, postquam neocoria triplici paulisper gloriatae sint, ad duplicem reverti potuerint, sed qui factum sit, ut eae inde a fine saeculi p. Chr. secundi modo duas modo tres neocorias sibi assignarent. Quod nummis huc pertinentibus perlustratis confestim apparebit.

Nicomedenses enim, qui in nummis Antonini Pii, M. Aurelii, Faustinae, L. Veri νεοκόροι appellantur³⁾, in

¹⁾ IV 305/6.

²⁾ cf. infra cap. II § 2 fin.

³⁾ cf. Mionnet II p. 470 sq. suppl. V p. 178 sq.

Commodi nummis neocoriis duabus ornati videntur ¹⁾. Quocum congruit, quod Commodo templum ab iis erectum esse traditur ²⁾. Atque duabus his neocoriis sescentis in nummis imperatorum, qui subsecuti sunt, contenti sunt. Aliis autem in nummis paucioribus quidem, sed non paucis triplex neocoria Nicomediae apparet, idque primo non sub Caracalla, quod priores docent, sed in nummis Pescennii Nigri ³⁾. Addas nummos Caracallae ⁴⁾, Elagabali ⁵⁾, Alexandri Severi ⁶⁾. Deinde deposita in nummis Valeriani et Gallieni neocoria tertia denuo respicitur ⁷⁾. Similiter Sardiani agunt: qui inde ab Hadriano neocoriam simplicem ⁸⁾, in nummis Septimii Severi uxoris filiorum duplicem ⁹⁾ sibi attribuere incipiunt. Eodem autem tempore in nummis Caracallae neocoria triplex apparet ¹⁰⁾, atque sub imperatoribus subsequentibus inter duplicem et triplicem neocoriam sine ulla lege variatur. Iam quaeritur a quo tertia utriusque civitatis neocoria concedi potuerit. Nicomedenses eam ad Caracallae templum non perfectum rettulisse qui affirmare ausi sunt ¹¹⁾, cum Pescennii Nigri nummo supra laudato

¹⁾ Mionnet II p. 471 n. 335 *Αὐτ. Κ. Μ. Αὐρ. Κόμμοδος Ἀντωνῖνος* R|. *Νικομηδέων δις νεωκόρων*, cf. suppl. V p. 191 n. 1125—30.

²⁾ Cass. Dio LXXII 12.

³⁾ cf. revue numismat. 1868 p. 436 *Α. Κ. Γ. Περσ. Νιγρὸς Ἰουστὸς Σεβ.* R|. *Νικομη. γ. νεω.* Idem legitur numism. chronicle XII (1849) p. 25/6, nisi quod *Α. ΚΙ.* male pro *Α. Κ. Γ.*

⁴⁾ Mionnet II p. 473 n. 347.

⁵⁾ Ibid. n. 352; suppl. V p. 204 n. 1205—1210.

⁶⁾ Ibid. II p. 475 n. 355; suppl. V p. 209 n. 1239—46.

⁷⁾ Ibid. II p. 478 n. 369—71; suppl. V p. 218 n. 1294—8; cf. Berl. Blätter für Münz-, Siegel- u. Wappenkunde I p. 142.

⁸⁾ cf. Eckhel III p. 116.

⁹⁾ Mionnet, Lyd. n. 725 *Αὐτ. Κ. Α. Σεπτ. Σεουήρος* R|. . . . *Σαρδιανῶν β' νεωκόρων*, cf. n. 726. 729. suppl. n. 488.

¹⁰⁾ Mionnet Lyd. n. 755 *Αὐτ. Κ. Μ. Αὐ. Σε. Ἀντωνεῖνος* R|. ἐπὶ Ἀν. 'Ρούφου ἄρχ. το γ' *Σαρδιανῶν γ' νεωκόρων*, cf. suppl. n. 504.

¹¹⁾ Rubenius in Graevii thesauro antiq. Roman. XI p. 1365. Elagabalo Nicomediae „neocoratum tertium eripi non posse“ censet

refutati sint, alias res huic opinioni futtili et commenticiae contrarias afferre operae pretium non est. Ceterum ut Caesarum ulli tertiam hanc neocoriam assignemus fieri vix potest. Nam a Commodo Nicomediam neocoriam alteram impetrasse constat, Pescennii autem Nigri templum ibi exstructum esse vel ideo credi non potest, quod eius incolas summo studio cum Septimio Severo fecisse scimus ¹⁾. Eadem autem difficultate Sardium neocoria tertia illaqueata est. Cum enim Septimium Severum neocoriam alteram eis concessisse constet, tertiam sub Caracalla apparentem Caesarum quidem ad neminem pertinere posse videtur nisi ad Caracallam. Quod accipere vetamur comparatis nummis duobus Mionnet, Lyd. suppl. n. 504 *Αὐτ. Καὶ. Μ. Αὐρ. Σε. Ἀντωνεῖνος* R|. ἐπὶ Ἀν. Πούρου ἄρχ. α. τὸ β' Σαρδιανῶν γ' νεοκόρων et ibid. Lyd. n. 752 *Αὐτ. Κ. Μ. Αὐρ. Σεουή. Ἀντωνεῖνος* R|. ἐπὶ Ἀν. Πούρου ἄρχ. α. τὸ γ' Σαρδιανῶν δις νεοκόρον. Nam Sardonios neocoriam tertiam a Caracalla impetratam atque in nummo priore rite inscriptam vivo eo principe in nummo posteriore omisisse quis sibi persuaserit? Quamquam dixerit quispiam aequo plus nos eorum, qui hos nummos descripserint, fidei attribuire. Sed etsi ei non exstarent, Sardoniorum neocoriam tertiam ad Caracallam referre non liceret. Neque enim ulla in civitate, quae Septimii Severi templum exstructum haberet, Caracallae aedes dedicata est, sed ubique una in aede tota eorum familia colebatur ²⁾, sicut in templo Hispelli Umbriae sub Flavio Constantio exstructo tota gens Flavia adorabatur ³⁾.

Schoenemann, de Bithynia et Ponto (Götting. 1855) p. 77 adn. 9. Hoc sane concedimus.

¹⁾ cf. de Ceuleneer, sur la vie et le règne de Septime Sévère p. 72.

²⁾ cf. infra cap. II § 3 in.

³⁾ cf. Mommsen, Berichte d. sächs. Gesellsch. d. Wissensch. phil. hist. Kl. 1850 p. 199 sq.

Quae cum ita sint, utriusque civitatis incolas ut Ephesios numinis alicuius domestici neocoriam cum imperatoriis coniunctam nummis interdum mandasse non temere quispiam coniecerit, praesertim cum Nicomedia quidem urbs Cereris appelletur¹⁾, et in nummis neocoriam triplicem afferentibus *Δημήτρια* saepe commemorentur²⁾. Sed alias quoque vias ingressis illam difficultatem expedire licebit. Ut unam ex iis quae excogitari possunt afferam, Sardibus nullo Caesarum templo ornatis concilium Asiae provinciae sub Tiberio et Gaio habitum esse vidimus³⁾. Fieri igitur potuit, ut Sardiani, cum alias metropoles, quibus ab initio fere cultus Caesarum aequati revera erant, tribus neocoriis superbire viderent, sibi quoque neocorias tres sumere posse crederent. Sed omnia haec incerta sunt; contenti esse debemus demonstrasse neutrius civitatis neocoriam tertiam legitime approbatam fuisse. Quod eo optime confirmatur, quod eae in lapidibus duas tantum neocorias sibi attribuant: cf. c. i. g. 3771 — *Ιουλίαν Αὔγούσταν, Σεβ[αστήν], μητέρα στρατοπέδων, ἡ μεγίστη καὶ μητρόπολις καὶ πρώτη Βειθυνίας τε καὶ Πόντου Ἀδριανὴ Σεουηριανὴ δις νεωκόρος Ν[ε]ικομήδεια κ. τ. λ.* et c. i. g. 3467 = Le Bas-Wadd. 628 — *ἑπατίας Φλ. Πατρικίου τοῦ λαμ(προτάτου) καὶ τοῦ δηλοθησομένου, πρὸ πέντε Καλανδῶν Μαΐων, ἐν τῇ λαμ(προτάτῃ) καὶ δις νεοκόρων Σαρδ(ιανῶν) μητροπ(όλει) κ. τ. λ.*

Hic titulus a 459 p. Chr. positus ideo est acceptissimus, quod ex eo solum cognoscimus civitates ne tum quidem, cum portae templorum Caesarum iamdudum clausae erant, iure neocoros sese appellandi destitisse.

¹⁾ Libanius, I 36 Reiske.

²⁾ Mionnet, suppl. V p. 204 n. 1208 *M. Αὐρή. Ἀντωνεῖνος Αὐγ. R. Δημήτρια τοῖς νεωκόρων Νικομηδέων*, cf. ibid. n. 1207, 1210.

³⁾ cf. p. 36 sq.

Caput II.

Quando civitates singulae νεωκόροι factae sint.

Quaestionem, a quo tempore civitatibus singulis, cum provinciae templa ludosque Caesaribus dedicata haberent, neocoriae titulum sibi sumere licuerit, non semper eandem esse, atque quando in nummis lapidibusque eo gloriari coeperint, supra iam exposuimus ¹⁾. Non inutile autem esse videtur iterum iterumque id praedicare, ut evanescant tandem errores, qui ea re neglecta committantur oportet. Ubi enim cui tempori titulus aliquis debeatur dubitant, modo civitas neocoria ibi ornata inveniatur, clivum exsuperasse sibi videntur; nam ei aetati eum utique attribuendum esse censent, qua in nummis eius civitatis neocoria inscribatur.

Qua ratione quot errores irrepere possint manifestum est. Nam universe dicere licet civitates potestate tituli ut metropoleos ²⁾ ita neocoriae gerendi in lapidibus multo prius uti solere quam in nummis: quo loco ut omittamus civitates aliquot, quas νεωκόρους fuisse ex lapidibus cognoscamus, in nummis nunquam νεωκόρους appellari, Pergameni certe sub Trajano neocoria simplici ³⁾, sub Hadriano duplici ⁴⁾ in titulis gloriantur, in nummis autem non ante Antoninum Pium ⁵⁾. Quod igitur Lebasius, ut unum ex multis afferam, ad titulum voy. archéol. III 2 ἡ νεωκόρος Σμυρναίων πόλις τὰ ὀνόματα τῶν ὑπεσχημένων καὶ συνεισενεγκάντων εἰς τὴν τοῦ λιμένος κατασχ[ευσήν] adnotat „notre inscription ne saurait être plus ancienne que Trajan, dont les médailles font, pour la première fois, mention du

¹⁾ p. 30 sq.

²⁾ cf. p. 31 sq.

³⁾ c. i. g. 3548. Le Bas-Wadd. 1722 a.

⁴⁾ Le Bas-Wadd. 1721.

⁵⁾ Eckhel II 472.

néocorat de Smyrne, ni plus récente qu' Antonin, sous lequel (??) Smyrne commence à se dire néocore pour la seconde fois“, hoc comprobare non potest. Immo hoc solum affirmare licet, hunc titulum positum esse post annum 780/26, quo Tiberii templum Smyrnae aedificari coeptum est, et antequam Hadrianus neocoriam secundam Smyrnae concessit ¹⁾. Cum autem neocoriae nomen ante Neronem ab Asiae civitatibus gestum esse affirmare hodie quidem non liceat, aetati, quae inter Neronem et Hadrianum intercessit, Smyrnaeorum titulum deberi veri fortasse similis est. Diligenter respici quam facile fieri potuerit, ut civitates neocoriae nomine ac iuribus uterentur neque in nummis eam inscriberent, quanti intersit, ne tituli aetati plane alienae attribuantur, cognosci potest e titulo Le Bas-Wadd. 1652a [ὁ δῆμος τῆς] νεωκόρου [τῶ]ν Σεβαστῶν Καίσαρέων Τραλ[λιανῶ]ν πόλεως [καὶ ἡ φιλο]σεβαστος [βουλῇ]. Quem cum Caracallae demum temporibus Tralliani νεωκόροι in nummis vocentur ²⁾, si Krausii aliorumque legibus oboedientes eos, ubi primum „neocoriam ex senatusconsulto instituissent“, in nummis neocoriae titulum confestim sibi vindicasse acceperimus, sub Caracalla vel postea positum esse statuamus oportebit. Sed num hoc fieri possit, vir illustrissimus ipse, qui eum edidit, dubitasse videtur, cum adnotet civitatem post Domitianum Caesaream-Tralles non iam appellari ³⁾; quod de nummis concedi potest, de titulis non ita: nam invenitur hoc nomen in titulis, qui alteri aut tertio p. Chr. saeculo debentur ⁴⁾. Quamquam ad Caracallae tempora titulus laudatus, si bene descriptus est, revocari non potest; sunt enim litterae eius eadem atque in titulo alio Trallibus reperto Le Bas-Wadd. 600 a, quem

¹⁾ c. i. g. 3148. Huius tituli Lebasius rationem non habuit.

²⁾ cf. Eckhel III 127.

³⁾ ad voy. arch. III 600 a.

⁴⁾ Editi sunt Mittheilungen VIII p. 317. 333. (cf. supra p. 41.)

initio imperii Neronis positum esse constat, neque eae post Hadrianum (cf. Le Bas-Wadd. 147) usurpatae esse videntur. Nihil autem impedit, quominus statuamus Trallianos ipsa hac aetate Caesarum templum extruxisse, sero autem in nummis neocoriae titulum inscripsisse. Ceterum respicias velim unius Caracallae in nummis eorum neocoriae mentionem fieri ¹⁾ : quam postea neglegunt, eam antea eos inscribere debuisse quis affirmare audebit?

Quae cum ita sint, contentis nobis esse non licet demonstrare, quando civitates singulae *νεωχόρους* semet appellare coeperint, sed conemur quidem enucleare oportet, quo tempore eae acceperint, quae sibi esse neocoriae titulo significabant. Qua in re adiuvabimur aliquatenus cum nomine ludorum in civitatibus neocoris celebratorum ²⁾ et cognominibus ab Caesaribus ductis tum testimoniis scriptorum, qui templa Caesaribus exstructa hic illic commemorant. Quod reliquum est, sic tibi persuadeas, in rebus nos versari adeo obscuris, ut fieri non possit quin tempus, quo oppida pleraque *νεωχόροι* revera facta sunt, etiam post-hac tenebris circumfusum lateat.

Quae omnia ad simplicem maxime neocoriam pertinere monere vix opus est. Nam civitatem aliquam, quae neocoria paulisper gloriatur, quo sub principe *δὲς νεωχόρον* semet appellare incipit, eius templum extruxisse consentaneum est. Contra neocoriae in civitate eadem complures institutae difficultatem aliam afferunt. Negari enim non potest templa civitatum *νεωχόρων* non eius solum, cui dedicata erant, cultui destinata esse, sed ut alibi eos quoque, qui ei succedebant, ibi adoratos esse. Hac solum ratione explicari potest, quod civitates, cum neocoriam

¹⁾ cf. Waddington, l. l. ad n. 604, qui nummo Alexandri Severi (Mionnet suppl. VII p. 476 n. 739) et Elagabali (ibid. IV n. 1106) fidem non habet.

²⁾ cf. p. 62.

suam imperatoriam esse significarent, *νεωκόρους τῶν Σεβαστῶν* sese appellaverunt, idque eae quoque, quae una tantum neocoria ornatae essent, ut Tralliani in titulo Le Bas-Wadd. 1652a modo laudato et c. i. g. 2926 = Le Bas-Wadd. 604 *Τι. Κλ. Γλύπτον, — κτίστην — τῆς λαμπροτάτης πόλεως, τῆς νεωκόρου τῶν Σεβαστῶν, — Τραλλιανῶν, οἱ μύσται κ. τ. λ.* Addas quod aedem, quam Ephesios Claudio dedicavisse comprobavimus, appellant *τῶν Σεβαστῶν* in titulo edito *μονσεῖον καὶ βιβλιοθήκη τῆς εὐαγγ. σχολ. ἐν Σμύρνῃ* III (1878—80) p. 180 *Ἀυτοκράτορι θεῷ Καίσαρι Σεβαστῷ Οὐεσπασιανῷ· ἐπὶ ἀνθυπάτου Μάρκ[ου] Φουλουῖου Γίλλων[ος]* ¹⁾ *ὁ φιλόκαισαρ Ἀφροδεισ[έων] δῆμος — ναῶ τῷ ἐν Ἐφέσ[ω] τῶν Σεβαστῶν κοινῷ τῆς Ἀσί[ας] ἰδίᾳ χάριτι διὰ τε τὴν πρὸς τοὺς [Σε]βαστοὺς εὐσέβειαν καὶ τὴν [πρὸς] τὴν* ²⁾ *νεωκόρον Ἐφεσίων [πό]λιν εὐνοίαν ἀνέστησαν κ. τ. λ.* ³⁾.

Exsistit autem hoc loco quaestio difficilis, cur in civitatibus nonnullis non in uno eodemque templo Caesares omnes culti, sed aetate progressa complura eorum templa exstructa sint. Duae sunt maxime aetates, quibus hoc fiat, Traiani et Hadriani, Septimii Severi filiorumque. Ac suspicari fortasse licet utrisque novum cultum locis nonnullis ideo institutum esse, quod novae gentes in regnum tum sunt accitae ⁴⁾. Similia in cultu divorum Romano inveniri constat.

Non sine ratione igitur materiam aequo magis inconditam atque vastam ita digeremus, ut primo agatur de templis

¹⁾ cf. Waddington, bullet. de corr. hellén. VI p. 286.

²⁾ *τ[ο]τὴν*, quod qui titulum edidit supplevit, propter structuram verborum admitti non potest. Sensum praeberet optimum : nam sicut Pergamum *πρώτη νεωκόρος*, ita Ephesus *τρίτη νεωκόρος* appellari potuit, cum post Pergamum et Smyrnam templo provinciali ornata esset. Rectum vidit Roehlius, Bursians Jahresberichte XXXVI p. 71.

³⁾ cf. supra p. 37 sq.

⁴⁾ Nerva in his rebus nihil mutasse videtur.

inde a Caesare Augusto usque ad finem saeculi p. Chr. primi exstructis, deinde neocorias Trajano et Hadriano iisque, qui subsecuti sunt, institutas recenseamus, tum templa genti Septimii Severi condita enumeremus. Postremo de iis civitatibus agetur, quarum neocoriae quo pertineant ambiguum est.

§. 1.

De civitatibus ab Iuliis et Claudiis neocoria auctis.

Neocoriae titulum ab Asia provincia oriundum esse inde elucet, quod ibi prima eius ac longe plurima exempla inveniuntur. Inter tres autem Asiae civitates, quas unam Caesaris, alteram Tiberii, tertiam Claudii templum a provincia exstructum habuisse demonstravimus, primi, ut videtur, Ephesii *νεωκόρους* sese appellant. Quod fit in nummo Neronis M. Acilio Aviola proconsule (a. 65/6) conflato, quem supra laudavimus ¹⁾. Addas titulum modo allatum ²⁾, quem Aphrodisii sub Vespasiano vel Domitiano in templo Caesarum Ephesi ponendum curaverunt. Iam crescit exemplorum numerus, ut testimoniis Ephesiorum neocoriam Trajani aetate testantibus abundemus. Cum enim taceant nummi ³⁾, legimus in titulo, qui initio imperii Trajani debetur, Wood, l. l. append. III 12 (cf. Waddington, bullet. de corr. hellén. VI 287/8) *σύγκλητον [ἡ νε]κόρος Ἐφεσίων [πόλ]ις· καθιερώσαντος Πεδανίου Φούσκου Σαλινάτορος ἀνθυ[πάτου]* ⁴⁾ *διὰ πρεσβευτοῦ κ. τ. λ.* Con-

¹⁾ p. 23.

²⁾ p. 91.

³⁾ Obloquitur Sestini, qui (lett. di cont. VIII p. 56) nummum affert *Αλ. Νερ. Τραϊανὸς Σε. Ἀριστος R|. νεω. Ἐφε. δῆμ. ἐπ. ἐχαρα* (sic). In nummo simillimo Mionnetus (suppl. VI p. 136 n. 379) pro *νεω.* praebet *δυο.*

⁴⁾ cf. Waddington, l. l.

feras ibid. n. 13, append. VI 1, qui tituli et ipsi in Trajani aetatem revocandi sunt.

Eodem fere tempore Pergameni et Smyrnaei iure suo uti incipiunt; quorum illos, quia sub Antonino Pio demum in nummis neocoria ornati videntur¹⁾, ab eodem eam impetrasse quod Krause²⁾ et Monceaux³⁾ Eckhelium secuti affirmant, neque desunt, qui sub Septimio Severo hoc factum esse dicere audeant⁴⁾, Eckhelio quidem venia parata est, istis non ita. An clarius Boeckhius titulum c. i. g. 3548 (cf. Le Bas-Wadd. 1722 a) *Γάϊον Ἀντίον Αὔλον Ἰούλιον, Αὔλον υἱόν, Κοναδρᾶτον, δις ὑπάτον*⁵⁾, *ἀνθύπατον Ἀσίας*⁶⁾ — ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος τῶν πρώτων νεωκόρων Περγαμίων κ. τ. λ. sub Trajano positum esse dicere potuit⁷⁾?

In Krausii errore nil moramur, quippe qui ne nummos quidem diligenter consulere soleat. Nam quamquam existit Trajani nummus, ubi Smyrnaei neocori appellantur⁸⁾, iste quidem docet „nullam neocoriae commemorationem usque ad Hadriani tempus deprehendi“⁹⁾. Deinde Trajani, si non priori aetati debetur praeterea titulus, quem Dittenberger edidit *Archaeol. Zeitung* 1878 p. 94 n. 148 ὁ νεωκόρος *Σμυρναίων* δῆμος *Τιβέριον Κλαύδιον Ροῦφον* —

¹⁾ Eckhel II 472.

²⁾ l. l. p. 22.

³⁾ l. l. p. 22 adn. 7.

⁴⁾ de Ceuleneer, sur la vie et le règne de Sept. Sévère, p. 253.

⁵⁾ a. p. Chr. 105.

⁶⁾ c. a. 106 p. Chr., cf. Wadd. fast. 114.

⁷⁾ Eidem vel priori aetati debetur titulus c. i. g. 2189 (= 3486) *ἀ βόλλα καὶ ὁ δῆμος Αὔλον Κλαύδιον Περηνιανον, στροταγήσαντα κ. τ. λ. — ἐν τᾷ πρώτῳ πάτριδι καὶ νεωκόρῳ Περγαμίων τῶν συγγενέων πόλει* — nec non is, qui editus est *μονσεῖον καὶ βιβλιοθήκη τ. εὐαγγ. σχολ. ἐν Σμύρνῃ* II (1875/6) p. 24.

⁸⁾ Mionnet suppl. VI p. 340 n. 1687 *tête de Trajan* R]. *Σμυρναίων νεωκόρων*, cf. Eckhel II 559.

⁹⁾ l. l. p. 50.

ἐτείμῃσεν κ. τ. λ., nec non is, qui editus est Le Bas-Wadd. 2 (imperfectus legitur c. i. g. 3144), de quo supra egimus ¹⁾). In aliis provinciis neocoriae quidem nullum vestigium hac aetate detegi potest. Sed Nicomediae sub ipso Caesare Augusto templum ei aedificatum esse constat ²⁾). Quod provincialium conventibus destinatum esse inde colligi potest, quod Cassius Dio templa Pergami et Nicomediae Romae et Augusto dedicata ut nihil inter se distantia comprehendit. Non recte igitur Schoenemannus Bithyniae concilium ab Hadriano institutum esse censuit ³⁾) nulla alia causa adductus, quam quia eius demum in nummis concilii Bithyniae mentio fit ⁴⁾), proinde quasi Bithyniorum, cum concilium accepissent, nihil magis interfuerit quam nummos suo nomine percuti. Atque ideo, quod unius Hadriani et uxoris tales concilii Bithyniae nummi exstant, post Hadrianum id non amplius exstitisse putabimus? Ineptiis illaqueatur, qui nummis tali modo abutitur. Praeterea nummos Vespasiani, Titi, Domitiani, in quibus nomen procuratoris aut proconsulis et vox *Βειθυνία* leguntur ⁵⁾), in ipsis illis provincialium conventibus consignatos esse Waddingtonius suo iure suspicatur ⁶⁾). Habebatur autem

¹⁾ p. 88 sq.

²⁾ Cass. Dio LI 20, 7.

³⁾ De Bithynia et Ponto (Gott. 1855) p. 71.

⁴⁾ cf. Eckhel II 403.

⁵⁾ cf. Eckhel, l. l. Head, h. n. p. 436.

⁶⁾ voy. archéol. III 1178. Quod vero vir egregius putat, utrum τὸ κοινὸν Βιθυνίας idem sit ac τὸ κοινὸν τῶν ἐν Βιθυνίᾳ Ἑλλήνων (Perrot, explorat. de la Galatie etc. n. 22; Mitteilungen 1887, p. 175 et 177; Dig. IL 1, 25) necne, discerni adhuc non posse, ei assentiri non licet. Nonne Caesarem ipsum τοὺς ξένους, quos ad suum Romaeque templum Pergami et Nicomediae convenire iussit, Ἑλλήνας appellatione Cassius Dio l. l. expressis verbis dicit? Itaque et τὸ κοινὸν Ἀσίας — οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ Ἕλληνες et τὸ κοινὸν Βιθυνίας — κοινὸν τῶν ἐν Βιθυνίᾳ Ἑλλήνων appellari potuit. cf. Mommsen, Roem. Gesch. V p. 316.

concilium Bithyniae apud templum haud dubie Romae et Augusto dedicatum. Quodsi in nummis illis Hadriani, qui eius concilii mentionem faciunt, epistyllo templi ibi effecti verba interdum inscripta sunt *POM. S. II. AVC.*¹⁾, templum illud significari Vaillantio²⁾ concedere non dubitamus; litteris *S II*, in quibus Eckhelius offendit, senatus populusque significari videtur. Nihil certe obstat, quin haec numina cum Roma et Augusto culta esse existimemus³⁾. Erat igitur Nicomediae civitas inde ab Augusto *νεωκόρος*; tamen Antonini Pii demum in nummis Asiae civitatum exemplum secuta hunc titulum gerere coepit⁴⁾.

Serius etiam Ancyra, Galatiae metropolis, potestate propter Augusti Romaeque templum Tiberii, ut videtur, aetate exstructum ludosque sollemnes institutos⁵⁾ *νεωκόρον* se appellandi utitur. Etenim sub Valeriano demum neocoria eaque duplici in nummis gloriari incipit⁶⁾; eidem fere vel posteriori aetati debetur titulus, quem Ramsay edidit bullet. de corr. hellén. VII p. 17 τὸν κράτ(ιστον) Καίλ(ιον) Ἐρμιανὸν, τὸν πρώτον τῆς ἐπαρχείου, βουλευγραφ(ίσαντα) — Γαλ[ατ]άρχην — προστάτην τῆς μητροπόλ(εως) β' νεωκόρ[ου] Ἀνκύρας κ. τ. λ. Quin autem altera huius oppidi neocoria a templo illo Romae et Augusti ducta sit, dubitari non potest.

Praeterea Tarsi Augusteum Ciliciae commune fuisse demonstrari potest. Nam haec civitas et a Dione Chryso-

¹⁾ Eckhel, l. l.

²⁾ Numm. praestant. II p. 138.

³⁾ Headus (p. 436) vix recte supplet Rom(anorum) s(enatus) p(opulusque) Aug(usto).

⁴⁾ Eckhel II 431. „M. Aurelio demum imperante celebrata neocoriae primae sollemnia rite testari“ censet Krause p. 32.

⁵⁾ cf. c. i. g. 4039 et Mommsen, res gestae divi Augusti p. X. Bergk, Augusti rerum a se gestarum index, p. 7.

⁶⁾ cf. Mionnet IV p. 386 n. 76 Πούβ. Αικ. Οὐαλεριανός R|. μητρο. Ἀνκύρας β. ν. n. 78 sq. suppl. VII p. 640 sq.

stomo *μητρόπολις* ἐξ ἀρχῆς appellatur ¹⁾ et in nummis inde a Caesare Augusto hoc titulo gloriatur ²⁾. Quocum congruit, quod verba *κοινὸν Κιλικίας* in nummis ipsius Caesaris et Liviae, Nervae et Trajani ³⁾ Tarsi consignatis apparent. Tamen vero in titulo a. p. Chr. 86 posito, quem ab Henzeno editum (bullet. dell' inst. 1877 p. 109) supra attulimus ⁴⁾, ludi a concilio Syriae provinciae acti *ἱερὸν πενταετηρικὸν κοινὸν Συρίας Κιλικίας Φοινείκης ἐν Ἀντιοχείᾳ* appellantur, propterea haud dubie, quia tum cum hi ludi celebrati sunt, Cilicia cum Syria coniuncta erat ⁵⁾. Comparari iubemus, quod Mazaca-Caesarea sub Alexandro Severo metropolis Ponti Cappadociae Armeniae appellatur ⁶⁾, quamquam Armeniam et regiones Ponticas Cappadociae tum adiunctas ⁷⁾ suum quamque commune peculiare habuisse constat ⁸⁾.

¹⁾ Orat. XXXIV p. 36 Reiske *υμῖν γὰρ, ἄνδρες Ταρσεῖς, συμβέβηκε μὲν πρῶτοις εἶναι τοῦ ἔθνους οὐ μόνον τῷ μεγίστην ὑπάρχειν τὴν πόλιν τῶν ἐν τῇ Κιλικίᾳ καὶ μητρόπολιν ἐξ ἀρχῆς, ἀλλ' ὅτι καὶ τὸν δεύτερον Καίσαρα ὑπὲρ πάντας ἔσχετε οἰκείως ὑμῖν διακείμενον*. — — ἐκεῖνος ὑμῖν παρέσχε χώραν, νόμους, τιμὴν, ἔξουσίαν τοῦ ποταμοῦ κ. τ. λ. cf. Strabo, XIV, 5, 13.

²⁾ Mionnet suppl. VII p. 259 n. 407 *Σεβαστοῖς têtes affrontées d'Auguste et de Livie* R|. *Τάρσον μητροπολ.* — *κοιν. Κιλικ.*, cf. Eckhel III 75.

³⁾ Mionnet III p. 624 n. 421. *Νεροῖαν Σεβαστῶν têtes affrontées de Nerva et Trajan* R|. *Τάρσον μητροπ.* — *κοινὸν Κιλικίας*.

⁴⁾ p. 36.

⁵⁾ Sub Vespasiano eas divisas esse Eckhelius (III 56) et Kuhnius (II p. 152) censuerunt. Quos titulo modo laudato refutatos esse Marquardtius temere affirmat (I p. 383 adn. 10). Nam quando illud *κοινὸν Συρίας Κιλικίας Φοινείκης ἐν Ἀντιοχείᾳ* actum sit, definiri nequit.

⁶⁾ cf. Mionnet, suppl. VII p. 705 n. 277 *Αἰ. Κ. Σεον. Ἀλέξαν.* R|. *A. M. K. Γ. Πον. Κ. Αρ. μητροπ. Καισαρι. δις νε. ἔτ. θ.* Litteris *A. M. K.* significatur ut in nummis Tarsi (cf. Waddingt. bull. de corr. hellén. VII p. 285) (*ῖ*) *πρώτη μεγίστη καλλίστη*; deinde supplendum videtur *Πόν(τον) Κ(αππαδοκίας) Ἀρ(μενίας)*; quid littera *Γ* indicetur nescimus.

⁷⁾ Marquardt I p. 363.

⁸⁾ cf. supra p. 48 et 51.

Ad templum autem Caesari Augusto Tarsi aedificatum neocoria, quae in nummis Antinoi primum apparet ¹⁾, referenda est.

§ 2.

De civitatibus inde a Trajano usque ad Commodum neocoria auctis.

Cum de templis in Asia aut in provinciis finitimis propinquisque Flaviorum aetate exstructis certi quicquam affirmare adhuc quidem non liceat, sub Trajano et Hadriano eorum numerum mire auctum esse constat. Ac primum tres illae Asiae civitates, quae iam antea νεοκόροι erant, neocoriam alteram ab eis adeptae sunt. Quod Pergamenis a Trajano concessum esse videtur. Apparet quidem neocoria eorum duplex primum in titulo Le Bas-Wadd. III 1721 [Αὐτ]οκράτορα Καίσαρα — [Τ]ραϊανὸν Ἀδριανὸν [Σ]εβαστὸν, ἀρχιερέα μέγιστον, δημορχικῆς ἐξουσίας [τὸ] ζ', ὑπατον τὸ γ', — ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος τῶν πρώτων καὶ δις [ν]εοκόρων Περγαμῆων κ. τ. λ. Sed opinioni Duerrii, qui ideo quod in uno vel duobus titulis Trajani Pergameni simplici, in uno Hadriani duplici neocoria ornati videntur, quin neocoria altera ab Hadriano iis concessa sit, dubitari non posse censet ²⁾, subscribere dubitamus. Comprobavit quidem ille autumno anni septimi imperii Hadriani (122/3), quo titulus laudatus positus est, principem Pergamum adisse ³⁾. Sed offendimur eo, quod ludi Pergami celebrati non ab Hadriano, sed a Trajano nomen duxerunt ⁴⁾. Smyrnae autem et Ephesi, quas civitates ab Hadriano

¹⁾ Mionnet III p. 625 sq. suppl. VII p. 260 sq. rev. numismat. 1854 p. 98 n. 50. Antinoi nummi Eckhelio (III 76) ignoti erant.

²⁾ Reisen des Kaisers Hadrian p. 51.

³⁾ Ibid. p. 49 sq.

⁴⁾ c. i. g. 3208. 3209. 3428. Wood, l. l. append. VI 8. Archaeol. Zeit. 1877 p. 100 n. 68. Mitteilungen VII p. 255 n. 26.

neocoriam impetrasse certum est, Ἀδριάνεια (Ὀλύμπια) sescenties commemorantur. Atque cum Trajanum Pergami veneratione praecipua dignatum esse sciamus ¹⁾, neocoriam alteram ab eodem ei concessam esse veri similis est.

Nec melius discerni potest, uter eorum Sardianis neocoriam concesserit, cuius testis primus est nummus Antinoi ²⁾. Nam ludi pentaeterici cum ea, ut opinor, coniuncti, de quibus instituendis in titulo mutilato c. i. g. 3455 agitur, utrum Trajano an Hadriano dedicati sint, ambiguum est ³⁾.

Ephesios autem et Smyrnaeos Hadriani νεωκόρους fuisse constat. Clare loquuntur Smyrnaei in titulo c. i. g. 3148 — καὶ ὅσα ἐπετύχομεν παρὰ τοῦ κυρίου Καίσαρος Ἀδριανοῦ διὰ Ἀντωνίου Πολέμωνος· δεύτερον δόγμα συνκλήτου, καθ' ὃ δις νεωκόροι γεγόναμεν, ἀγῶνα ἱερὸν, ἀτέλειαν, θεολόγους, ὑμνωδοὺς, μυριάδας ἑκατὸν πεντήκοντα κ. τ. λ. Huc pertinent, quae a Philostrato de Polemone narrata supra laudavimus ⁴⁾. Cuius ex verbis Ἀδριανόν — προσκείμενον τοῖς Ἐφεσίοις — μετεποίησε τοῖς Συμρναίοις κ. τ. λ. neocoriam alteram Ephesiis ante Smyrnaeos concessam esse nescio an concludi possit. Hoc certe constat, Ephesios neocoriam ab Hadriano non tum accepisse, cum anno 123/4 eorum oppidum adiret ⁵⁾. Nam id potius intra annos 127 et 135 factum esse nobis persua-

¹⁾ cf. Eckhel II 466.

²⁾ Mionnet IV p. 126 n. 716 Ἀντίνοος Ἡρώς. R|. Σαρδιανῶν νεωκόρων.

³⁾ „Sardibus extabat decretum imperatoris Trajani de quinquennialibus agonibus in ista urbe instituendis — inque eodem Hadrianus Caesar appellatur νέος Διόνυσος.“ „Haec Thomas Smithius — Trajani num illud decretum fuerit, nec potius Traiani Hadriani, subdubito.“ Boeckhius, qui fidem Smithii, quam alibi in maius celebrat (c. i. g. 3189, cf. supra p. 76 sq.), hoc loco pro nihilo habet.

⁴⁾ p. 29 adn. 3.

⁵⁾ cf. Dürre, Reisen des Kaisers Hadrian p. 49/50.

simus ¹⁾). Posteriori anno debetur titulus, quem a Cyriaco descriptum edidit O. Riemann bullet. de corr. hellén. I p. 292, *Σαβίναν τὴν θεὰν Σεβαστήν — ἡ φιλοσέβαστος Ἐφεσίων βουλὴ καὶ ὁ νεωκόρος δις δῆμος καθιέρωσαν ἐπὶ ἀνθυπάτου Γ. Ἰουλίου Ἀλεξάνδρου Βερενικιανοῦ* [²⁾]. Cum autem Ephesii in nummis quoque Hadriani neocoria duplici gloriantur ³⁾, Smyrnaei Antonini Pii demum in nummis idem faciunt ⁴⁾. Ludos vero cum altera utriusque civitatis neocoria coniunctos vivo adhuc Hadriano et Smyrnae et Ephesi celebratos esse scimus ex titulo, quem Olympiae repertum Dittenberger edidit Archaeol. Zeitung 1877 p. 100 n. 68, *Π. Αἴλιος Ἀρτεμῆς Λαοδικέου[ς νικῆ]σας ὀλυμπιάδι σκθ' ⁵⁾ Ὀλύ(μ)πια — Πέργαμον β' τὸ ἱερόν — α' Ἀδριάνεια ἐν Σμύρνῃ καὶ ἐν Ἐφέσῳ κ. τ. λ.* In titulo Ephesio brevi post mortem Hadriani posito c. i. g. 2987 b *ἀγωνοθέτης τῶν μεγάλων Ἀδριανείων τῆς δευτέρας πεντετηρίδος* commemoratur ⁶⁾).

Praeterea Cyzicenos ab Hadriano neocoriam adeptos esse constat : cf. Joh. Malal. p. 279 Bonn. *ἐπὶ δὲ τῆς βασιλείας τοῦ — Ἀδριανοῦ ἔπαθεν ὑπὸ θεομηνίας σεισμοῦ ἡ Κύζικος — καὶ πολλὰ τῇ αὐτῇ πόλει ἐχαρίσατο καὶ ἀνήγειρεν αὐτήν — ἔκτισε δὲ ὁ αὐτὸς Ἀδριανὸς ἐν τῇ Κυζίκῳ ναὸν μέγαν πάνυ ἕνα ὄντα τῶν θαυμαστῶν, στήσας ἑαυτῷ στήλην μαρμαρίνην σθηθαρίου μεγάλου πάνυ ἐκεῖ*

¹⁾ p. 59. In titulo ex schedis Cyriaci edito ab O. Riemann bullet. de corr. hellén. I p. 291 n. 78, quem anno 129 Ephesi positum esse Dittenberger comprobatur (sylloge n. 286), Ephesii multa quidem Hadriani beneficia enumerant, sed neocoriae nullum vestigium apprehenditur.

²⁾ a. 136/7, cf. Waddington, bullet de corr. hellén. VI p. 289.

³⁾ Eckhel II 520.

⁴⁾ Mionnet suppl. VI p. 343 n. 1704 *Ἀντ. Καὶ. Τ. Αἴλ. Ἀντωνῖνος Σεβ. Ρ.* *Σμυρναίων δις νεωκόρων.* Eckhelius sub Commodio neocoriam duplicem in nummis inscribi docet (II 559).

⁵⁾ ol. 229, 1 = 136/7.

⁶⁾ Postea horum ludorum saepissime mentio fit, cf. supra p. 63.

ἐς τῇν ὀροφὴν τοῦ ναοῦ, ἐν ᾧ ἐπιγράφει Θείου Ἀδριανοῦ, ὅπερ ἐστὶν ἕως τῆς νῦν¹⁾). Peraedificatum est hoc templum sub imperio M. Aurelii et L. Veri, ac conservatam habemus orationem, quam Aelius Aristides tum habuit²⁾). Qui cum ne verbo quidem templum terrae motu eversum tum restitutum esse dicat (cf. p. 391 ἐπεγράψασθε μὲν γὰρ τὸν ἄριστον τῶν εἰς ἐκεῖνον τὸν χρόνον βασιλέων· ἦκει δὲ ὑμῖν τὸ ἔργον πρὸς τέλος ἐν τοῖςδε τοῖς καιροῖς, οἳ τὰ καλῶν αὖ κάλλιστα εἰλήχασιν κ. τ. λ.), Xiphilinus, qui Hadriani templum Antonini Pii aetate corruisse affirmat³⁾, errasse existimandus est⁴⁾). Cum praeterea Ἀδριάνεια Ὀλύμπια Cyzici celebrata esse constet⁵⁾, quam temere Sestinius⁶⁾ et Mionnetus⁷⁾, quia Antonini Pii demum in nummis neocoriae Cyzicenorum locus esset, Hadriani nummum, in quo *Κυζικῆρων νεωκόρων* legi Vaillantius et Eckhelius docuerant⁸⁾, perperam lectum esse censuerint manifestum est. Suo iure igitur Marquardtius⁹⁾ aliique templo exstructo ludisque institutis confisi huic nummo fidem attribuerunt. Ac sane titulum a Mordtmanno Mitteilungen VI p. 42 editum, ubi neocoriae Cyzicenorum mentio fit, sub ipso Hadriano positum esse verisimile est¹⁰⁾.

Alias civitates, quarum neocoriam ad Hadrianum pertinuisse comprobari fortasse potest, ne certa incertis com-

¹⁾ cf. Perrot, rev. arch. IX p. 350 = explorat. de la Galatie etc. p. 76 adn. 3. Duerr, Reisen des Kaisers Hadrian p. 54.

²⁾ πανηγυρικὸς ἐν Κυζίκῳ περὶ τοῦ ναοῦ, ed. Dind. I p. 382 sq.

³⁾ cf. Cass. Dio LXX 4 ed. Dind.

⁴⁾ cf. Massonii collectanea, in Aristidis edit. Dind. III p. CXII.

⁵⁾ cf. supra p. 63 adn. 3.

⁶⁾ letter. di contin. IV p. 74.

⁷⁾ suppl. V p. 318 adnot. b.

⁸⁾ cf. D. N. II p. 454.

⁹⁾ Kyzicus u. sein Gebiet p. 85.

¹⁰⁾ cf. supra p. 38 adn. 3. Praeter nummos neocoriae Cyzici mentio fit c. i. g. 3663. 3665. 3688. Perrot, explorat. de la Galatie etc. n. 41 I. archiv. des miss. scient. et. littér. III p. 145 n. 64a. Mitteil. VI p. 44. IX p. 18.

misceantur, infra afferre praestat. Hoc solum ad extremum monere liceat, neocoriam Nicomediae in Antonini Pii nummis primum apparentem ad Hadrianum referri non posse. Mirum quidem est, quod in oppido Bithyniae illustrissimo, quod praeter cetera Hadrianum auxisse constet ¹⁾, peculiare eius templum non erat. Sed neque de ludis Hadrianeis ibi actis quicquam constat, neque inter aedificia, quae Nicomediae ab Hadriano exstructa esse comperimus, templum enumeratur: cf. chron. pasch. p. 475 Bonn. Ἀδριανὸς ἐν Νικομηδείᾳ καὶ Νικαίᾳ ἀγορὰς ἐποίησε καὶ τετραπλατείας καὶ τὰ τείχεα τὰ πρὸς τῇ Βιθυνίᾳ.

A Commodio demum, quem solum inter eos, qui Hadriano successerunt, nova templa condentem videmus, Nicomedenses (haud dubie postquam eorum oppidum terrarum motu conquassatum a principe exaedificatum est ²⁾) per civem suum Saoterum, ut templum alterum exstruerent, impetraverunt ³⁾. Idem Tarso neocoriam alteram largitus est ⁴⁾. Praeterea neocoria Laodiceae Phrygiae, licet non ante Iuliam Domnam et Caracallam in nummis inscribatur ⁵⁾, ad Commodum referri debet. Nam cum legamus in nummo Mionnet IV p. 328 n. 770 (cf. Waddingt. ad voy. archéol. III 604) Ἀντ. Κ. Μ. Ἀν. Ἀντωνεῖνος Σεβ. Ρ|. Λαοδικέων νεωχόρων δόγματι συνκλήτου Κομόδου καὶ Ἀντωνεῖνου, Laodiceam Commodi templo ornatam Caracallam, qui imperii clavum tum tenebat, ut eius σύνναον coluisse accipiendum est. Miramur quidem, quod Laodiceae

¹⁾ cf. Eckhel VI p. 499. Ἀδριανὴ Nicomedia appellatur c. i. g. 1720. 3771.

²⁾ cf. Joh. Malal. p. 289 Bonn.

³⁾ Cass. Dio LXXII 12, 2, cf. Eckhel II 431.

⁴⁾ cf. Eckhel III p. 76. Commodiana Tarsus appellatur (cf. Mionnet III p. 629 n. 444/5. suppl. VII p. 263 n. 423), et Commodeia ibi celebrantur (cf. c. i. g. 4472. Mionnet III p. 628 n. 439 sq. suppl. VII p. 263 n. 424).

⁵⁾ Eckhel III 165.

incolae non sicut alii *νεωκόρους τῶν Σεβαστῶν* sese appellant, sed nomina ipsa afferunt neque Septimii Severi rationem habent. Sed causa huius rei inveniri fortasse potest. Cum enim nullus huius civitatis nummus Septimii Severi exstet, Eckhelius ¹⁾ et Sestinius ²⁾ eam ut sociam Pescennii Nigri iuribus suis a Severo privatam esse suo iure suspicati sunt. Utcunque res se habet, inimicitias inter Laodiceam et Septimium Severum fuisse ex iure nummos percutiendi Laodiceae ab eo adempto ³⁾ concludi debet. Ceterum Laodiceae templum Commodi fuisse eo confirmatur, quod *Κομόδεια* ibi acta commemorantur ⁴⁾. Quodsi Eckhelius „quis Commodus in nummo laudato significaretur“ disceptare ausus non est, non miramur. Nam omnis eius opinio, qua deceptus civitates tempore eodem *νεωκόρους* fieri et in nummis appellari putavit, ad irritum eo redigitur.

Quae autem civitates Commodi templa condiderant, eius morte in angustias deductae sunt. Nam cum senatus eum interfectum et patriae et deorum hostem appellasset ⁵⁾, cuius nomen in lapidibus eradi ⁶⁾ ius et fas esset, cultum evanescere debuisse consentaneum est. Consuetudo inde exorta causa fortasse est, cur Tarsi incolae in nummis postea concussis, quamvis multi sint, neocoriam nunquam fere inscribunt ⁷⁾. Postquam autem Septimius Severus,

¹⁾ Nummi veter. p. 260.

²⁾ Letter. di cont. IX p. 84.

³⁾ Krause (l. l. p. 34) et de Ceuleneer (sur la vie et le règne de Sept. Sévère p. 253) Laodiceam a Septimio Severo neocoria auctam esse dicere audent.

⁴⁾ Head, h. n. p. 566.

⁵⁾ Lamprid. Commod. c. 18.

⁶⁾ Exempla affert de Ceuleneer, l. l. p. 28.

⁷⁾ Uno solum in nummo hoc fit Mionnet suppl. VII p. 275 n. 475 A. K. M. A. Σεον. Ἀλέξανδρος Σεβ. II. II. R|. Τάρσον α (= πρῶτης) μ(εγίστης) κ(αλλίστης) μητρο(οπόλεως) γ' ἐπ(αρχειῶν) π(ροκαθ-

ut senatus auctoritatem infirmaret neque eum, cuius fratrem ipse se profiteretur, ignominia et dedecore coopertum sineret, Commodum inter divos recipi iussit¹⁾, cur Commodi cultus in provinciis non restitueretur, causa quidem non iam erat. Ac sane Laodiceae incolas Commodi neocoros semet postea appellasse docuimus. Nec vero Tarsi aut Nicomediae idem factum esse videtur. Offendimus certe in eo, quod neque Commodianae cognomen neque ludi Commodiani post principis mortem in nummis aut lapidibus Tarsi iam commemorantur. Contra *Σεουηριανή* haec civitas appellatur²⁾, et ludi Severiani ibi aguntur³⁾. Item Nicomedia non *Κομμοδιανής* sed *Σεουηριανής* cognomine utitur⁴⁾, et loco agonis Commodiani Severianus ibi celebratur⁵⁾. Comprobari igitur fortasse potest utriusque civitatis in templo altero Septimium Severum in Commodi locum substitutum numinis principalis partes explevisse. Quod autem in nummis Nicomediae neocoria triplex interdum commemoratur, non duplex, ut plerumque fit, ne omissae Commodi neocoriae rationem ibi haberi putemus, cur cavendum sit, alio loco expositum est⁶⁾.

εξομένης β' νε(ωκόρου), cf. Waddington, bullet. de corr. hell. VII p. 285 et titulos ab eo editos ibid. p. 282 : in altero (n. 2) legitur *ὑπὲρ σωτηρίας κ. τ. λ. τοῦ κυρίου Αἰτ[οκράτορος] [Μ. Αὐρηλίου Σεου[ήρου] Ἀλεξάνδρου] Εὐσεβοῦς Εἰτυ[χοῦς] Ἀλεξανδριανῇ [Σεουηρια]νῇ Ἀντωνεινιανῇ [Ἀδριανῇ] Τάρσοι, ἡ πρώτη καὶ μεγίστη καὶ καλλίστη μ[ητροπόλεις] τῶν γ' ἐπαρχειῶν [Κιλικίας], Ἰσσυρίας, Ἀνκαο- νίας [προ]καθεζομένη καὶ β' νεωκόρος] κ. τ. λ.*

¹⁾ cf. Spart. Sever. II. Lamprid. Comm. 17. Aurel. Victor. Caesar. c. 20.

²⁾ cf. praeter titulos modo laudatos Mionnet III p. 629 sq. suppl. VII p. 264 sq.

³⁾ cf. ibid. III p. 630. suppl. VII p. 264. 283. 290.

⁴⁾ c. i. g. 3771.

⁵⁾ c. i. g. 3428. c. i. a. III 129. bullet. de corr. hellén. IX p. 69; cf. Eckhel II 432.

⁶⁾ p. 85.

§ 3.

De civitatibus Septimii Severi filiorumque neocoris.

Quantopere Septimius Severus ad confirmandum imperium suum ut iure quodam niti videretur operam dederit, inter omnes notum est. Eodem certe pertinet, quod suum filiorumque cultum per orientis civitates quam latissime diffundere studuit. Civitates igitur non paucas has νεωκόρους tum fieri, illas neocoriam secundam vel tertiam adipisci consentaneum est. Latius autem is titulus iam patet, cum Europae quoque civitates nonnullae eum recipiant. Perinthii enim in nummis lapidibusque neocoros sese dicticare tum incipiunt : cf. c. i. g. 2022 = Le Bas, voy. archéol. II 1463 — *Αὐτοκράτορα Καίσαρα Α. Σεπτίμιον Σεουήρον Εὐσεβῆ Περτίναξα Σεβαστὸν Ἀραβικὸν Ἀδιαβηνικὸν Παρθικὸν Μέγιστον ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος τῶν νεωκόρων Περινθίων* et titulum, quem edidit Dumont, archiv. des miss. scient. et littér. III sér. III p. 150 n. 72 c, *ὑπὲρ ὑγείας καὶ νίκης — Δουκίου Σεπτιμίου Σεβήρου Περτίναχος Ἀραβικοῦ Ἀδιαβηνικοῦ — καὶ δῆμον Περινθίων νεωκόρων — Μάρκος — ἀνέθηκεν*¹⁾. Atque cum Septimium Severum Byzantium, cuius incolae pro Pescennio Nigro acerrime propugnaverant, Perinthiorum, qui in eo bello illum adiuverant, dicionis fecisse constet²⁾, et *Φιλαδέλφεια — Σεονήρεια* Perinthis acta commemorentur³⁾, neocoria huius civitatis tum apparens ad tem-

¹⁾ De nummis cf. Eckhel II p. 41.

²⁾ Cass. Dio LXXIV 12, cf. de Ceuleneer, sur la vie et le règne de Sept. Sévère p. 90. Postea Severus Byzantio quaedam restituit. Quod cum auctore Caracalla factum esset (Spart. Carac. I § 7), Byzantii habuerunt certe cur ludos Antoninianos post mortem Caracallae celebrare pergerent. Non recte igitur Eckhelius (IV p. 434) „neque — verisimile est“, inquit, „tam caram fuisse Byzantiis aut Caracallae aut Elagabali memoriam, ut post eorum quoque excessum constitutos eorum causa ludos continuarent“.

³⁾ cf. Eckhel II 41.

plum Septimii Severi filiorumque referenda esse videtur. Quamquam Eckhelius nummo confisus, quem Vaillantius attulerat, Perintho alteram quoque neocoriam a Septimio Severo concessam esse censuit ¹⁾. Qua quidem in re vir illustrissimus certo erravit. Nam in hoc nummo legi ἐπιθήματα β' Σεωνήρον Περινηθίων νεωχόρων, non δις νεωχόρων Sestinius docuit ²⁾, id quod confirmatur nummo alio musei britannici ³⁾. Sed num cum eodem homine doctore in Caracallae quidem nummo duplicem Perinthis neocoriam apparere accipere liceat, cum in museo Caesareo nummum Caracallae inveniri, ubi Περινηθίων δις νεωχόρων exhiberetur, Eckhelius ipse diserte affirmaverit ⁴⁾, dubitamus. Si autem Caracallae aetate Perinthis neocoriis duabus revera ornati erant, eam, quam a Septimio Severo impetraverunt, priorem fuisse persuadere nobis non possumus. Neque enim ullo alio in oppido duo templa alterum Septimii Severi alterum Caracallae erat, sed in uno delubro patrem et filium venerabantur. Aut erravit igitur Eckhelius, aut Perinthis iam ante Septimii Severi tempora templum Augusti cuiuspiam habuisse censendi sunt. Nulla profecto difficultas inde oboritur, quod Perinthus in nummis Septimii Severi et Caracallae simpliciter νεωχόρος appellari solet. Nam in nummis quidem neocoriarum numerum omitti potuisse constat. Hoc solum Eckhelium secutis statuendum est, neocoriam Perinthis alteram ea aetate, qua tituli duo

¹⁾ Ibid. (cf. IV p. 441).

²⁾ Letter. di contin. III p. 32 sq.

³⁾ cf. catalog. of coins, Thrace p. 152 n. 33.

⁴⁾ II p. 41 „his adde nummum Caracallae musei Caesarei et hunc inscriptum δις νεωχόρων — quibus — nummis omnis tollitur ambiguitas“. Hunc nummum Mionnetus Sestinium secutus Elagabalo attribuit suppl. II p. 425 n. 1325. In altero Caracallae (Sestini, lett. VIII p. 35) illud δις suppositivum est : cf. Beschreibung d. antiken Münzen in den berlin. Museen I p. 212 n. 35.

laudati positi sunt, institutam nondum fuisse¹⁾. Utcunque res se habet, Septimii Severi templum Perinthis conditum esse constat. Idem de Cyzico dicendum esse videtur. Eckhelius quidem Cyzicenos neocoriam alteram a Septimio Severo impetrasse negavit atque Caracallae potius eam attribuit²⁾. Quod cognomine *Ἀντωνεινανῆς* et ludis Antoninianis Cyzici celebratis satis confirmari videtur³⁾. Sed uno certe Severi in nummo, quem Sestinius descripsit, Mionnet suppl. V p. 338 n. 368 *Αὐ. Καὶ. Α. Σεπτ. Σε...ρος* R|. *Κυζικήνων δις νεοκόρων* Cyziceni δις νεωκόροι appellantur. Qui si genuinus atque vivo Severo percussus est, ludos neocoriae alterius Septimio Severo mortuo, Geta trucidato *Ἀντωνεινανά* appellatos esse accipi oportet.

Alibi quoque quaestio, utrum a Severo an a Caracalla templa aedificare civitatibus permissum sit, difficilis est ad solvendum. Contenti esse debemus, si demonstrare contigerit, utro sub principe civitates neocoriam tum impetratam in nummis lapidibusque inscribere incipiant. Quod sub Septimio Severo Sardiani faciunt et Mazacae-Caesareae incolae. Quocum congruit, quod *Σεονήρεια* et *Φιλαδέλφεια* in utroque oppido celebrata sunt⁴⁾. Cum autem neocoriam Sardianis tum concessam alteram fuisse constet⁵⁾, de Caesarea haeremus. Erat enim haec civitas iam multo ante ut metropolis⁶⁾ templo provinciae ornata; deinde

¹⁾ Neocoriae duplicis mentio fit cum in nummis tum in titulo c. i. g. 2023 = Le Bas, II n. 1464 *Ἀυτοκράτορα Καίσαρα Γάϊον Μάρκον Κόνιντον Δέκιον Τραϊανόν* — ἡ λαμπροτάτη δις νεωκόρος *Περινθίων πόλις*.

²⁾ II 454.

³⁾ Ibid. p. 455.

⁴⁾ cf. Eckhel III 117, 191.

⁵⁾ Ibid. p. 116.

⁶⁾ cf. Mionnet suppl. VII p. 672 n. 78 *Αὐτ. Καὶ. ΤΙ. Ἀλ[ιος] Ἀντωνῖνος Σε(βαστός)* R|. *Καισαρείας μητροπ.* ἔτ. β', cf. Strabo XII 2, 7 p. 538 Cas.

Septimii Severi aede aucta quod in nummis primo quidem nihilo minus simpliciter *νεωκόρος* appellatur¹⁾ ac postea demum illud *δὲς* additur²⁾, cum de more numeros neocoriarum cumularum omittendi satis disputatum sit, nemo iam offenditur. Hoc solum miramur, ludos cum neocoria altera Caesareae a Severo concessa cohaerentes contra morem et ipsos provinciae communes fuisse³⁾; cuius rei causa haec fuisse videtur, quod una Caesarea metropolis Cappadociae erat.

Praeterea Ephesii sub finem imperii Septimii Severi neocoriam tertiam adepti sunt: legimus quidem in titulo Wood, append. VIII 15 *ιον [Ἀρα]βικὸν Ἀδιαβηνικὸν Παρθικὸν [Βρε]ταννικὸν Μέγιστον τὸν γῆς καὶ θαλάσσης δεσπότην καὶ [τὸν κτ]ίστην τῆς πρώτης [καὶ] μεγίστης μητροπόλεως τῆς Ἀσίας δὲς νεωκόρου Ἐφεσίων πόλεως* Qua igitur aetate Septimius Severus Britannici Maximi cognomen acceperat, tertia Ephesiorum neocoria nondum videtur fuisse concessa. Illud aestate anni p. Chr. 210 in ipsa Britannia factum esse cum constet⁴⁾, si magnam Asiae et Britanniae distantiam respiciemus, titulum laudatum vereor ut priori tempori quam autumno vel hiemi anni eiusdem attribuere liceat. Brevi autem tempore, quod inter hoc tempus et principis mortem intercessit (obiit a. d. II Non. Febr. a. 211), ab eo procul absente in Ephesiorum condicione quicquam mutatum esse comprobari vix potest. Sed num in titulo allato *δὲς νεωκόρου* scriptum sit dubitari potest, quia Carol. Curtius, qui eum edidit Herm. VII 34, — *ις νεωκόρου* solum ibi inveniri testatur.

¹⁾ Sub Septimio Severo, cf. Eckhel III 191.

²⁾ Primum in nummo Alexandri Severi Mionnet suppl. VII p. 705 n. 277, cf. supra p. 96 adn. 6. Inde ab Gordiano Pio neocoriam duplicem apparere Eckhelius docuit l. l.

³⁾ *Κοινὸς Σεουήριος Φιλαδέλφιος* commemoratur Mionnet suppl. VII p. 680 n. 128.

⁴⁾ cf. de Ceuleneer, l. l. p. 140.

Atque quamquam is titulos omni cum diligentia describere temporis angustiis se vetitum esse monet¹⁾, cum a Woodio tituli editi sint, ut sunt, ei hac in re adstipulari praestat. Accedit quod legimus in titulo Le Bas-Wadd. 147 b *Αὐτοκράτορα Καίσαρα Α. Σεπτίμ]ιον [Σεονῆρον Περτίνακα Εὐσε]βῆ [Ἀραβικὸν Ἀδιαβηνικὸν? Παρθικὸν Μέγ]ιστον, Ἰουλίαν Σεβαστὴν μητέρα κάστρον [τῆς πρώτης καὶ μεγίστης μητροπ]όλεως τῆς Ἀσίας καὶ τρις νε[ωκόρων τῶν Σεβ(αστῶν) Ἐφεσίων πόλεως, μόνω]ν ἅπα(σῶν) δὲ τῆς Ἀρτέμιδος ἡ φι[λοσέβαστος βουλή καὶ ὁ τρις νεωκό]ρος δῆμος καθιέρωσαν κ. τ. λ.*

Sub finem autem imperii Severi Ephesios *τρις νεωκόρους* factos esse non solum inde elucet, quod ei in titulo Wood append. VI 6²⁾, qui sub eo principe positus est³⁾, *δὲς νεωκόροι* appellantur, sed nummis quoque comprobatur, quorum nullus Severi capite insignitus trium Ephesi neocoriarum mentionem facit. Praeterea autem multis quoque Juliae Domnae et Caracallae, omnibus fere Getae in nummis Ephesii *δὲς νεωκόροι* appellantur. Cum autem unus quidem nummus Geta adhuc vivo percussus Mionnet, suppl. VI p. 164 n. 562 *Αὐτ. Κ. Μ. Αὐρ. Ἀντωνεῖνος καὶ Α. Σε. Γέτας — νέοι Ἥλιοι. R]. Ἐφεσίων τρις νεωκόρων καὶ τῆς Ἀρτέμιδος* tres Ephesi neocorias ostendat, Pergameni et Smyrnaei ne Getae quidem vel Caracallae-Getae in nummis neocoria triplici ornati inveniuntur⁴⁾, sed Juliae Domnae solum et Caracallae in nummis.

Tamen Waddingtonius Smyrnae quidem nummis bene descriptis probari censet neocoriam tertiam eodem tempore quo Ephesiis ei concessam esse i. e. sub finem im-

¹⁾ l. l. p. 29.

²⁾ cf. supra p. 22 adn. 3.

³⁾ cf. Waddingt. fastes n. 164.

⁴⁾ cf. Mionnet, II p. 614; suppl. V p. 466/7; III p. 244/5; suppl. VI p. 362.

perii Septimii Severi ¹⁾. Quos nummos vir illustrissimus dicat nescimus : utique in titulo c. i. g. 3179d Lolliano Gentiano proconsule (a. p. Chr. 209) ²⁾ posito ἡ λαμπροτά[τη καὶ πρώτη?] τῆς Ἀσίας καὶ δις νεωκόρος τῶν Σεβαστῶν Συμωναίων πόλις ἀνέστησεν ἐπὶ ἀνθυπάτ[ου] Αολλιανοῦ Γεντιανοῦ Boeckhium τρις νεωκόρος nullo iure scripsisse, cum δις clare exhibeatur, constat ³⁾. Pergami autem neocoriam tertiam priusquam aut titulis aut nummis sive ipsius Septimii Severi sive Getae ab Septimio Severo concessam esse demonstretur — multum abest, ut hoc fieri posse negemus — inter beneficia fuisse, quae Caracallam (cum Asclepieum Pergamenorum adiret ?) ⁴⁾ in hanc civitatem contulisse scimus ⁵⁾, suspicari licet.

§ 4.

De neocoriis originis incertae.

Haud multae sunt civitates νεωκόροι, quarum templa Caesaribus certis assignare nobis licuit; de pluribus, cum indiciis, qualia non sine lucro, ut opinor, hactenus adhibuimus, careamus, res ad liquidum perduci nequit. Aut quid Synnada, quid Anazarbo faciemus, quae civitates neocoriae duplicis titulo tertio p. Chr. saeculo in singulis lapidibus gloriantur ⁶⁾ ? Alteram Anazarbi neocoriam ad Hadrianum referre fortasse licet; nam celebrabatur ibi Ἀδριανὸς Οἶκονμενικός ⁷⁾. Sed neque hoc certum est, et alteram neocoriam

¹⁾ fastes n. 165.

²⁾ cf. Lechat et Radet, bullet. de corr. hellén. 1888 p. 63 sq.

³⁾ cf. Le Bas, voy. archéol. III 8.

⁴⁾ cf. Eckhel II 468.

⁵⁾ cf. Cass. Dio LXXVIII 20, 4.

⁶⁾ cf. p. 27.

⁷⁾ cf. Head, h. n. p. 599. Ἀδριανὰ Παναθήναια, quae Synnadae in nummis commemorantur (ibid. p. 569), ad neocoriam referro dubitamus.

quo referamus non habemus. De Synnada autem nihil amplius compertum habemus, nisi vero Fl. Valerii Constantii eam *νεωκόρον* fuisse inde concludis, quod eo regnante titulus ille positus est. Cum autem origines neocoriarum, quibus civitates reliquae ornatae sunt, non minus occultae et quasi involutae lateant, quando suam quaeque neocoriam publice inscribere coeperit, inquirere contenti sumus.

Ac primum in Asia Tralles-Caesarea ¹⁾ et Hierapolis ²⁾ in nummis Juliae Domnae vel Caracallae eum titulum gerere incipiunt. Inter quas Tralles quidem, quae civitas in lapidibus quoque *νεωκόρος τῶν Σεβαστῶν* appellatur ³⁾, multo iam ante templo Caesarum auctas esse titulo Le Bas-Wadd. 1652 a nixi supra comprobavimus ⁴⁾. Eadem aetate Philadelphiae neocoria in nummis saepius apparet ⁵⁾. Quam a Septimio Severo vel eius filiis concessam esse inde, quod *Δεῖα Ἀλεια Φιλαδέλφεια* ibi acta sunt ⁶⁾, concludere noli. Neque enim haec Philadelphia ludi sui iuris fuisse videntur, neque agones sic appellatos omnes ad Caracallam et Getam referre licet ⁷⁾. Nam Antonini Philosophi quoque et L. Veri in honorem Philadelphia acta esse hodie quidem constat ⁸⁾. Ceterum reticere non licet neocoriam Philadelphiae in uno Antinoi nummo inscriptam conspici, cf. Mionnet IV p. 104 n. 571 *Ἀντίνοος Ἡρώς*.

¹⁾ cf. Mionnet suppl. VII p. 474 n. 733 *tête de Caracalla* R|. ἐπ. γρ. Πο. Κ. Παγκρατίδου Τραλλιανῶν νεωκόρων τῶν Σεβαστῶν, cf. IV p. 189 sq.

²⁾ cf. Mionnet IV p. 304 n. 627 *Ἀντ. Καλ. Μ. Ἀνρ. Ἀντωνεῖνος Σεβ.* R|. *Ἱεραπολιτειῶν νεωκόρων*, cf. sq. et suppl. VII p. 573 sq. et c. i. g. 3910.

³⁾ c. i. g. 2926 = Le Bas-Wadd. 604. Mitteilungen VIII p. 333.

⁴⁾ p. 89 sq.

⁵⁾ cf. Mionnet IV p. 105 sq. suppl. VII p. 404 sq.

⁶⁾ Le Bas-Wadd. 645 (imperfectus legitur c. i. g. 3427).

⁷⁾ Quod Boeckhius (ad. c. i. g. 245) et Waddingtonius faciunt.

⁸⁾ cf. Neubauer, comm. epigr. p. 62.

R|. ἐπὶ Αἰλ. Καπιτῶνος ἄρχ. α. τὸ β' Φιλαδελφέων νεωκόρων. Quem spurium esse affirmare noluerim. Nam quo fere tempore templum Philadelphiae exstructum sit, ex Flaviae cognomine ei in nummis indito ¹⁾ collegerim ²⁾. Ceterum Eckhelius quoque illi nummo confisus est.

Amasiae autem, Ponti metropolis, incolas neocoriam a M. Aurelio impetravisse Eckhelius affirmare ³⁾ non debuit. Quam in nummis Antonini Pii, quod quidem videamus, primum inscribi monere sufficiat : cf. nummum a Sestinio editum ⁴⁾ Ἀὐ. Καὶ. Τ. Αἰλ. Ἀδρ. Ἀντωνεῖνος. R|. ἄδρ[ιανῆς] μητρ(οπόλεως) καὶ πρώτης νεωκ(όρου) Πόντου. Cuius deinde νεωκόρους semet profiteantur Neocaesarea Ponti, quae in uno Valeriani nummo neocoria (duplici) gloria-
tur ⁵⁾, aut Nicopolis, quam νεωκόρον fuisse ex titulo c. i. g. 4189 cognovimus ⁶⁾, aut Tomi, metropolis Ponti euonymi, cuius neocoriae in uno Juliae Domnae nummo mentio fit ⁷⁾, — id quaerere desperatum videtur. In Thracia Philippopolin in nummo M. Aurelii neocoriam sibi sumpsisse Vailantius docuit. Quo vituperato Eckhelius id non ante Caracallam fieri censuit ⁸⁾. Nec vero hoc quidem recte se habere Sestinius demonstrare studuit, nummos, quibus

¹⁾ cf. Eckhel III p. 111.

²⁾ cf. verba rescripti a Flavio Constantio Hispellii civibus missi, cum metropolin suum oppidum fieri cuperent (Henzen 5580 = Wilm. 2843), „cum — posceretis, ut — sacerdoti vestro ob editiones celebrandas Vulsinius pergere necesse non esset; scilicet ut civitati, cui nunc Hispellum nomen est, — de nostro cognomine nomen daremus, in qua templum Flaviae gentis — exurgere(t), — desiderio vestro facilis accessit noster adsensus“, cf. Mommsen, Ber. der sächs. Ges. d. Wissensch. 1850 p. 199 sq.

³⁾ II 344/5.

⁴⁾ Lett. di continuaz. VII p. 23.

⁵⁾ Sestini, letter. III p. 10 Ἀὐ. Κ. Πο. Λικ. Οὐαλεριανός R|. μητ. Νεοκαισαρίας δις νεω., cf. Eckhel II 355, Head p. 426.

⁶⁾ p. 27.

⁷⁾ cf. supra p. 52.

⁸⁾ II 44.

Eckhelius confisus erat, Elagabalo attribuendos esse rat¹⁾. Cuius quidem sententiae catalogi nummorum musei Britannici, ubi nullus Caracallae, multi Elagabali nummi neocoriam Philippopolis ostendunt²⁾, praesidio magno sunt. Sed Leakius certe nummum quendam edidit, quem capite Commodi insignitum esse affirmat, ubi Philippopolis *νεωκόρος* appellatur : cf. numism. hellen., europ. Greece p. 92 *Αὐτ. Κ. Μ. Αὐρ. [Κόμοδος] R|. Φιλippoπολιτειῶν νεωκόρων*. Hac controversia, cum Alexandri gladius nobis datus non sit, implicari nolumus. Hoc solum monere liceat, templum, quo nixi Philippolitani *νεωκόρους* se appellabant, cum Thraciae commune, licet in nummis sub uno Caracalla occurrat³⁾, iam antea exstitisse constet⁴⁾, neque Commodi, neque Caracallae neque Elagabali fuisse. Itaque Thraciae metropolin sub finem saeculi p. Chr. secundi raro, postea saepius vel semper fere *νεωκόρον* in nummis appellari negare quidem non licet. Immo miraremur, si hic titulus Philippopoli iamdudum debitus unius principis in nummis subito late pateret. Caveant igitur, ne testimonia segregata ideo in dubitationem vocent, quod neocoriae ea aetate locus nondum sit. Quam viam ingressis quanti errores immineant ut demonstretur, exemplo esse potest nummus ille Hadriani, quem, ut vidimus⁵⁾, Sestinius, iudex in his rebus integer, ac Mionnetus temere damnabant, quia neocoria Cyzici ibi inscripta Antonini Pii demum in nummis saepius commemoraretur.

Similia de Thessalonice, metropoli Macedoniae, dicenda

¹⁾ Lett. di contin. III p. 34.

²⁾ Thrace, p. 161 sq. cf. Antike Münzen in den berlin. Museen, p. 226 sq.

³⁾ Eckhel II 43.

⁴⁾ cf. digg. IL 1, 1 „— exstat rescriptum Divi Pii *πρὸς τὸ κοινὸν τῶν Θρακῶν*, quo ostenditur provocari posse etc.“ et c. i. l. III 6121.

⁵⁾ p. 100.

sunt. Cuius provinciae *κοινὸν* ipso primo p. Chr. saeculo fuisse constat ¹⁾, atque Beroeae id habitum esse inde sciri potest, quod haec civitas Trajani aetate metropolis appellatur ²⁾. Num autem propterea Thessalonicen, quae tertio demum p. Chr. saeculo metropolis appellatur ³⁾, Beroeae antea posthabitam esse recte statuatur ⁴⁾, valde dubitaverim. Nam Strabonis aetate Thessalonicen metropolin Macedoniae vocatam esse scimus ⁵⁾, atque casu fortuitoque accidisse potest, ut titulis hoc nondum confirmare liceat. Nulla quidem re prohibemur, quominus sacra Macedoniae communia item atque saeculo p. Chr. tertio ⁶⁾ iam antea utroque in oppido celebrata esse suspicemur. Quodsi concilium provinciae in nummis Caracallae et posteriorum *β' νεωκόρος* aut neglecto numero simpliciter *νεωκόρος* appellatur ⁷⁾, quin haec neocoria ad templa civitatis utriusque pertinuerit, dubitari non potest ⁸⁾. Nec vero metropoles ipsas propter templa sua neocoros se dicticare vetitas esse consentaneum est. Hoc solum Macedoniae proprium erat, quod concilium provinciae et ipsum hunc titulum gerebat. Quamquam unam Thessalonicen iure suo usam esse ⁹⁾ cog-

¹⁾ cf. Eckhel II 64.

²⁾ In titulo, qui editus est revue des sociétés savantes 1858 II p. 765 (laudatur a Marquardt, St. Verwalt. I p. 319/20 adn. 16).

³⁾ cf. Eckhel II 80. Duchesne-Bayet, mission au mont Athos n. 3.

⁴⁾ cf. Duchesne-Bayet, l. l. p. 14.

⁵⁾ Strabo VII fr. 21 p. 277 Müller, cf. anthol. palat. IX 428 (Antipater).

⁶⁾ De Beroea hoc evincitur nummo Mionnet I p. 469 n. 164 *Ἀλεξάνδρου* R|. *κοιν. Μακε. β' νεω. Βεραίων* — *εος* [275 = a. p. Chr. 245/6, cf. Sestini, l. l. III p. 36 sq. Head, hist. num. p. 211; falso Eckhelius (II 112) = 213]. De Thessalonice idem ex metropoleis titulo tum sumpto colligi debet.

⁷⁾ cf. Eckhel II 64. In nummo Alexandri Severi, Mionnet I 459 n. 78 *κοινὸν Μακεδόνων α' νε.* pro *Α* potius *Δ* (= *δλς*) legendum esse videtur (cf. p. 80 adnot. 3).

⁸⁾ cf. p. 68.

⁹⁾ De Beroea cf. p. 53 adn. 2.

novimus. Quae tertio p. Chr. saeculo neocoriis duabus gloriatur. Ambiguum autem est, quando id primum fiat. Cum enim in catalogis nummorum musei Britannici neocoria simplex sub Gordiano III ¹⁾, duplex sub M. Julio Philippo ²⁾ inscribi incipiat, Eckhelius Thessalonicen in nummis Alexandri Severi a Vaillantio allatis β' νεωκόρον, postea modo νεωκόρον modo β' νεωκόρον appellari censuit ³⁾. Vaillantium deceptum esse equidem non affirmaverim : eo certe, quod Thessalonice postea simpliciter νεωκόρος vocatur, offendi non licet. Denique si in postremis (Gallieni) nummis Thessalonicae percussis modo β' νε. modo γ' νε. conspici Eckhelius recte censet — in nummis musei Britannici nullum neocoriae triplicis vestigium reperitur — tertium templum tum ibi conditum esse statui fortasse debet.

Restat ut de Pamphyliae, Ciliciae, Syriae civitatibus pauca addamus. Inter quas Side Pamphyliae ⁴⁾ et Tripolis Phoeniciae ⁵⁾ neocoriam nummis mandare sub Elagabalo incipiunt, Aegae autem Ciliciae sub Alexandro Severo ⁶⁾. Brevi post (inde a M. Julio Philippo) Neapolitani Samariae aedituos se dicticant ⁷⁾. Valeriano autem imperii clavum

¹⁾ Macedon. p. 124 n. 126 sq.

²⁾ Ibid. n. 137 *Αὐ. Κ. Μ. Ἰούλι. Φίλιππος* R|. *Θεσσαλονικέων νεω. Πύθια Δι(ονύσια) β'*, cf. n. 136. β' cum voce νεωκόρος coniungendum esse censet Leakeus, l. l. europ. Greece p. 106.

³⁾ II 79/80.

⁴⁾ cf. Mionnet III p. 480 n. 203 *tête d' Elagabale* R|. *Σίδη νεωκόρος Ὀλύμπια Οἰκουμεν.* et n. 227 sq. suppl. VII p. 75 sq. Eckhel III 17.

⁵⁾ cf. Mionnet V p. 406 n. 454 *Αὐ. Κ. Μ. Αὐρ. Ἀντωνῖνος* R|. *Τριπολιτ. ναυαρχ. νεωκ.* (cf. Eckhel III 375/6). Postea hic titulus rursus omittitur.

⁶⁾ cf. Mionnet III p. 545 n. 42 *Αὐτ. Κ. Μ. Αὐ. Σεο. Αλέξα.* R|. *Αἰγείον νεωκό.* et n. 43 sq. suppl. VII p. 163 sq. Sub Gordiano Pio neocoriam primum inscribi Eckhelius docet (III 38).

⁷⁾ cf. Eckhel III 438. 435.

tenente Perge Pamphylicae neocoria gloriari coepit ¹⁾. Quam ad Dianam Pergensem pertinuisse Rubenius temere suspicatus est ²⁾. Denique Ancyrae Galatiae, quae sub principe eodem β' ν. nomini suo addere incipit, neocoriam alteram ad Augusti Romaeque templum referendam esse vidimus ³⁾, alteram ad Antoninorum aliquem pertinuisse ex cognomine Ἀντωνεινιανῆς civitati indito ⁴⁾ colligere dubitamus.

Minime hercle eis, quae postremo proferre coacti sumus, delectamur. Sed priusquam nummorum disciplina iacere desinat, vereor ut hae quaestiones a tironibus melius pertractari possint. Ceterum accurate scire, quando civitates in nummis neocoriam inscribere coeperint, minus interesse, quam quo ab tempore hoc facere eis licuerit, demonstrasse nobis videmur. Atque hac in re sagaciores plura visuros esse persuasum nobis est. Contenti esse debemus eis, quae cognoscere potuimus. Duorum maxime virorum, Eckhelii et Mommseni, sententias temeritate quorundam pollutas redintegrare nobis licuit. Leviora haud dubie sunt, quae de nostro nova adiecimus, neque desunt loci, ubi quod praestitimus ne peritioribus displiceat timendum est. Tamen fiduciam quandam affert, quod summo philosophorum ordini Gissensi, qui has res rerum antiquarum studiosis perscrutandas commendaverat, quae protulimus, censore Joanne Schmidt laude non indigna visa sunt.

¹⁾ Sestini, lett. di contin. VIII p. 78 *Αὐ. Κ. Πού. Αι. Οὐαλ. R*]. *Περγαίων νεωκόρων*. Gallieni et Saloninae nummos primos neocoria insignitos esse Eckhelius et Mionnetus docuerant (D. N. III p. 14. Mionnet, III p. 468; suppl. VII p. 58). Cf. titulum, qui editus est bullet. de corr. hellén. VII p. 266 — ἡ ἱε[ρ]ὰ [ἄστυλος] κα[ὶ] ἐνδ[οξος] νεωκόρος Περγαίων πόλ[ις] τὸν ἴδιον προστάτην κ. τ. λ.

²⁾ In Graevii thesaur. antiq. Rom. XI p. 1354.

³⁾ p. 95.

⁴⁾ cf. Eckhel III p. 178.

Accedit autem, quod Schmidtius ipse, qua est humanitate, priusquam typis ea mandarentur, multis in rebus ingenium suum mihi suppeditavit. Quod silentio praetermittere animo grato vetamur.

EXCURSUS.

De sacerdotibus Asiae provinciae.

Quaestio, quid de sacerdotibus templorum, quae Asiae provinciae communia erant, iudicandum sit, quamvis multorum studiis materiam dederit ¹⁾, adeo non ad exitum adducta est, ut quo maior testimoniorum, quae ex titulis afferri possunt, copia fit, eo maioribus difficultatibus obruta videatur. Cum autem ipsorum horum templorum rationem planius ut explicaremus nobis contigerit, de sacerdotibus num certiora statui possint, quaerere liceat.

Ac primum quidem apud Pergamenos templo Romae et Augusti exstructo sacerdotem creatum esse consentaneum est. Cui quod nomen inditum sit, quaeritur. Aliarum provinciarum rationem habentibus varia eorum sacerdotum nomina occurrunt, ut ,sacerdos ad templum Romae et Augusti ad confluentem Araris et Rhodani', ,sacerdos trium provinciarum Galliarum', ,flamen (sacerdos) Romae et Augusti provinciae Hispaniae citerioris', ,flamen provinciae Hispaniae citerioris' ²⁾. Locum igitur, ubi sacerdos provinciae munere suo functus sit, et addi et omitti posse apparet. Quodsi sacerdotes templorum in Asia postea conditorum appellantur ἀρχιερεὺς τῆς Ἀσίας ναοῦ τοῦ ἐν

¹⁾ Enumerantur ab Eckhelio, d. n. IV p. 202 et a Marquardtio, Staatsverwaltung I p. 513 adn. 5. Addas Pallu de Lessert, l' Afrique Romaine (Paris 1884) p. 20 sq. Mommsen, Roemische Geschichte V p. 316 sq. Monceaux, de communi Asiae provinciae p. 42 sq. Guiraud, les assemblées provinciales dans l' empire Romain (Paris 1887) p. 82 sq.

²⁾ cf. Marquardt, ephem. epigr. I p. 200 sq.

Σμύρνη¹⁾, ἀρχιερεὺς τῆς Ἀσίας ναοῦ τοῦ ἐν Ἐφέσῳ²⁾ (κοινοῦ τῆς Ἀσίας)³⁾, ἀρχιερεὺς τῆς Ἀσίας ναοῦ τοῦ ἐν Κυζίκῳ⁴⁾, sacerdotem illum Augustei Pergamenorum ἀρχιερέα τῆς Ἀσίας ναοῦ τοῦ ἐν Περγάμῳ appellatum esse vel appellari potuisse accipere haud dubie licet. Sed quoad Pergami solum templum provinciae erat, eum ἀρχιερέα τῆς Ἀσίας simpliciter vocatum quoque esse negari vix potest. Nec minus is, qui ceteris in metropolibus ἀρχιερέα τῆς Ἀσίας ναοῦ τοῦ ἐν Καισαρείᾳ, ἐν Φιλαδελφείᾳ etc. postea templorum Caesarum curam suscepisse negaret, contra rationem sanam peccare existimandus esset. Quibus a sacerdotibus eos, qui ἀρχιερεῖς τῆς Ἀσίας ναῶν τῶν ἐν Σμύρνῃ, ναῶν τῶν ἐν Ἐφέσῳ, ναῶν τῶν ἐν Περγάμῳ etc. appellantur, diversos non fuisse iam supra demonstravimus⁵⁾.

Quod autem sacerdotes, qui metropoleon templis Augustorum praeerant, ἀρχιερέας τῆς Ἀσίας adiectis verbis ναοῦ vel ναῶν ἐν Περγάμῳ, ἐν Ἐφέσῳ etc. vocari solitos esse constat, integrum hunc titulum ubique servatum esse nemo, qui in aliis provinciis quantopere nomina sacerdotum variant cognoverit, opinabitur. E. g. Tib. Julius Rheginus, qui ἀρχιερεὺς (β') ναῶν τῶν ἐν Ἐφέσῳ saepius appellatur (Wood, l. l. append. VI n. 8, 9, 14), quin Caesarum templis praefuerit, dubitari non potest. Quin ne id quidem negaverim, eosdem interdum ἀρχιερέας nude vocatos esse. Ut in titulo Cyziceno, quem Mordtmann edidit Mitteilungen 1881 p. 42 — ἀρχιερέως δὲ τῆς Ἀσίας ναοῦ τοῦ ἐν Κυζίκῳ Γ. Ὁρφίου Φλαουιανοῦ Φιλογράφου καὶ ἀρχιερείας Οὐβίας Πώλλης κ.τ.λ. Vibiam Pollam ἀρχιέρειαν τῆς Ἀσίας⁶⁾ ναοῦ

¹⁾ Le Bas-Waddington, III n. 626.

²⁾ c. i. g. 3415. 2965.

³⁾ Le Bas-Waddington, III 755. Cf. Wood, discover. append. VI p. 18.

⁴⁾ c. i. g. 3662. Mitteilungen 1881 p. 42.

⁵⁾ p. 57 sq.

⁶⁾ Una cum sacerdote provinciae uxorem vel aliam feminam sacerdotio fungi inter omnes constat. Quod eo demum tempore institutum

τοῦ ἐν Κνζίκῳ fuisse consentaneum est. Recte igitur Marquardtus in verbis Galeni (XVIII 2 p. 567 Kuehn) — καὶ μάλιστα ἐν θέρει, καθ' ὃν καιρὸν αἰεὶ παρ' ἡμῖν ἐν Περγάμῳ τῶν ἀρχιερέων τὰς καλουμένας μονομαχίας ἐπιτελούντων τοὺς κάκιστα τρωθέντας ἐθεράπευσα, κ. τ. λ. pontifices Asiae ναῶν τῶν ἐν Περγάμῳ intellegendos esse censuisse videtur.

At vero eos, qui appellantur ἀρχιερεῖς τῆς Ἀσίας, a pontificibus metropoleon diligenter distinguendos esse hucusque viri docti fere consentiebant : cf. Marquardt, ephemer. epigraph. I p. 209 „duplex — fuit genus ἀρχιερέων τῆς Ἀσίας, alterum municipale, alterum totius provinciae“; ibid. p. 210 „a municipalibus sacerdotibus distinguendus est summus provinciae sacerdos“; Waddington, ad voy. arch. III n. 885 „il ne pouvait évidemment y avoir qu'un seul prêtre d'Asie à la fois; mais il avait délégués dans les villes, où le κοινὸν Ἀσίας avait élevé des sanctuaires — leur titre était ἀρχιερεὺς Ἀσίας (ou τῆς Ἀσίας) ναῶν τῶν ἐν Περγάμῳ etc.“ cf. Eckhel IV p. 209; Monceaux, l. l. p. 42 sq.

Unus Mommsenus hanc opinionem funditus repudiat¹⁾; quod etsi paucis verbis neque causis allatis fit, tamen Guiraudium eius sententiam ne mentione quidem dignari²⁾ satis mirum est. Digna haud dubie est, quae accuratius examinetur. Qui unum Asiae sacerdotem summum fuisse censent, aliarum provinciarum exemplo, ubi item singuli sacerdotio fungebantur, bene uti sibi videntur, neque quantum ea, quae de Asia provincia volunt, a condicione illarum distent, animadvertunt. Solet enim sacerdos pro-

esse, quo feminae quoque consecrari solerent (inde a Gaio), Marquardtus docet (l. l. p. 200) cultum provincialem et cultum divorum non bene confundens. Nam in templis Romae et Augusto vel Tiberio et Liviae dedicatis feminis certe opus erat.

¹⁾ l. l.

²⁾ l. l.

vinciae ipse templi communis sacerdos esse. An non eos, qui appellantur sacerdotes ad templum Romae et Augusti ad confluentem Araris et Rhodani, et eos, qui sacerdotes trium Galliarum vocantur, ut sacerdotio eodem functos componunt? In Asia autem ἀρχιερεὺς τῆς Ἀσίας templi nullius sacerdos sacerdotibus templorum singulorum prae-fuisse dicitur. Iam quid inter eum et flaminem Galliae vel Hispaniae intersit, apparet.

Atque dicat forsitan quispiam in Asia eius condicionem ita commutari debuisse, quia compluribus locis templa provinciae condita sint. Audio, sed hoc quidem certum est, donec unum provinciae templum (Pergami) erat, sacerdotis Asiae condicionem non aliam fuisse atque flaminum provinciarum ceterarum. In titulo igitur Sebasteno a. 5 p. Chr. posito, quem edidit P. Paris bullet. de corr. hellén. VII p. 449, κατὰ τὰ πολλάκις δόξαντα τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ Μεμμίαν Ἀρίστην Τευθραντίδα, ἀρχιέρειαν τῆς Ἀσίας, οἱ ἴδιοι θρεπτοί — ἔτους πθ', μη(νὸς) ιακ¹) Memmia Ariste eodem iure, quo ἀρχιέρεια τῆς Ἀσίας appellatur, ἀρχιέρεια τῆς Ἀσίας ναοῦ τοῦ ἐν Περγάμῳ appellari potuit.

Ergo pontificis Asiae, qualem Marquardtius et Waddingtonius sibi fingunt, antequam alterum provinciae templum Smyrnae conditum est, locus non est. Priusquam autem tum sacerdotibus inferioribus (ἀρχιερεὶ τῆς Ἀσίας ναοῦ τοῦ ἐν Περγάμῳ, ἐν Σμύρνῃ), quibus pontifex summus praeesset, templorum singulorum curas mandatas esse credamus, testimonia, quibus nixi unum fuisse Asiae sacerdotem summum affirmant, perpendere liceat.

Ac primum quidem Aelius Aristides τὴν ἱερωσύνην τὴν κοινὴν τῆς Ἀσίας in contione Smyrnaeorum sibi oblatam esse narrat²). Quam studiosissime semet repudiasse,

¹) Aera est Sullana; in litteris ιακ vitium latet; mensem (XI) et diem (XX) eis significari, qui titulum edidit, censet.

²) I p. 531 sq. Dind.

sed συμβάλει inquit μετὰ τοῦτο συνέδρους μὲν ἐξιέναι Συμμεναίων εἰς Φρυγίαν ἄνω καὶ μέλλειν φέρειν τοῦμὸν ὄνομα ἐν τῷ συνεδρίῳ τῷ κοινῷ, προαισθῆσθαι δέ με καὶ πέμψαι τὸν τροφέα τὸν Ζώσιμον· καὶ γίγνομαι τρίτος ἢ τέταρτος τῇ χειροτονίᾳ· μετὰ ταῦτα ἔφεσις, κλήσις ἡγεμόνος.

Quibus ex verbis cum priores complures fuisse Asiae pontifices collegerint ¹⁾, id solum elucere hodie consentiunt, in concilio communi complures nominatos esse, e quibus proconsul sacerdotem designaret. Quod comprobari non potest. Nam proconsulis fuisse e compluribus viris, quos synedri concilii commendassent, unum eligere ut demonstrat, Marquardtius frustra affert cod. Iust. X 61 et cod. Theod. XII 1, 48, ubi de sacerdotibus creandis ne littera quidem inveniatur. Quod cum intellexeret, Guiraudius hanc elegendi rationem Asiae propriam fuisse censuit ²⁾. At vero quis tandem hoc concedet, nisi verbis scriptoris utique coactus? Vim autem adhibent eis interpretandis. Excogitata est haud dubie interpretatio, quam proferunt, secundum aliam rem, de qua Aristides brevi ante verba fecit ³⁾. Mos enim tum erat, ut a civitatibus singulis decem virorum nomina proconsuli quotannis mitterentur, e quibus pacis custodem eligeret. Inter quos cum Pergameni ⁴⁾ aliquando Aelium enumerassent, Tiberius Julius Severus proconsul ei munus mandavit. Quod iudicium Aristides ad eum provocavit. Sed alia est ea res, de qua agitur. Nam appellatio, priusquam proconsul quicquam decerneret, intercessisse dicitur. Qui igitur animo integro verba scriptoris perleget, Aristidem inter alios sacerdotem revera creatum ad proconsulem provocasse et sacerdotium provinciae commune inter complures tum quidem divisum fuisse accipiet.

¹⁾ cf. Masson, vit. Aristid. in edit. Dindorf. III p. XC sq.

²⁾ l. l. p. 84 sq.

³⁾ p. 523 sq.

⁴⁾ „ἐκ δὴ πολίσματος τῆς Μυσίας, οὗ τοῦνομα οὐδὲν δέομαι λέγειν.“ Arist. l. l.

At summus Asiae sacerdos est Asiae eponymus. Laudat Marquardtius Ruinart, act. martyr. p. 45 = Dressel, patr. apost. opp. p. 466 (Πολύκαρπος) — συνελήφθη — ὑπὸ Ἡρώδου, ἐπὶ ἀρχιερέως Φιλίππου Τραλλιανοῦ, ἀνθυπατείουτος Στατίου Κοδράτου, βασιλεύοντος δὲ εἰς τοὺς αἰῶνας Ἰησοῦ Χριστοῦ κ. τ. λ. et c. i. g. 3487 — ἔδοξ[εν τοῖς ἐπὶ τῇς Ἀσίας Ἑλλησιν ἐν [κοινῷ, Κλαυ]δίου Λούππου ἀρχιε[ρέως Ἀσία]ς· ἐ[π|ειδὴ] Κλαύδιος Ἀμφίμαχος — ἐν τῇ ἀνανκαιοτάτῃ χρεῖα τῇς [Ἀσί]ας ἑαυτὸν ἐπέδωκεν, τοῖς ἀρί[στοις?] συμπρεσβεύσαντα ὑπὲρ τῆς ἐν[δείας? αὐ]τῆς καθ' ἐκούσιον αἴρῃσιν, δεδόχθαι αὐ[τοῖς ἀν]ασταθῆναι αὐτοῦ τειμᾶς ἐν τῷ ἐπισημοτάτῳ τῆς πατρίδος τόπῳ κ. τ. λ. Addas titulum, quem Ramsay edidit journ. of philol. VII p. 145, αὐτοκράτορ[ι] θεῷ Καίσαρι Σεβαστῷ Οὐεσπασιανῷ ἐπὶ ἀνθυπάτου Μάρκου Φουλουῖου Γίλλωνος ὁ δῆμος ὁ Καίσαρέων Μακεδόνων Ὑρκανίων ναῶ τῷ ἐν Ἐφέσῳ τῶν Σεβαστῶν κοινῷ τῆς Ἀσίας διὰ Τειμοθέου κ. τ. λ. ἐπὶ ἀρχιερέως τῆς Ἀσίας Τιβερίου Κλαυδίου Ἀριστίωνος et similem editum μουσεῖον καὶ βιβλιοθήκη τῆς εὐαγγελ. σχολῆς ἐν Σμύρνῃ III (1878—80) p. 180 αὐτοκράτορι θεῷ Καίσαρι Σεβαστῷ Οὐεσπασιανῷ ἐπὶ ἀνθυπάτου Μάρκ[ου] Φουλουῖου Γίλλων[ος] ὁ φιλόκαισαρ Ἀφροδεισ[έων] δῆμος — ναῶ τῷ ἐν Ἐφέσῳ τῶν Σεβαστῶν κοινῷ τῆς Ἀσί[ας] — ἐπὶ ἀρχι[ερέως] τῆς Ἀσίας Τιβερίου Κλαυ[δίου] Φησείνου.

Cur ex titulis Ephesiis de uno sacerdote summo nihil concludi possit, manifestum est. Nam duarum civitatum legatos in templo Ephesiorum Asiae communi aliquid dedicantes nomina sacerdotum singulorum referre, qui negotiis tum ibi fungebantur, nisi qui donis nomen sacerdotis, sub quo offerantur, adici solere ignorat, non miratur. Neque in templo Ephesiorum addere opus erat significari pontificem Asiae ναοῦ τοῦ ἐν Ἐφέσῳ. Simili autem modo de actorum S. Polycarpi verbis iudicamus. Nam quod christiani Smyrnaei, quae patronus suus passus

sit, per litteras cum aliis communicantes id Philippo pontifice (templorum oppidi) factum esse addunt, eo minus offendimur, quod eundem antea in rebus enarrandis iam commemoraverunt ¹⁾). Multo maior vis titulo Thyatireno c. i. g. 3487 supra laudato videtur attribuenda esse. Quamquam unum semper fuisse Asiae pontificem eo evinci negandum est. Nam primum, cum Claudium Amphimachum, cui laudes et grates agere concilio illi placuit, sub Tiberio fuisse verisimile sit (cf. Boeckh ad c. i. g. 3488), is titulus ei aetati fortasse debetur, qua unum solum Pergamenorum templum ab Asianis exstructum erat. Deinde, quae Boeckhius supplevit, multum abest ut certa sint. Desideramus enim nomen eius, quo suadente concilii synedris Amphimachum honorari placuit; atque comparatis verbis tituli, qui editus est revue archéolog. III sér. 6 (1885) p. 105, [ἐ]δοξεν τοῖς ἐπὶ τῆς Ἀσίας Ἑλλησιν· γνώμη Γαῖο[υ] Ἰουλίου — Παρδαλᾶ, ἀρχιερέως καὶ διὰ βίου ἀγω[ν]οθέτου θεᾶς Ῥώμης καὶ αὐτοκράτορος θεοῦ [τ]οῦ Σεβαστοῦ κ. τ. λ. ἐπ(ε)ὶ κ. τ. λ. et c. i. g. 3957 ἔδοξεν τοῖς ἐπὶ τῆς Ἀσίας Ἑλλησιν· γνώμη τοῦ ἀρχιερέως ²⁾ Ἀπολλωνίου τοῦ Μηνοφίλου Αἰξενίτου· ἐπε[ι]δὴ κ. τ. λ. in titulo c. i. g. 3487 scribere praestat ἔδοξ[εν] τοῖς ἐπὶ τῆς Ἀσίας Ἑλλησιν· [γ]ν[ώ]μη Κλαυ[δίου] Λούππου, ἀρχιερέως Ἀσία]ς κ. τ. λ.

Deinde ad opinionem suam confirmandam ad Theodorum, qui ἀρχιερεύς erat, nos relegant, cui Julianus Caesar (epist. 63) imperat ἄρχειν τῶν περὶ τὴν Ἀσίαν ἱερῶν ἀπάντων (ἐπισκοπ)ομένων τοὺς καθ' ἑκάστην πόλιν ἱερέας καὶ ἀπονέμοντι τὸ πρέπον ἑκάστῳ. Sed Juliani aetate neque Asia provincia est eadem atque antea, et sacerdotes provinciarum prorsus diversi sunt a prioribus. Potestate enim multo maiore ornati a Caesare ipso eliguntur, cf.

¹⁾ Ruinart, acta p. 42.

²⁾ ἀρχ[γ]νοταμίου] supplet Franzius.

Eunap. p. 57 Boiss. ὁ δὲ (scil. Ἰουλιανός) — ἀρχιερέα — ἀποδείξας τὸν τε ἄνδρα (Chrysantium) καὶ τὴν γυναῖκα (Meliten cf. p. 56) τῆς Ἀσίδας καὶ ὑπ' ἐκείνοις ἐπιτρέψας εἶναι τῶν ἄλλων τὴν αἵρεσιν, αὐτός κ. τ. λ. cf. ibid. p. 111; Euseb. hist. eccles. VIII 14, 9¹⁾.

Pontificem igitur Asiae, quae appellabatur proconsularis, ab imperatore ipso omni cultui praepositum cum pontifice ab Asiae concilio electo, quem provinciae indivisae praepositum sibi fingunt, comparare Marquardtio non licuit.

Restat ut argumentum saepius prolatum perpendamus, quo sacerdotes Asiae, quos municipales appellare solent, sacerdoti cuiusdam summo subiectos fuisse evinci videatur. Marquardtius enim Waddingtonium (ad voy. arch. III n. 885) secutus in titulo Le Bas-Waddingt. (potius c. i. g.) 2741 Euryclem quendam commemorari affirmat, qui primo ἀρχιερεὺς τῆς Ἀσίδας ναῶν τῶν ἐν Σμύρνῃ fuerit, deinde ἀρχιερεὺς τῆς Ἀσίδας designatus sit. Sed in lubrico viri illustrissimi aedificare videntur. Sunt enim verba tituli, quem laudant, haec Μᾶρκος Οὐλπίος Ἀποινλήϊος Εὐρυκλῆς, ἀρχιερεὺς ἀποδεδειγμένο[ς] ναῶν καὶ τῶν ἐν Σμύρνῃ τ[ὸ] β', Ἀφροδι[σ]ίων ἄρχονσι, βουλῇ, δῆμῳ χαίρειν κ. τ. λ. Titulus positus est sub Commodō; alterum de eodem Eurycle testimonium exstat in titulo anno 161 p. Chr. posito Le Bas-Waddingt. III 871, cuius in fine legitur Μ. Οὐλπίου Ἀποινλ[ήϊ]ου Εὐρυκλέους, ἀρχιερέως ἀποδεδειγμένου Ἀσίδας [. ἐπιμεληθέντος τῆς ἀναστάσεως]. Cuius tituli in exemplo, quod apud Boeckhium exstat (c. i. g. 3836, cf. add. p. 1065), cum littera *N* post vocem Ἀσίδας conspiciatur, titulo posteriore comparato verba ναῶν τῶν ἐν Σμύρνῃ in lacuna fuisse verisimile est. Quod eis certe statuendum erat, qui in titulo posteriore Euryclem Asiae sacerdotem summum designatum appellari putant.

¹⁾ cf. Guiraud, les assemblées provinciales p. 246 sq.

Nam eum virum, si multo ante hoc sacerdotio functus esset, eius quidem in titulo postea posito rationem habiturum non fuisse, sed pontificatus „municipalis“ nemo mihi persuadebit.

Quamquam in titulo c. i. g. 2741 inter pontificatum Asiae et pontificatum Asiae „municipalem“ distinguere non recte affirmant. Nam *ναῶν καὶ* pro *καὶ ναῶν* dici posse utinam viri docti demonstrassent. Intellexit hanc difficultatem Boeckhius, qui illud *καὶ* fortasse delendum esse dixit. Quod quidem facere num liceat dubitamus, sed vitium in his verbis latere et Euryelem alterum Asiae pontificatum templorum Smyrnae adeptum esse eis dici persuasum nobis est.

Cum igitur argumentum firmum, quo unum fuisse Asiae pontificem pontificibus metropoleon praepositum demonstraretur, desideremus, quae opinioni de eo pervulgatae obstant non desunt.

Ac primum quidem pontificum „municipalium“ nomen quod respiciatur dignum est. Quibus si ut legatis sacerdotis summi civitatum singularum solum templa mandata erant, ἀρχιερεῖς horum templorum appellari debebant, ἀρχιερεῖς αὐτῆς Ἀσίας adiecto templi vel templorum nomine eos appellari potuisse negamus. Contra nihil obstat, quominus existimemus primo Smyrnae, deinde Ephesi, postea reliquis in metropolibus sacerdotes pontificibus Pergamenis pares creatos esse, qui a diligentibus vocabantur ἀρχιερεῖς τῆς Ἀσίας ναοῦ (ναῶν) ἐν Σμύρνῃ, Ἐφέσῳ, Κυζίκῳ etc., breviter autem ἀρχιερεῖς τῆς Ἀσίας ¹⁾.

Hac solum ratione ecclesiae christianae instituta explicari possunt. Quae provinciarum conciliis accommodata

¹⁾ cf. quod Ulpia Marcella in titulo c. i. g. 3508 = Le Bas-Wadd. 5 ἀρχιερεῖς τῆς Ἀσίας ναῶν τῶν ἐν Σμύρνῃ, in titulo autem, qui editus est bullet. de corr. hellén. 1887 p. 478, ἀρχιερεῖς τῆς Ἀσίας appellatur. Videtur hic illo etiam prior esse.

esse nemo ignorat ¹⁾. At vero nihil eorum provinciae pontifici a templo remoto respondet, sed sunt metropolitani ecclesiae metropoleos suae quisque episcopus. Temere haud dubie exarcham Ephesiorum, cui metropolitani aliquamdiu obnoxii erant, cum summo suo Asiae pontifice comparant ²⁾. Nam exarcha, licet rebus quibusdam adjuvantibus principatum inter episcopos provinciae adeptus sit, nihilo tamen minus et ipse pontifex municipalis erat.

Id solum ex eius condicione cum quadam veri specie colligi poterat, alicuius metropoleos ἀρχιερέα τῆς Ἀσίας ceteris pontificibus praefuisse. Sed etsi Ephesus Asiae provinciae caput revera erat, eius pontificem ceteris fuisse superiorem ne suspicari quidem licet. An vero, si id ita erat, cur Ephesus, Pergamum, Smyrna secundo p. Chr. saeculo de gradu dignitatis suae perpetuo fere contendebant? Accedit quod ex Aelii Aristidis de harum civitatum concordia oratione (or. XLII) earum condicionem legitime quidem prorsus parem eandemque fuisse elucet.

Itaque unum Asiae provinciae indivisae sacerdotem sacerdotibus templorum provincialium praefuisse comprobari non potest. Quod quaestione de asiarchis instituenda confirmare licet.

Quos ullius metropoleos templo defuisse hodie quidem affirmare difficile est. Eckhelius quidem et Boeckhius unum asiarcham fuisse opinati, ne peculiare asiarchas Ephesi fuisse concederent, titulum c. i. g. 2990 (= Le Bas-Waddingt. 158a), ubi T. Flavius Munatius vocatur γραμματεὺς καὶ ἀσιάρχης τῆς πρώτης καὶ μεγίστης μητροπόλεως τῆς Ἀσίας καὶ β' νεωκόρων τῶν Σεβαστῶν Ἐφεσίων πόλεως,

¹⁾ cf. Hatch, Gesellschaftsverfass. der christl. Kirche im Altertum, übers. von Harnack p. 178.

²⁾ Monceaux, l. l. p. 123.

perverse hic discidit, ille interpretatus est ¹⁾). Sed eorum exemplum sequi nemo iam audet, cum in titulis compluribus asiarchae Ephesiorum mentio fiat, ut c. i. g. 2464 — ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος ὁ Θηραίων Τ. Φλ. Κλειτοσθένην Ἰουλιανόν, φιλοσέβαστον, ἀσιάρχην ναῶν τῶν ἐν Ἐφέσῳ κ. τ. λ. ²⁾), cf. Le Bas-Waddingt. III 1821 = c. i. l. III 269, ubi Cn. Dottius asiarcha templorum Ephesi vocatur, et Wood, l. l. append. VI n. 18 ἀγωνοθετοῦντος δι' αἰῶνος Τιβ. Ἰουλ. Πηγελίνου ἀσιάρχου β' ναῶν τῶν ἐν Ἐφέσῳ τῆς φίς πενταετηρίδος ³⁾).

Ne id quidem negare iam licet, quod Monceaux negare conatus est ⁴⁾), aliis quoque in metropolibus asiarchas fuisse: in titulo enim Lesbiaco, quem ediderunt Pottier et Hauvette-Besnault bullet. de corr. hellén. IV p. 442, legimus Ἀνρόλιος Πίνυτος [Γ]λύκωνος, Ἐρέσιος καὶ Μηθυμναῖος, βουλευτῆς καὶ ἀσιάρχης ναῶν τῶν ἐν Σμύρνῃ, ἔθθα κ. τ. λ. Neque etiam Pergamenis asiarchas defuisse ex lapide Thyatirae reperto bullet. de corr. hellén. 1886 p. 404 Μελέλαον [ἀ]ρχιερέα — υἱὸν [Φ]λ. Διονυσίου, ἀσιάρχου Περιγαμήρων καὶ ἀ[γω]νοθέτου καὶ ἀρχιε[ρέ]ως — τῆς

¹⁾ d. n. IV p. 211 „sic explico, ut tantum vocabulum γραμματεὺς, qui ordinarius et proprius fuit Ephesi magistratus, ad Ephesiorum urbem referatur, et addatur ἀσιάρχης, quia tum casu, qui scriba, etiam asiarcha fuit“.

²⁾ Hunc titulum sub Flaviis positum esse e forma litterae Omega conclusit Froehner (inscriptions grecques n. 57) multum sibi in rebus admodum incertis confisus. Nobis, cum complura templa ibi commemorantur, eum titulum non ante Hadrianum removeri posse persuasum est.

³⁾ Ne quis argutiis delectatus ex his verbis quinquennalem fuisse asiarcham templorum Ephesi concludat, verba τῆς φίς πενταετηρίδος ad ἀγωνοθετοῦντος pertinere adnotare liceat.

⁴⁾ l. l. p. 62 adn. 5 „animadvertendum est hactenus apud Ephesios tantum inveniri asiarchas huiusmodi — per longum tempus apud Ephesios solos videntur celebrati esse communes provinciae ludī (!)“. Ea quae Monceaux de asiarchia ipse comprobavit, perversa esse Guiraudius iam demonstravit (l. l. p. 99 sq.).

πατρίδος cognoscimus. Temeritatis autem eos accusamus, qui, cum tres metropoles asiarchas habuisse constet, reliquis, de quibus minus bene sumus instructi, eos abiudicent.

Multo autem saepius quam asiarchae civitatum singularum asiarchae nude dicti commemorantur. Iam sicut pontificum Asiae ita asiarcharum duo genera viri docti distinguunt : asiarcham provinciae esse γνήσιον volunt, asiarchas civitatum νόθους. „Hoc certum est“, inquit Marquardtus ¹⁾, „etiam municipales sacerdotes usurpavisse asiarcharum dignitatem, ad quam illi quidem adspirare omnino non poterant“. cf. Waddingt. ad voy. arch. III 885.

Cum autem unum provinciae asiarcham fuisse nemo adhuc comprobaverit, asiarchas metropoleon singularum asiarchas breviter appellari potuisse censemus. In titulo igitur Le Bas-Waddingt. 158 a Fl. Munatius asiarcha templorum Ephesiorum, qui Aurelium Dionysium, ἀσιάρχου ἑγγονον, honorat, munere non inferiore, sed pari ei, quod Dionysii avus, functus esse censendus est : ubi asiarchae fuerint, modo omittitur, modo additur.

Suo iure igitur Mommsenus opinionem de uno asiarcha pervulgatam repudiavit; suspicatur enim primo quidem unum asiarcham fuisse, cuius concilio praeesse et ludos communes edere fuerit. Postea autem gliscente metropoleon singularum discordia asiarchia illa abolita pontificibus metropoleon singularum agonothesiam et asiarchae titulum mandata esse.

Atque id quidem certo videtur constare, pontificibus metropoleon inde a saeculo secundo asiarchiae titulum convenisse. Quod vel iis, quae Marquardtus de summo suo asiarcha et pontifice diligenter composuit ²⁾, veri simile factum eo confirmari potest, quod nonnulli altero loco

¹⁾ Ephem. epigr. I p. 211.

²⁾ Ephem. epigr. I p. 210 sq. Staatsverwalt. I p. 513 adn. 5.

pontifices Asiae, altero asiarchae appellantur, quamvis muneribus diversis minime functi sint. Quod ut comprobetur, quicquid adhuc prolatum est, prudentibus sufficere non potest. Nam quod Marquardtius in actis martyrii Polycarpi (a. p. Chr. 155¹⁾) Philippum et asiarcham et pontificem vocari monet, reputandum est virum eundem iam antea asiarcham appellari in titulo ol. 232 posito, quem edidit Dittenberger *Archaeolog. Zeitung* 1880 p. 62, ἡ Ὀλυμπι[κῆ] βουλὴ Γ. Ἰούλιο[ν] Φίλιππον Τραλλιανόν, τὸν ἀσιάρχην, ἡθῶν ἕνεκα, Ὀλυμπιάδι σλβ'. Cum autem asiarchis munere functis titulum suum servare licuisse consentiant, Philippum a. 155 propter munus, quod antea subierat, asiarcham, propter id, quod tum gerebat, ἀρχιερέα appellari dici potest²⁾. Neque firmiter argumentum est, quod ex titulis a Woodio repertis petunt, quorum in tribus Tiberius Julius Rheginus ἀρχιερεὺς ναῶν τῶν ἐν Ἐφέσῳ³⁾, in uno ἀσιάρχης ναῶν τῶν ἐν Ἐφέσῳ⁴⁾ vocatur. Nam diversa huius viri munera ibi commemorari possunt.

Graviora haec sunt : Philippus ille Trallianus, qui in actis martyrii Polycarpi et in titulo Olympio supra laudato ἀσιάρχης appellatur, ἀρχιερεὺς τῆς Ἀσίας audit in titulis duobus, qui sub Antonino Pio⁵⁾ in patria eius positi sunt, *Le Bas-Waddingt. III* 1652 c et *bullet. de corr. helléniq.* 1887 p. 299, nec non in inscriptione item Trallibus reperta, quae edita est *bullet. de corr. hellén.* 1886 p. 456 (minus bene *Mitteilungen* 1886 p. 204), Γ. Ἰούλιον, Γ. Ἰουλίον Φίλιππον, ἀρχιερέως Ἀσίας, υἱόν, πατέρα Ἰουλί[ου] Φίλιππον συ(γ)κλητικοῦ κ. τ. λ. Quam exeunti saeculo p. Chr. altero vel initio tertii deberi cum

¹⁾ cf. Waddington, *fast. n.* 144.

²⁾ Similia Eckhelius iam protulit, *d. n.* IV p. 208.

³⁾ *Discov. append.* VI 8. 9. 14.

⁴⁾ *Ibid.* n. 18.

⁵⁾ Appellatur is ibi *θειότατος*, non *θεός*.

manifestum sit, si asiarchia et pontificatus Asiae munera fuissent diversa, utroque Philippum functum esse dici oportuit.

Idem de P. Vedio Antonino, viro Antonini Pii favore amplissimo ¹⁾, iudicandum est. Quem asiarcham fuisse ex titulo Wood, l. l. append. VI n. 3 (— γραμματεύοντος Ποπλίου Ονήδιου Ἀντωνείνου ἀσιάρχου —) cognoscimus. Idem autem vir in titulo Ephesio, qui editus est *μονσεῖον καὶ βιβλιοθήκη τῆς εὐαγγ. σχολῆς* III p. 179, *Ονήδιον Ἀντωνείνον συνκλητικὸν — ἔκγονον Μ. Κλ. Πο. Ονήδιου Ἀντωνείνου Σαβείνου, ἀρχιερέως τῆς Ἀσίας* — commemorari videtur. Quod si recte statuimus, nisi asiarchae nomen pontificibus convenisset, P. Vedius in titulo post eius mortem haud dubie posito et asiarcha et sacerdos Asiae appellatus esset.

Cadit idem in Carminium Claudianum, qui in titulo Aphrodisiensi c. i. g. 2782 *ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος ὁ Ἀφροδισιέων — Μᾶρ. Οἴλ. Καρ. Κλαυδιανὸν, υἱὸν Καρ. Κλαυδιανοῦ, Ἀσίας ἀρχιερέως, — ἀνδρὰ Φλ. Ἀπφίας, ἀρχιερείας Ἀσίας, κ. τ. λ. sacerdos Asiae*, in nummo autem civitatis Attudeae, quem Waddington a Clercio communicandum curavit bullet. de corr. hell. 1887 p. 350, *Ἀνρ. Κα. Ἀρ. Πα. Μη. Μ. Α. Ἀντωνῖνος κ. Οὐῆρος R|. Διὰ Κ[αρμυνίου] Κλαυδιανοῦ ἀσιάρχου Ἀττουδέων* asiarcha appellatur. Virum eundem utroque loco significari certum est ²⁾.

Quae cum ita sint, quin inde a secundo quidem p. Chr. saeculo sacerdotibus templorum provincialium asiarchas sese appellare licuerit, dubitari non potest. Iam quid asiarchae antea fuerint, quaeritur. Quos inde ab initio sacerdotes provinciae fuisse quominus Marquardtium secuti statuamus, primum obstat, quod aliis in provinciis munera, quae asi-

¹⁾ cf. Wood, discov. append. V n. 3. 2. 4. 6. VIII 4.

²⁾ cf. ea, quae Boeckhius et Clercius adnotaverunt.

archiae respondent, ut galatarchia, helladarchia a sacerdotio provinciae distinguuntur : cf. titulos c. i. g. 4016, ubi T. Fl. Gaianus ἀρχιερεὺς τοῦ κοινοῦ τῶν Γαλατῶν, Γαλατάρχης, Σεβαστοφάντης, et c. i. g. 4031, ubi Aelius Macedo ἀρχιερασάμενος τοῦ κοινοῦ τῶν Γαλατῶν, Γαλατάρχης, Σεβαστοφάντης διὰ βίου τῶν θεῶν Σεβαστῶν appellatur ¹⁾). Magnopere autem Marquardtius erravit, qui in his titulis nihil inesse existimavit, quod sententiae suae, qua magistratus, qui vocantur asiarchae, cappadocarchae, galatarchae etc., ubique et semper provinciae pontifices fuisse creduntur, posset opponi. Nam quod vir doctus censet, sicut Eurycles, qui in titulo c. i. g. 2741 commemoratur, primo fuerit ἀρχιερεὺς τῆς Ἀσίας ναῶν τῶν ἐν Σμύρνῃ, deinde designatus sit ἀρχιερεὺς τῆς Ἀσίας, ita Gaianum et Macedonem primo factos esse ἀρχιερεῖας τοῦ κοινοῦ τῆς Γαλατίας i. e. sacerdotes templi, quod τὸ κοινὸν τῶν Γαλατῶν Ancyrae exstructum habebat, deinde creatos esse galatarchas (pontifices Galatiae) ²⁾, etsi titulo c. i. g. 2741 tradi concederemus, quod vir doctus temere inde conclusit ³⁾, tamen vel eo eius opinionem refutare liceret, quod Asiae quidem concilio complura erant templa, Gallis autem unum tantum Ancyrae. Eius igitur sacerdos, cum ἀρχιερεὺς τῆς Γαλατίας esset, Γαλατάρχην quoque appellari potuisse Marquardtio ex opinione sua statuendum erat.

Accedit autem, quod verba Strabonis, qui primus asiarcharum mentionem facit, a Marquardtii sententia aliena esse videntur. Legimus enim l. XIV 1, 42 p. 649 Cas. ἡ τῶν Τραλλιανῶν πόλις — συνοικεῖται — καλῶς, εἰ τις ἄλλη τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν, ὑπὸ εὐπόρων ἀνθρώπων, καὶ αἰετίνες ἐξ αὐτῆς εἰσὶν οἱ πρωτεύοντες κατὰ τὴν ἐπαρχίαν,

¹⁾ cf. c. i. g. 1124.

²⁾ Ephem. epigr. I p. 212.

³⁾ cf. quae de eo titulo exposuimus p. 123 sq.

οὓς ἀσιάρχας καλοῦσιν· ὧν Πυθοδοῶρος — ἦν —, ἐν τῇ πρὸς Πομπήϊον φιλία διαπρέπων μετ' ὀλίγων· περιεβέβλητο δὲ καὶ οὐσίαν βασιλικήν — ἦν ὑπὸ Καίσαρος τοῦ θεοῦ πραθεῖσαν διὰ τὴν πρὸς Πομπήϊον φιλίαν ἐξωνησάμενος οὐχ ἥτιω τοῖς παισὶ κατέλιπεν. Pythodorum quidem, etsi Pompei temporibus iam florebat, etiam tum, cum Asiae concilium institutum esset, fuisse atque munere provinciali functum esse, cum c. a. 720 a. u. c. Antoniam, IIIviri filiam, ei nupsisse constet¹⁾, quominus statuamus nihil impedire videtur. Sed Strabonis verbis de uno asiarcha sacerdotio quotannis tum fungente cogitare nescio an vetemur. Viros enim asiarchia functos hoc loco significari concedere dubitamus. Nam scriptor, cum Trallibus semper nonnullos esse affirmat *πρωτεύοντας κατὰ τὴν ἐπαρχίαν*, id significare videtur τὸ *πρωτεῖν* tituli causam esse, ex vulgata autem interpretatione *πρωτεύουσι*, quia asiarchae antea fuerunt. Praeterea si de viris asiarchia functis ageretur, pro verbis ἐξ αὐτῆς potius ἐν αὐτῇ exspectaremus.

Assentimur igitur Waddingtonio, qui complures asiarchas tempore eodem officiis fungentes a Strabone significari existimat²⁾. Quod si ita se habet, cum Strabonis aetate unus Asiae sacerdos fuerit, Marquardtii sententia comprobari non potest. Sed ne id quidem, quod Mommsenus statuit (asiarcham annum concilio et ludis initio praeesse), cum verbis Strabonis congruit.

Melius Guiraudius eis satisfacere videtur, qui asiarchiam meri tituli instar tum fuisse censeat, quo homines provinciae illustrissimi ornarentur. Postea autem sacerdotes provinciae, utpote quibus munere functis is deberetur, munere fungentes eum interdum ges-

¹⁾ cf. Mommsen, ephem. epigr. I p. 271. Praepropere igitur Guiraudius egit, quod asiarchas iam ante concilium Asiae institutum fuisse ex his Strabonis verbis conclusit (l. l. p. 105).

²⁾ Ad voy. arch. III 885. cf. supra p. 35.

sisse¹⁾. Sed quae de eis comperimus, qui aliis in provinciis asiarchis respondent, cum hac opinione minime concinunt. Quorum condicio antequam melius perspecta sit, de asiarchis primi p. Chr. saeculi, cum paucissima adhuc quidem exstent testimonia²⁾, rem integram relinquere praestat.

¹⁾ l. l. p. 105 sq.

²⁾ Apud Strabonem solum et in actis apostolorum (XIX 31) eorum mentio fit.

DE NEOCORIA

SCRIPSIT

GUILELMUS BUECHNER.

913.37

B86

GISSAE

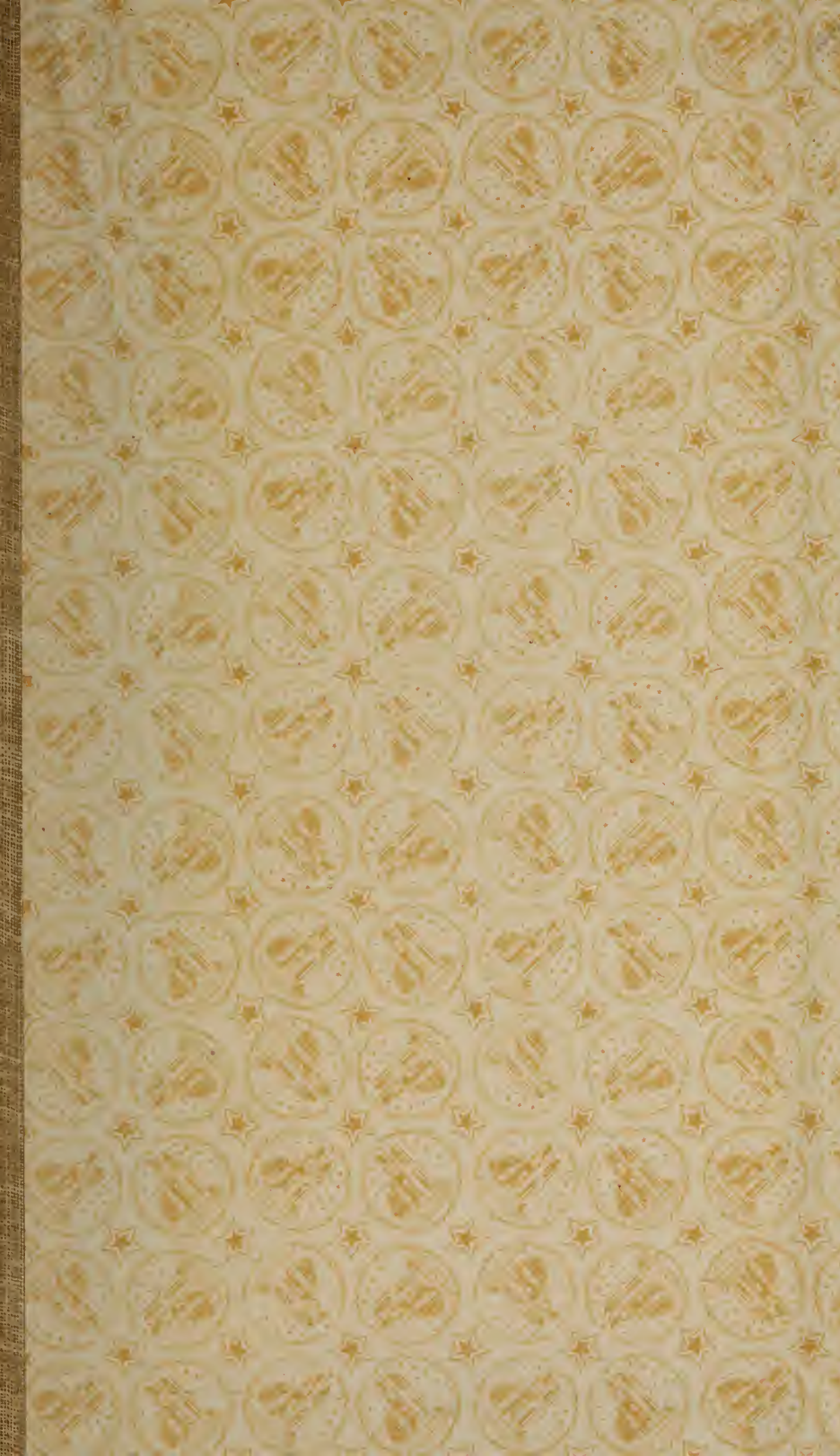
J. R I C K E R

MDCCCLXXXVIII.

Verlag der J. Ricker'schen Buchhandlung in Gießen.

- v. Bradke, Dr. P.** (a. o. Professor a. d. Univers. Gießen): Ueber die arische Alterthumswissenschaft und die Eigenart unseres Sprachstammes. Akadem. Antrittsrede, gehalten am 14. Juli 1888. (52 S.) kl. 8°. M. 1.20
- — Beiträge zur Kenntniss der vorhistorischen Entwicklung unseres Sprachstammes. (VI u. 38 S.) 4°. 1888. M. 2.—
- Budde, K.**, Die biblische Urgeschichte (Gen. 1—12, 5) untersucht. Anhang: die älteste Gestalt der biblischen Urgeschichte, versuchsweise wiederhergestellt, hebräischer Text und Uebersetzung (IX u. 539 S.) 8°. 1883. M. 14.—
- Harnack, A.**, das Mönchthum, seine Ideale u. seine Geschichte. 3. verb. Aufl. — Martin Luther in seiner Bedeutung für die Geschichte der Wissenschaft und der Bildung. 2. A. Zwei kirchenhistorische Vorlesungen. (88 S.) 8°. 1886. M. 1.60
- — Augustin's Confessionen. Ein Vortrag. (31 S.) 8°. 1888. M. 0.60
- Hatch, E.**, die Gesellschaftsverfassung der christlichen Kirchen im Alterthum. 8 Vorlesungen. Vom Verfasser autorisirte Uebersetzung der zweiten durchgesehenen Auflage, besorgt und mit Excursen versehen von Dr. A. Harnack. (IV u. 259 S.) 8°. 1883. M. 4.—
- — Die Grundlegung der Kirchenverfassung Westeuropas im frühen Mittelalter. Vom Verfasser autorisirte Uebersetzung besorgt von Dr. A. Harnack. (VII u. 130 S.) M. 2.50
- Höfner, M. J.**, Untersuchungen zur Geschichte des Kaisers L. Septimius Severus und seiner Dynastie. Bd. I. (VIII u. 328 S.) 8°. 1875. M. 6.60
- Schrader, E.**, Keilinschriften und das Alte Testament. Mit einem Beitrage von Dr. Paul Haupt. 2. umgearb. u. verm. Auflage. Nebst chronolog. Beigaben, zwei Glossaren, Register u. einer Karte. (VII u. 618 S.) 8°. 1883. M. 16.—
- Weigand**, Deutsches Wörterbuch. 4. A. (6. A. v. Schmitthenner's kurzem deutschen Wörterbuch.) 4 Hlbde. (XXVIII u. 2366 S.) 8°. 1881/82. M. 34.—
geb. in 2 Hlbfbde. M. 38.—

UNIVERSITY OF ILLINOIS-URBANA

913.37886
DE NEOCORIA

C001

3 0112 023863738